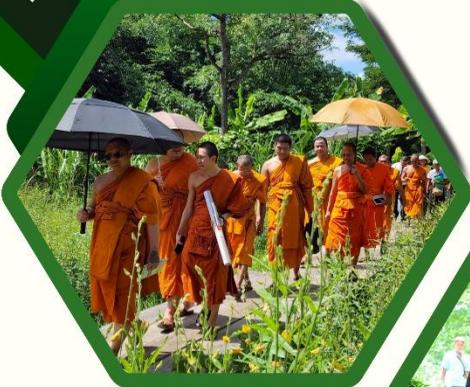

บันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม

โครงการพัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษา
และหน่วยงานกำลังคนชั้นสูง

2568

พระเทพวิษสารบัณฑิต, ศส.ดร. และคณะ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม

ภายใต้โครงการ
“พุทธนวัตกรรม: บัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์
ด้วยปัญญาและคุณธรรม”

พระเทพวชิรสารบัณฑิต, รศ.ดร. และคณะ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา
วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม
ภายใต้โครงการพัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษา
และพัฒนากำลังคนชั้นสูง
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๘

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระพรหมวัชรธีรารจารย์, ศ.ดร.
ศ.รท.ดร. บรรจบ บรรณรุจิ
รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ

บรรณาธิการ: พระเทพวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.

ผู้ช่วยบรรณาธิการ: พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.
ผศ.ดร.เอนก ไยอินทร์

ออกแบบปก: พระครูสังฆรักษ์วิชัย วิชโย

พิมพ์ครั้งแรก: ๓๑ มกราคม ๒๕๖๙

จำนวนพิมพ์: ๓๐๐ เล่ม

จำนวนหน้า: ๑๒๗ หน้า

พิมพ์ที่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ ม.๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา
๑๓๑๗๐ โทร. ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐ ต่อ ๘๗๗๓
<http://pbs.mcu.ac.th>
Email Address : info@mcuprint.com

สารบัญ

บทที่ ๑	ชุมชนต้นแบบ	๑
	ชุมชนวัดดีดวด กรุงเทพมหานคร	๓
	ชุมชนบ้านเส้น จังหวัดลำพูน	๑๒
	ชุมชนตำบลกรูด จังหวัดสุราษฎร์ธานี	๒๐
	ชุมชนพยอม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๒๘
	ชุมชนปากข้าวสาร จังหวัดสระบุรี	๓๖
	ชุมชนบ้านสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่	๔๔
	ชุมชนหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี	๕๓
	ชุมชนวัดตึก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๖๒
	ชุมชนวัดลำเรือแตก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๗๑
	ชุมชนวัดเจติยภูมิ จังหวัดขอนแก่น	๘๐
บทที่ ๒	การสังเคราะห์ผลการขยายผลทั้ง ๑๐ ชุมชน	๘๙
บทที่ ๓	กิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์	๙๘
บทที่ ๔	ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน	
	ทั้งด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม	๒๔๗

คำนำ

หนังสือ *บันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งด้าน พฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม* เล่มนี้ จัดทำขึ้นจากการดำเนินโครงการขยายผล “พุทธนวัตกรรม บัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม” ซึ่งมุ่งพัฒนาศักยภาพเยาวชนและคนในชุมชนให้สามารถเรียนรู้ วิเคราะห์ และร่วมกันแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้แก่นพระพุทธศาสนาเป็นกรอบคิดและเครื่องมือในการทำงานเชิงพื้นที่ หนังสือเล่มนี้รวบรวมกระบวนการดำเนินงาน ผลการเรียนรู้ และประสบการณ์จากการลงพื้นที่จริงในชุมชนต้นแบบจำนวน ๑๐ ชุมชน ครอบคลุมบริบทที่หลากหลายทั้งชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และชุมชนชนบทในหลายภูมิภาคของประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นพลังของวัด โรงเรียน และชุมชน ในการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงจากฐานรากอย่างเป็นรูปธรรม

เนื้อหาในเล่มมิได้มุ่งนำเสนอเพียงผลสำเร็จของกิจกรรมเท่านั้น หากแต่ให้ความสำคัญกับ “กระบวนการ” ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของเยาวชน ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัย และการมีส่วนร่วมของภาคีในพื้นที่ ผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ การทำแผนที่ชุมชน การใช้หลักสัปปายะและอริยสัจเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ปัญหา ตลอดจนการออกแบบกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทจริง หนังสือเล่มนี้จึงหวังเป็นองค์ความรู้เชิงประจักษ์และแหล่งเรียนรู้สำหรับสถาบันการศึกษา หน่วยงานพัฒนา และผู้สนใจงานพัฒนาชุมชน ที่ต้องการเห็นแนวทางการ

ประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสนาเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน
ในสังคมร่วมสมัย

พระเทพวิชรสารบัณฑิต และคณะ

บทที่ ๑

ชุมชนต้นแบบ

ชั้นขยายผลเป็นขั้นตอนหลังจากการฝึกอบรมพุทธนวัตกรรมต้นแบบแล้ว โดยพุทธนวัตกรรมทั้ง ๑๐๐ คน นำองค์ความรู้ไปจัดกิจกรรมกับเยาวชนในพื้นที่ต้นแบบ จำนวน ๑๐ ชุมชนๆละ ๕๐ คน ประกอบด้วย

๑. คณะพุทธศาสตร์ ชุมชนวัดตีตวัด กรุงเทพมหานคร
๒. วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ชุมชนบ้านเส้น จังหวัดลำพูน
๓. วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี ชุมชนตำบลกรูด จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๔. คณะสังคมศาสตร์ ชุมชนพยอม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๕. หลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ ชุมชนปากข้าวสาร จังหวัดสระบุรี
๖. วิทยาเขตเชียงใหม่ ชุมชนบ้านสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่
๗. หลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ ชุมชนหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี
๘. คณะมนุษยศาสตร์ ชุมชนวัดตึก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๙. หลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ ชุมชนวัดลำเรือแตก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑๐. วิทยาเขตขอนแก่น ชุมชนวัดเจติยภูมิ จังหวัด
ขอนแก่น
มีรายละเอียดดังนี้

แผนภาพที่ ๑ ๑๐ ชุมชนต้นแบบ

ชุมชนวัดตีตวัด กรุงเทพมหานคร

๑) ชื่อโครงการ:

โครงการขยายผลพุทธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ชุมชนวัดตีตวัด แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๒) ผู้รับผิดชอบ:

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีพระครูศรีสิทธิบัณฑิต, ดร. เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ร่วมกับคณาจารย์คณะพุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และนิสิตพุทธนวัตกรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม รวมทั้งสิ้นกว่า ๒๔ รูปหรือคน

๓) ระยะเวลาที่จัด:

๘-๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๘

๔) พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย:

พื้นที่ดำเนินกิจกรรมคือชุมชนวัดตีตวัด แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยใช้วัดตีตวัดเป็นฐานการเรียนรู้และปฏิบัติการจริง

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย พุทธนวัตกรต้นแบบ จำนวน ๑๘ รูปหรือคน เยาวชนอายุ ๑๐-๑๒ ปี ในพื้นที่ จำนวน ๘๐ คน ผู้นำชุมชน ครู และพระภิกษุวัดตีตวัด จำนวน ๑๕ รูปหรือคน

๕) หลักการและเหตุผล:

จากบริบทชุมชนเมือง พบว่าประชาชนและเยาวชนมีลักษณะต่างฝ่ายต่างอยู่ ขาดกิจกรรมรวมกลุ่มและช่องทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน แม้ว่าวัดยังคงเป็นศูนย์กลางจิตใจและพื้นที่พบปะของชุมชนก็ตาม โดยเฉพาะเยาวชนยังขาดเวทีในการแสดงความคิดเห็น ขาดแรงจูงใจ และไม่เห็นบทบาทของตนเองในการเป็นกลไกพัฒนาชุมชน

พุทธทศวรรษวัตกรต้นแบบจึงนำองค์ความรู้จากการอบรมหลักสูตรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม มาจัดกิจกรรมอบรมเยาวชนในชุมชนวัดติตต เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด การทำงานร่วมกัน ภาวะผู้นำ และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เยาวชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างยั่งยืน

๖) วัตถุประสงค์ของโครงการ:

๖.๑ เพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนชุมชนวัดติตตให้ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการออกแบบชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เช่น การจัดทำแผนที่ชุมชน และการวิเคราะห์ปัญหาและโอกาสของชุมชน

๖.๒ เพื่อพัฒนาชุมชนวัดติตตให้เป็นต้นแบบของการประยุกต์ใช้แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์และพุทธสุขภาวะ ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความสมดุลทางสังคมและจิตใจ

๗) ลักษณะกิจกรรม:

การดำเนินกิจกรรมขยายผลโครงการพุทธทศวรรษวัตกรในชุมชนวัดติตต กรุงเทพมหานคร ดำเนินการโดยใช้วัดติตตเป็นฐานการ

เรียนรู้และพื้นที่ปฏิบัติการจริง สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเมือง
ที่ไม่มีลานกิจกรรมเฉพาะ โดยออกแบบกิจกรรมให้เยาวชนได้เรียนรู้
จากสถานการณ์จริง ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการลงมือ
ปฏิบัติ ภายใต้กรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรม พุทธเศรษฐศาสตร์ และ
พุทธสุขภาวะ

ลักษณะกิจกรรมแบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้น
เตรียมการ ขั้นอบรมเยาวชน ขั้นขยายผล และขั้นประเมินผล โดย
ในขั้นอบรมเยาวชนมีการจัดการเรียนรู้เป็นระยะเวลา ๓ วัน
ครอบคลุม ๓ หน่วยการเรียนรู้สำคัญ คือ หน่วยการเรียนรู้เรื่องการ
มองชุมชนแบบสัปปายสถาน หน่วยการเรียนรู้เรื่องการใช้หลัก
อริยสัจโมเดลในการแก้ไขปัญหาชุมชน และหน่วยการเรียนรู้เรื่อง
การคิดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนตามแก่นพระพุทธศาสนา เพื่อให้
เยาวชนเข้าใจที่มาของปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ไข และเป้าหมาย
การพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ กิจกรรมการเรียนรู้ดำเนินการผ่าน
การบรรยาย การเสวนา การทำกิจกรรมกลุ่ม และการฝึกปฏิบัติจริง
โดยใช้เครื่องมือสำคัญ ได้แก่ การรับฟังแบบปรโตโฆสะ การคิด
วิเคราะห์ด้วยโยนิโสมนสิการ การจัดทำแผนที่ชุมชนตามกรอบสัป
ปายะ ๗ และการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยหลักอริยสัจ ๔ เพื่อให้
เยาวชนสามารถระบุปัญหา ค้นหาสาเหตุ กำหนดภาพเป้าหมาย
และออกแบบแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนวัดดี
ดวด

ในขั้นขยายผล กิจกรรมมุ่งเน้นการลงพื้นที่สำรวจจริงใน
บริเวณวัดดีดวดและพื้นที่ชุมชนโดยรอบ เยาวชนแบ่งกลุ่มเพื่อ
สังเกต สอบถาม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชน จากนั้นนำ

ข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นแผนที่ชุมชน วิเคราะห์ปัญหาหลักของชุมชน ซึ่งผลการวิเคราะห์ร่วมกันพบว่าปัญหาขยะเป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ก่อนนำไปสู่การระดมความคิดเห็นเพื่อออกแบบกิจกรรมพัฒนาชุมชนภายใต้กรอบอริยสัจโมเดล โดยใช้วัดตีตวัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มพลังบวร นอกจากนี้ กิจกรรมยังถูกจัดให้สอดคล้องกับฐานการเรียนรู้ ๔ ฐานหลักของพื้นที่ ได้แก่ ฐานเขตพุทธาวาสเพื่อเรียนรู้คุณค่าทางศาสนาและจิตอาสา ฐานสวนรมณีสถานศรีบวรวัดตีตวัดหรือสวน ๑๕ นาที เพื่อส่งเสริมสุขภาพและพื้นที่สีเขียว ฐานคลองวัดตีตวัดเพื่อเรียนรู้การจัดการสิ่งแวดล้อม น้ำ และขยะ และฐานกลุ่มสินค้าชุมชนพลังบวร รวมถึงคณะสังฆคหิณีหลวงพ่อเชียงแสน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจชุมชน

ตลอดกระบวนการดำเนินกิจกรรม พุทธนวัตกรต้นแบบทำหน้าที่เป็นผู้นำกิจกรรมและพี่เลี้ยงในการเรียนรู้ ร่วมกับพระภิกษุครู ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และลงมือพัฒนาชุมชน อันนำไปสู่การเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการเสริมสร้างบทบาทของเยาวชนในฐานะกลไกสำคัญของการพัฒนาชุมชนวัดตีตวัดอย่างยั่งยืน

๘) ผลสำเร็จของโครงการ:

โครงการสามารถพัฒนาพุทธนวัตกรต้นแบบจากคณะพุทธศาสตร์ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน และเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรมจำนวน ๘๐ คน มีผลผลิตสำคัญ ได้แก่ รายงานผลการจัดกิจกรรม

พัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ แผนที่ชุมชน ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กิจกรรมพัฒนาชุมชน และบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม ผลการดำเนินงานสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก โดยชุมชนเริ่มมองเยาวชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา และเกิดความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนอย่างเป็นทางการ

๙) หน่วยงานร่วมดำเนินการ:

โรงเรียนวัดตีดวด

ชุมชนวัดตีดวด

วัดตีดวด

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานเขตบางกอกใหญ่

๑๐) การวิเคราะห์โอกาสประสบความสำเร็จและแผนการประเมินความเสี่ยง:

โอกาสความสำเร็จของโครงการอยู่ที่การมีวัด โรงเรียน และผู้นำชุมชนเป็นทรัพยากรหลักที่พร้อมมีส่วนร่วม รวมถึงการใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ พุทธสุขภาวะ และอริยสัจโมเดลเป็นกรอบการทำงานอย่างเป็นระบบ แผนการประเมินความเสี่ยงครอบคลุมประเด็นการมีส่วนร่วมของเยาวชน การประสานงานระหว่างหน่วยงาน ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ความต่อเนื่องของกิจกรรม หลังสิ้นสุดโครงการ และความเข้าใจในแนวคิดพุทธสุขภาวะ โดยกำหนดแนวทางบริหารจัดการความเสี่ยง เช่น การประชาสัมพันธ์

เชิงรุก การตั้งคณะทำงานร่วม และการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่าง
พอประมาณ

แผนภาพที่ ๒ กิจกรรมขยายผลของชุมชนวัดดีดวด
กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ ๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมชุมชนวัดดีดวด แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

(N = ๕๐)

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑.	ความชัดเจนของ วัตถุประสงค์และ เป้าหมายของ โครงการ	๔.๐๘	๐.๗๕	มาก
๒.	ความเหมาะสมของ การวางแผนและ การจัดเตรียม โครงการ	๔.๕๖	๐.๗๐	มาก
๓.	ความเหมาะสมของ รูปแบบและลำดับ กิจกรรมที่จัดขึ้น	๔.๓๖	๐.๔๘	มาก
๔.	ความเหมาะสมของ ระยะเวลาในการจัด กิจกรรม	๔.๔๒	๐.๕๐	มาก

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๕.	คุณภาพของ กระบวนการดำเนิน กิจกรรมตลอด โครงการ	๔.๑๖	๐.๓๗	มาก
๖.	ความพร้อมและการ อำนวยความสะดวก ของคณะทำงาน	๔.๙๔	๐.๒๔	มากที่สุด
๗.	การส่งเสริมการมี ส่วนร่วมและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของผู้เข้าอบรม	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๘.	ประโยชน์ที่ได้รับ จากการเข้าร่วม โครงการต่อการ เรียนรู้และการ พัฒนาตนเอง	๔.๘๖	๐.๓๕	มากที่สุด
๙.	ความเหมาะสมของ โครงการต่อบริบท และความต้องการ ของผู้เข้าอบรม	๓.๙๖	๐.๒๐	มาก

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑๐.	ความพึงพอใจโดย ภาพรวมต่อการจัด โครงการ	๔.๘๒	๐.๓๙	มากที่สุด
	ภาพรวม	๔.๔๒	๐.๔๐	มาก

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรรมชีวิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ชุมชนวัดดีวัดดี แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=๔.๔๒$, $\sigma= ๐.๔๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๓ ข้อ ได้แก่ ความพร้อมและการอำนวยความสะดวกของคณะทำงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง และความพึงพอใจโดยภาพรวมต่อการจัดโครงการ ส่วนรายการอื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เข้าอบรม

ชุมชนบ้านเส้น จังหวัดลำพูน

๑) ชื่อโครงการ:

โครงการขยายผลพุทธนวัตกรรมเยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมชุมชนบ้านเส้น ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

๒) ผู้รับผิดชอบ:

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ และเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมพุทธนวัตกรรมเยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม

๓) ระยะเวลาที่จัด:

๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๘

๔) พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย:

พื้นที่ดำเนินกิจกรรมคือชุมชนบ้านเส้น ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง ได้แก่ ชุมชนบ้านไร่-บ้านทุ่ง ตำบลหนองนาม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยเยาวชนในพื้นที่ จำนวน ๕๐ คน ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาศักยภาพด้านการคิดวิเคราะห์ การออกแบบชุมชนเชิงสร้างสรรค์ และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชน

๕) หลักการและเหตุผล:

ชุมชนบ้านเส้น จังหวัดลำพูน เป็นชุมชนเกษตรกรรมขนาดกลางที่มีฐานทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็ง เช่น การทำหมวกใบตาล การทำตาลปัตรใบตาล และการประกอบอาหารพื้นบ้าน ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตเรียบง่ายและการพึ่งพาธรรมชาติอย่างสมดุล อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชน ทั้งในด้านเวทีการเรียนรู้และโอกาสในการแสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชน

โครงการพุทธนวัตกรรมเยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมจึงมุ่งเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เยาวชนตระหนักถึงปัญหาและบริบทของชุมชนตนเอง พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพด้านการคิดวิเคราะห์ การวางแผน และการทำงานร่วมกับชุมชน โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นกรอบในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๖) วัตถุประสงค์ของโครงการ:

เพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเส้น ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการออกแบบชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ผ่านกิจกรรมการจัดทำแผนที่ชุมชน การวิเคราะห์ปัญหา และโอกาสของชุมชน และการออกแบบแนวทางพัฒนาชุมชนร่วมกับผู้นำและประชาชนในพื้นที่

๗) ลักษณะกิจกรรม:

การดำเนินกิจกรรมขยายผลในชุมชนบ้านเส้น จังหวัดลำพูน ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเป็นหลัก โดยจัด

กิจกรรมอบรมเยาวชนตามโครงสร้างของโครงการพุทธนวัตกร ประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้ ๓ หน่วย ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ เรื่องการมองชุมชนแบบสัปปายสถาน หน่วยการเรียนรู้เรื่องการใช้ หลักอริยสัจโมเดลในการแก้ไขปัญหาชุมชน และหน่วยการเรียนรู้ เรื่องการคิดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนตามแก่นพระพุทธศาสนา

กิจกรรมเน้นการทำงานกลุ่ม การระดมความคิดเห็น และการลงพื้นที่สำรวจชุมชนจริง เยาวชนร่วมกันเขียนแผนที่ชุมชน วิเคราะห์ปัญหาชุมชน และออกแบบกิจกรรมพัฒนาชุมชน โดยใช้หลักสัปปายะ ๗ และหลักอริยสัจ ๔ เป็นกรอบในการคิดและวิเคราะห์ ทั้งนี้ เยาวชนได้มีการนำเสนอผลงานแผนที่ชุมชนและผลการวิเคราะห์ต่อคณะทำงานและคนในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปรับปรุงแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

๘) ผลสำเร็จของโครงการ:

ผลการดำเนินงานสามารถพัฒนาเยาวชนต้นแบบในพื้นที่ ชุมชนบ้านเส้น จำนวน ๕๐ คน เกิดผลผลิตสำคัญ ได้แก่ รายงาน ผลการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน จำนวน ๑ เล่ม แผนที่ชุมชน จำนวน ๑ แผนที่ ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน จำนวน ๑ ชุด กิจกรรมพัฒนาชุมชน จำนวน ๑ กิจกรรม และบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของเยาวชนและประชาชนในพื้นที่

๙) หน่วยงานร่วมดำเนินการ:

เทศบาลตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
โรงเรียนพิทยาคมบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
สถาบันวิจัยหรือภูษัย จังหวัดลำพูน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัย
สงฆ์ลำพูน

และชุมชนบ้านเส้น จังหวัดลำพูน

**๑๐) การวิเคราะห์โอกาสประสบความสำเร็จและแผนการ
ประเมินความเสี่ยง:**

โอกาสความสำเร็จของโครงการอยู่ที่บริบทชุมชนบ้านเส้น
ซึ่งมีทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็ง มีความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่แน่นแฟ้น และมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางจิตใจและสังคม ส่งผลให้การเสริมสร้างบทบาทของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนสามารถดำเนินการได้จริง แผนการประเมินความเสี่ยงครอบคลุมประเด็นการมีส่วนร่วมของเยาวชน ความต่อเนื่องของกิจกรรมหลังสิ้นสุดโครงการ และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน โดยใช้กระบวนการติดตามและประเมินผลทั้งด้านสมรรถนะพุทธานุวัตร และผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรมของเยาวชนเป็นเครื่องมือในการสะท้อนผลการดำเนินงานและปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมต่อไป

แผนภาพที่ ๓ กิจกรรมขยายผลของชุมชนบ้านเส้น จังหวัดลำพูน

ตารางที่ ๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรรมเยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมชุมชนบ้านเส้น ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน

(N = ๕๐)

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑.	ความชัดเจนของ วัตถุประสงค์และ เป้าหมายของ โครงการ	๔.๐๘	๐.๗๐	มาก
๒.	ความเหมาะสมของ การวางแผนและ การจัดเตรียม โครงการ	๔.๔๔	๐.๗๓	มาก
๓.	ความเหมาะสมของ รูปแบบและลำดับ กิจกรรมที่จัดขึ้น	๔.๔๔	๐.๕๐	มาก
๔.	ความเหมาะสมของ ระยะเวลาในการจัด กิจกรรม	๔.๕๘	๐.๕๐	มากที่สุด

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๕.	คุณภาพของ กระบวนการดำเนิน กิจกรรมตลอด โครงการ	๔.๓๒	๐.๔๗	มาก
๖.	ความพร้อมและการ อำนวยความสะดวก ของคณะทำงาน	๔.๙๔	๐.๒๔	มากที่สุด
๗.	การส่งเสริมการมี ส่วนร่วมและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของผู้เข้าอบรม	๔.๐๘	๐.๒๗	มาก
๘.	ประโยชน์ที่ได้รับ จากการเข้าร่วม โครงการต่อการ เรียนรู้และการ พัฒนาตนเอง	๔.๘๒	๐.๓๙	มากที่สุด
๙.	ความเหมาะสมของ โครงการต่อบริบท และความต้องการ ของผู้เข้าอบรม	๔.๑๖	๐.๔๒	มาก

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑๐.	ความพึงพอใจโดย ภาพรวมต่อการจัด โครงการ	๔.๘๒	๐.๓๙	มากที่สุด
	ภาพรวม	๔.๔๗	๐.๔๖	มาก

จากตารางที่ ๒ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรรมเยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๔๗$, $\sigma = ๐.๔๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความพร้อมและการอำนวยความสะดวกของคณะทำงาน ความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดกิจกรรม ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง และความพึงพอใจโดยภาพรวมต่อการจัดโครงการ ส่วนรายการอื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของเยาวชนและชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ชุมชนตำบลกรูด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๑) ชื่อโครงการ:

โครงการขยายผลพุทธรูปวัดกรยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมชุมชนตำบลกรูด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๒) ผู้รับผิดชอบ:

วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับพุทธรูปวัดกรต้นแบบ โรงเรียนบ้านนาใหญ่ ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ตำบลกรูด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๓) ระยะเวลาที่จัด:

๒๖ กันยายน ๒๕๖๘

๔) พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย:

พื้นที่ดำเนินกิจกรรมคือชุมชนตำบลกรูด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้โรงเรียนบ้านนาใหญ่เป็นพื้นที่ปฏิบัติการสำคัญในการจัดกิจกรรม

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยเยาวชนในพื้นที่ตำบลกรูด จำนวน ๕๐ คน ซึ่งเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาชุมชนร่วมกับพุทธรูปวัดกรต้นแบบและภาคีเครือข่ายในพื้นที่

๕) หลักการและเหตุผล:

จากการศึกษาบริบทของชุมชนตำบลกรูด พบว่าชุมชนประสบปัญหาด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ทั้งในด้านสุขอนามัย ภูมิทัศน์ และสิ่งแวดล้อมโดยรวม ขณะเดียวกัน เยาวชนยังขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบในการแก้ไขปัญหาชุมชน

พุทธนวัตกรต้นแบบและเยาวชนในพื้นที่ จึงได้นำองค์ความรู้จากการอบรมหลักสูตรพุทธนวัตกรเยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน และออกแบบกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาด้านขยะอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้หลักอริยสัจโมเดลเป็นกรอบในการดำเนินงาน

๖) วัตถุประสงค์ของโครงการ:

เพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนตำบลกรูดให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การทำงานเป็นทีม และการออกแบบแนวทางแก้ไขปัญหาด้านขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการตามหลักพุทธธรรม

๗) ลักษณะกิจกรรม:

การดำเนินกิจกรรมขยายผลในชุมชนตำบลกรูด จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ โดยเริ่มจากการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่เยาวชนในพื้นที่ ผ่านกระบวนการ Workshop เพื่อวิเคราะห์และระบุปัญหาชุมชน โดยนำหลักอริยสัจโมเดลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการแปรข้อมูลจากการสำรวจชุมชนให้กลายเป็นประเด็นปัญหาที่ชัดเจน

ในช่วงต่อมา มีการเปิดเวทีอภิปรายปัญหาชุมชนร่วมกับผู้นำชุมชนและภาคีเครือข่าย เพื่อร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและรับฟังมุมมองจากคนในพื้นที่จริง อันเป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมและการยอมรับจากชุมชน จากนั้น เยาวชนยุวพุทธนวัตกรได้ร่วมกันนำเสนอโครงการต่อยอด ซึ่งเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านขยะของชุมชนภายใต้กรอบอริยสัจโมเดล โดยแสดงให้เห็นถึงกระบวนการคิด วิเคราะห์ และการออกแบบกิจกรรมอย่างเป็นระบบ

กิจกรรมขยายผลที่เกิดขึ้น ได้แก่ การจัดกิจกรรม “นาใหญ่ร่วมใจ ชุมชนรักโลก” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชนและประชาชนในพื้นที่ในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน โดยมีการณรงค์คัดแยกขยะ การลดปริมาณขยะตกค้าง และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทั้งนี้ กิจกรรมได้สิ้นสุดลงด้วยพิธีมอบเกียรติบัตรแก่ยุวพุทธนวัตกรแกนนำ เพื่อยกย่องและสร้างแรงจูงใจในการสานต่อการพัฒนาชุมชนต่อไป

๘) ผลสำเร็จของโครงการ:

ผลการดำเนินโครงการสามารถพัฒนาเยาวชนต้นแบบในพื้นที่ตำบลกรูด จำนวน ๕๐ คน ซึ่งมีบทบาทเป็นยุวพุทธนวัตกรในการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เกิดผลผลิตสำคัญ ได้แก่ แผนที่ชุมชนตำบลกรูด ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กิจกรรมพัฒนาชุมชนด้านการจัดการขยะและบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนให้เห็นการลดปัญหาขยะตกค้าง พื้นที่สะอาดขึ้น และการมีส่วนร่วมของเยาวชนและประชาชนในชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

๙) หน่วยงานร่วมดำเนินการ:

วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โรงเรียนบ้านนาใหญ่ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ผู้นำชุมชนตำบลกรูด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

๑๐) การวิเคราะห์โอกาสประสบความสำเร็จและแผนการประเมินความเสี่ยง:

โอกาสความสำเร็จของโครงการอยู่ที่การมีโรงเรียนและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ร่วมกัน การมีเยาวชนเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรม และการใช้หลักอริยสัจโมเดลเป็นกรอบการคิด และการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้กิจกรรมได้รับการยอมรับจากชุมชนและสามารถเกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง

แผนการประเมินความเสี่ยงครอบคลุมประเด็นความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมของเยาวชน การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย และการขยายผลกิจกรรมหลังสิ้นสุดโครงการ โดยใช้การติดตามผลการดำเนินกิจกรรม การสะท้อนความคิดเห็นของชุมชน และการประเมินผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชนเป็นแนวทางในการบริหารจัดการความเสี่ยงต่อไป

แผนภาพที่ ๔ กิจกรรมขยายผลของชุมชนตำบลกรูด
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตารางที่ ๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรรมเยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมชุมชนตำบลกรูด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(N = ๕๐)

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑.	ความชัดเจนของ วัตถุประสงค์และ เป้าหมายของ โครงการ	๔.๐๖	๐.๗๔	มาก
๒.	ความเหมาะสม ของการวางแผน และการจัดเตรียม โครงการ	๔.๕๒	๐.๗๑	มากที่สุด
๓.	ความเหมาะสม ของรูปแบบและ ลำดับกิจกรรมที่จัด ขึ้น	๔.๔๔	๐.๕๐	มาก
๔.	ความเหมาะสม ของระยะเวลาใน การจัดกิจกรรม	๔.๕๔	๐.๕๐	มากที่สุด

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๕.	คุณภาพของ กระบวนการ ดำเนินกิจกรรม ตลอดโครงการ	๔.๑๘	๐.๓๙	มาก
๖.	ความพร้อมและ การอำนวยความสะดวก ของ คณะทำงาน	๔.๙๖	๐.๒๐	มากที่สุด
๗.	การส่งเสริมการมี ส่วนร่วมและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของผู้เข้าอบรม	๔.๑๒	๐.๓๓	มาก
๘.	ประโยชน์ที่ได้รับ จากการเข้าร่วม โครงการต่อการ เรียนรู้และการ พัฒนาตนเอง	๔.๘๔	๐.๓๗	มากที่สุด
๙.	ความเหมาะสม ของโครงการต่อ บริบทและความ ต้องการของผู้เข้า อบรม	๔.๐๔	๐.๒๘	มาก

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑๐.	ความพึงพอใจโดย ภาพรวมต่อการจัด โครงการ	๔.๘๒	๐.๓๙	มากที่สุด
	ภาพรวม	๔.๔๕	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๓ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรรมเยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๔๕$, $\sigma = ๐.๕๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความพร้อมและการอำนวยความสะดวกของคณะทำงาน ความเหมาะสมของการวางแผนและระยะเวลาในการจัดกิจกรรม ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง และความพึงพอใจโดยภาพรวมต่อการจัดโครงการ ส่วนรายการอื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของเยาวชนและพื้นที่ศึกษา

ชุมชนพยอม

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ชื่อโครงการ:

โครงการขยายผลยุวพุทธรู้ วัดกร บัณฑิตนักพัฒนาชุมชน
เชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ชุมชนพยอม ตำบลพยอม
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) ผู้รับผิดชอบ:

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ร่วมกับนิสิตพุทธรู้ วัดกร คณาจารย์คณะสังคมศาสตร์
ผู้นำชุมชน และหน่วยงานภาคีในพื้นที่อำเภอวังน้อย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

๓) ระยะเวลาที่จัด:

๒๑ กันยายน ๒๕๖๘

๔) พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย:

พื้นที่ดำเนินกิจกรรมคือชุมชนพยอม ตำบลพยอม อำเภอ
วังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้พื้นที่ชุมชนและสถานที่
ประชุมเป็นฐานการเรียนรู้และปฏิบัติการ

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย จำนวน ๕๐ รูปหรือคน และผู้นำชุมชนในอำเภอ
วังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๑๐ คน

๕) หลักการและเหตุผล:

จากบริบทของชุมชนพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าการพัฒนาชุมชนในอดีตมักอาศัยการตัดสินใจจากผู้นำหรือหน่วยงานภายนอกเป็นหลัก ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ยังมีข้อจำกัด โครงการยุวพุทธนวัตกรจึงมุ่งเสริมสร้างศักยภาพนิสิตและเยาวชนให้สามารถเข้ามามีบทบาทในการวิเคราะห์ปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ภายใต้กรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรมการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม

๖) วัตถุประสงค์ของโครงการ:

เพื่อพัฒนาศักยภาพนิสิตและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการศึกษาบริบทชุมชน การจัดทำสารสนเทศชุมชน และการออกแบบกิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ

๗) ลักษณะกิจกรรม:

การดำเนินกิจกรรมขยายผลในชุมชนพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการเป็นหลัก โดยเริ่มจากการจัดกิจกรรมอบรมเยาวชนและนิสิต จำนวน ๑ วัน ใน ๓ หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้เรื่องสัปปายสถาน หน่วยการเรียนรู้เรื่องอริยสัจโมเดล และหน่วยการเรียนรู้เรื่องแก่นพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงแนวคิดและเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

หลังจากนั้นเข้าสู่ขั้นขยายผล โดยจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนร่วมกับผู้นำชุมชน ผ่านการจัดทำแผนที่ชุมชน การระบุและ

วิเคราะห์ปัญหาชุมชน และการออกแบบกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ กระบวนการดังกล่าวเปิดโอกาสให้นิสิตและเยาวชนได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนและผู้เข้าร่วมโครงการอย่างเป็นระบบ

๘) ผลสำเร็จของโครงการ:

ผลการดำเนินโครงการสามารถพัฒนาพุทธนวัตกรรมต้นแบบของคณะสังคมศาสตร์ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน และนิสิตที่ผ่านการฝึกอบรม จำนวน ๕๐ คน เกิดผลผลิตสำคัญ ได้แก่ รายงานผลการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม จำนวน ๑ เล่ม แผนที่ชุมชน ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กิจกรรมพัฒนาชุมชน และบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม

๙) หน่วยงานร่วมดำเนินการ:

องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

องค์การบริหารส่วนตำบลวังน้อย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัดมณฑลประสิทธิ์ ชุมชนวังน้อย และชุมชนพยอม

รวมทั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐) การวิเคราะห์โอกาสประสบความสำเร็จและแผนการประเมินความเสี่ยง:

โอกาสความสำเร็จของโครงการอยู่ที่การดำเนินงานภายใต้แผนมหาวิทยาลัย ทำให้ได้รับการสนับสนุนและกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง มีพื้นที่ดำเนินโครงการที่ชัดเจน และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและชุมชนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

แผนการประเมินความเสี่ยงครอบคลุมประเด็นการมีส่วนร่วมของนิสิตและชุมชน ความต่อเนื่องของกิจกรรม และการบูรณาการการทำงานระหว่างภาคีเครือข่าย โดยใช้การติดตามผลการดำเนินกิจกรรมและการสะท้อนความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการความเสี่ยง

แผนภาพที่ ๕ กิจกรรมขยายผลของชุมชนพยอม
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ ๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลยุวพุทธนวัตกรรม บัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ชุมชนพยอม ตำบลพยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(N = ๕๐)

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑.	ความชัดเจนของ วัตถุประสงค์และ เป้าหมายของ โครงการ	๔.๐๖	๐.๘๔	มาก
๒.	ความเหมาะสมของ การวางแผนและ การจัดเตรียม โครงการ	๕.๐๐	๐.๐๐	มากที่สุด
๓.	ความเหมาะสมของ รูปแบบและลำดับ กิจกรรมที่จัดขึ้น	๔.๓๘	๐.๔๙	มาก
๔.	ความเหมาะสมของ ระยะเวลาในการจัด กิจกรรม	๔.๒๔	๐.๔๓	มาก

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๕.	คุณภาพของ กระบวนการดำเนิน กิจกรรมตลอด โครงการ	๔.๑๖	๐.๓๗	มาก
๖.	ความพร้อมและการ อำนวยความสะดวก ของคณะทำงาน	๔.๙๘	๐.๑๔	มากที่สุด
๗.	การส่งเสริมการมี ส่วนร่วมและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของผู้เข้าอบรม	๔.๑๐	๐.๓๐	มาก
๘.	ประโยชน์ที่ได้รับ จากการเข้าร่วม โครงการต่อการ เรียนรู้และการ พัฒนาตนเอง	๔.๙๐	๐.๓๐	มากที่สุด
๙.	ความเหมาะสมของ โครงการต่อบริบท และความต้องการ ของผู้เข้าอบรม	๓.๙๖	๐.๓๕	มาก

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑๐.	ความพึงพอใจโดย ภาพรวมต่อการจัด โครงการ	๔.๘๐	๐.๔๐	มากที่สุด
	ภาพรวม	๔.๔๖	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลยุวพุทธนวัตกร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๔๖$, $\sigma = ๐.๕๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความเหมาะสมของการวางแผนและการจัดเตรียมโครงการ ความพร้อมและการอำนวยความสะดวกของคณะทำงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง และความพึงพอใจโดยภาพรวมต่อการจัดโครงการ ส่วนรายการอื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของเยาวชนและชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ชุมชนปากข้าวสาร จังหวัดสระบุรี

๑) ชื่อโครงการ:

โครงการขยายผลพุทธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ชุมชนบ้านปากข้าวสาร ตำบลปากข้าวสาร อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี

๒) ผู้รับผิดชอบ:

นิสิตคณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับโรงเรียนบ้านปากข้าวสาร (บริษัทข้าวไทยจำกัดสงเคราะห์ ๒) วัดปากข้าวสารใต้ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่

๓) ระยะเวลาที่จัด:

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๘

๔) พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย:

พื้นที่ดำเนินกิจกรรมคือวัดปากข้าวสารใต้ และพื้นที่ชุมชนตำบลปากข้าวสาร อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย

(๑) พุทธนวัตกรต้นแบบ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน

(๒) เยาวชนอายุระหว่าง ๑๐-๑๕ ปี ในพื้นที่ จำนวน ๕๐

คน

(๓) ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๕ คน

๕) หลักการและเหตุผล:

ชุมชนบ้านปากข้าวสารประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งด้านทรัพยากรน้ำ การประกอบอาชีพ รายได้ครัวเรือน ปัญหายาเสพติดในเยาวชน และการขาดพื้นที่และกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน ขณะเดียวกัน ชุมชนยังขาดผู้นำรุ่นใหม่ที่มีทั้งความรู้ความสามารถ และคุณธรรมในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

โครงการพุทธนวัตกร บัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม จึงถูกนำมาดำเนินการในพื้นที่ชุมชนบ้านปากข้าวสาร เพื่อเสริมสร้างบทบาทของเยาวชนให้เป็นกลไกสำคัญในการเรียนรู้ วิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและหลักพุทธธรรมเป็นกรอบการพัฒนา

๖) วัตถุประสงค์ของโครงการ:

เพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในชุมชนบ้านปากข้าวสารให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการออกแบบชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ผ่านกิจกรรมการจัดทำแผนที่ชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและโอกาสของชุมชน และการออกแบบแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมุ่งพัฒนาชุมชนให้เป็นต้นแบบด้านพุทธเศรษฐศาสตร์และพุทธสุขภาวะ

๗) ลักษณะกิจกรรม:

การดำเนินกิจกรรมขยายผลโครงการพุทธนวัตกรในชุมชนบ้านปากข้าวสาร จังหวัดสระบุรี ใช้วัดปากข้าวสารได้เป็นฐานการเรียนรู้และพื้นที่ปฏิบัติการจริง โดยออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้อง

กับบริบทของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กิจกรรมดำเนินการตามกระบวนการของโครงการอย่างเป็นลำดับขั้น เริ่มตั้งแต่ขั้นเตรียมการ ขึ้นอบรมเยาวชน ขั้นขยายผล และขั้นประเมินผล

ในขั้นเตรียมการ มีการคัดเลือกชุมชนและเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน วัด และผู้นำชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และความพร้อมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม จากนั้นเข้าสู่ขั้นอบรมเยาวชน ซึ่งจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นระยะเวลา ๓ วัน ครอบคลุม ๓ หน่วยการเรียนรู้หลัก ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้เรื่องการมองชุมชนแบบสลับ پایสสถาน หน่วยการเรียนรู้เรื่องการใช้หลักอริยสัจโมเดลในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาชุมชน และหน่วยการเรียนรู้เรื่องการคิดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนตามแก่นพระพุทธศาสนา

กระบวนการเรียนรู้เน้นการบรรยายควบคู่กับกิจกรรมกลุ่ม การฝึกทักษะการรับฟังแบบปรโตโฆสะ และการคิดวิเคราะห์แบบโยนิโสมนสิการ เยาวชนได้ร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชนโดยใช้หลักสลับ پایส ๗ เพื่อมองเห็นบริบท ทุน และศักยภาพของชุมชนอย่างรอบด้าน จากนั้นจึงลงพื้นที่สำรวจบริเวณรอบวัดปากข้าวสารใต้ เพื่อเก็บข้อมูลจริงเกี่ยวกับปัญหาและสภาพแวดล้อมของชุมชน

ในขั้นขยายผล เยาวชนได้นำข้อมูลจากการสำรวจและแผนที่ชุมชนมาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาชุมชนตามหลักอริยสัจ ๔ เริ่มตั้งแต่การระบุปัญหา การค้นหาสาเหตุ การกำหนดเป้าหมายร่วม และการระดมแนวทางแก้ไข ก่อนสังเคราะห์ออกมาเป็นกิจกรรมพัฒนาชุมชน โดยมุ่งเน้นการสร้างพื้นที่สุขภาวะ การจัดการขยะ

และการใช้พื้นที่วัดเป็นพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ กระบวนการทั้งหมดเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ ทำงานร่วมกัน และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเป็นรูปธรรม

๘) ผลสำเร็จของโครงการ:

โครงการสามารถพัฒนาพุทธนวัตกรรมต้นแบบ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน และเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรม จำนวน ๕๐ คน เกิดผลผลิตสำคัญ ได้แก่ รายงานผลการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม แผนที่ชุมชน ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กิจกรรมพัฒนาชุมชน และบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม

๙) หน่วยงานร่วมดำเนินการ:

โรงเรียนบ้านปากข้าวสาร (บริษัทชาวไทยจำกัดสงเคราะห์

๒)

ชุมชนตำบลปากข้าวสาร

วัดปากข้าวสารใต้

นิสิตคณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐) การวิเคราะห์โอกาสประสบความสำเร็จและแผนการประเมินความเสี่ยง:

โอกาสความสำเร็จของโครงการอยู่ที่การมีวัด โรงเรียน และผู้นำชุมชนเป็นฐานการขับเคลื่อนที่เข้มแข็ง การมีเยาวชนเป็นกลไกหลักในการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน และการใช้หลักพุทธธรรมเป็นกรอบการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ แผนการประเมินความเสี่ยงครอบคลุมด้านการประสานงาน การมีส่วนร่วมของเยาวชน

ความพร้อมของพื้นที่ และความต่อเนื่องของกิจกรรม โดยกำหนด
 แนวทางบริหารจัดการความเสี่ยงผ่านการประสานงานอย่างเป็นทางการ การติดตามผล และการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายใน
 พื้นที่

แผนภาพที่ ๒ กิจกรรมขยายผลของชุมชนปากข้าวสาร
 จังหวัดสระบุรี

ตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรรมบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมชุมชนบ้านปากข้าวสาร ตำบลปากข้าวสาร อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี

(N = ๕๐)

ลำดับ	การบริหารจัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑.	ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ	๔.๐๖	๐.๘๗	มาก
๒.	ความเหมาะสมของการวางแผนและการจัดเตรียมโครงการ	๕.๐๐	๐.๐๐	มากที่สุด
๓.	ความเหมาะสมของรูปแบบและลำดับกิจกรรมที่จัดขึ้น	๔.๔๐	๐.๔๙	มาก
๔.	ความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดกิจกรรม	๔.๑๒	๐.๓๓	มาก

ลำดับ	การบริหาร จัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๕.	คุณภาพของ กระบวนการ ดำเนินกิจกรรม ตลอดโครงการ	๔.๑๐	๐.๓๐	มาก
๖.	ความพร้อมและ การอำนวยความสะดวก ของ คณะทำงาน	๕.๐๐	๐.๐๐	มากที่สุด
๗.	การส่งเสริมการมี ส่วนร่วมและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของผู้เข้าอบรม	๔.๐๖	๐.๒๔	มาก
๘.	ประโยชน์ที่ได้รับ จากการเข้าร่วม โครงการต่อการ เรียนรู้และการ พัฒนาตนเอง	๔.๙๐	๐.๓๐	มากที่สุด
๙.	ความเหมาะสม ของโครงการต่อ บริบทและความ ต้องการของผู้เข้า อบรม	๓.๘๘	๐.๓๓	มาก

ลำดับ	การบริหาร จัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑๐.	ความพึงพอใจ โดยภาพรวมต่อ การจัดโครงการ	๔.๘๔	๐.๓๗	มากที่สุด
	ภาพรวม	๔.๔๔	๐.๕๘	มาก

จากตารางที่ ๕ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรรมบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๔๔$, $\sigma = ๐.๕๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความเหมาะสมของการวางแผนและการจัดเตรียมโครงการ ความพร้อมและการอำนวยความสะดวกของคณะทำงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง และความพึงพอใจโดยภาพรวมต่อการจัดโครงการ ส่วนรายการอื่น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อ สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ชุมชนบ้านสวนดอก

จังหวัดเชียงใหม่

๑) ชื่อโครงการ:

โครงการขยายผลพุทธรูปต้นแบบนวัตกรรมบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ชุมชนสวนดอก ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๒) ผู้รับผิดชอบ:

พุทธรูปต้นแบบของวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ร่วมกับคณาจารย์ นักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ผู้นำชุมชนสวนดอก และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

๓) ระยะเวลาที่จัด:

๒๒-๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๘

๔) พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย:

พื้นที่ดำเนินกิจกรรม ได้แก่ ชุมชนสวนดอก ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วัดสวนดอกและโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เป็นฐานการเรียนรู้และพื้นที่ปฏิบัติการจริง

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย

(๑) พุทธรูปต้นแบบ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน

- (2) เยาวชนและสามเณร อายุระหว่าง ๑๓-๑๘ ปี ในพื้นที่
ชุมชนสวนดอก จำนวน ๖๐ รูปหรือคน
- (3) ผู้นำชุมชนและ อสม.ชุมชนสวนดอก จำนวน ๖ คน

๕) หลักการและเหตุผล:

ชุมชนสวนดอกเป็นชุมชนเมืองเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรมล้ำนา โดยมีวัดสวนดอกเป็นศูนย์กลางสำคัญ อย่างไรก็ตาม จากบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง ทำให้ชุมชนประสบปัญหาความหนาแน่นของประชากร ปัญหายาเสพติด การขาดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเยาวชน และข้อจำกัดด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ชุมชนในยุคดิจิทัล

พุทธนวัตกรต้นแบบของวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่จึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการนำองค์ความรู้จากหลักสูตรพุทธนวัตกร มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเยาวชนและชุมชนสวนดอก โดยเน้นการใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณตามหลักโยนิโสมนสิการ และการเสริมสร้างพุทธสุขภาวะ เพื่อให้เยาวชนสามารถเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

๖) วัตถุประสงค์ของโครงการ:

เพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในพื้นที่ชุมชนสวนดอกให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการออกแบบและพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ผ่านการจัดทำแผนที่ชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและโอกาสของชุมชน การเรียนรู้งานสังคมสงเคราะห์ชุมชน และการใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณตามหลักโยนิโสมนสิการ รวมทั้งมุ่งพัฒนาชุมชนสวนดอกให้เป็นต้นแบบด้านพุทธสุขภาวะในบริบทสังคมเมืองร่วมสมัย

๗) ลักษณะกิจกรรม:

การดำเนินกิจกรรมขยายผลโครงการพุทธนวัตกรรมในชุมชนสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วัดสวนดอกและโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาเป็นฐานการเรียนรู้และพื้นที่ปฏิบัติการจริง โดยออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเมืองและกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเยาวชนและสามเณร กิจกรรมดำเนินการตามกระบวนการของโครงการอย่างเป็นระบบ แบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นเตรียมการ ขั้นอบรมเยาวชน ขั้นขยายผล และขั้นประเมินผล

ในขั้นเตรียมการ มีการประสานงานกับผู้นำชุมชน อสม. และสถานศึกษาในพื้นที่ เพื่อคัดเลือกกลุ่มเยาวชนและสามเณรเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งวางแผนการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และความพร้อมของผู้เข้าร่วม

ขั้นอบรมเยาวชน จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นระยะเวลา ๒ วัน ครอบคลุม ๓ หน่วยการเรียนรู้สำคัญ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้เรื่อง Social Mini Vlog แบบสลับปายสถาน หน่วยการเรียนรู้เรื่องการใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณตามหลักโยนิโสมนสิการ และหน่วยการเรียนรู้เรื่องการคิดโครงการเพื่อสังคมตามแก่นพระพุทธศาสนา กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย การบรรยาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำกิจกรรมกลุ่ม และการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ และการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ของเยาวชน

ในขั้นขยายผล เยาวชนและสามเณรได้ลงพื้นที่ชุมชนสวนดอกร่วมกับอาสาสมัครชุมชน เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและ

ศักยภาพของชุมชน มีการเยี่ยมเยียนครัวเรือนผู้สูงอายุและผู้ป่วย เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ พร้อมทั้งจัดทำ Social Mini Vlog บันทึกกระบวนการเรียนรู้และการลงพื้นที่ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนตามหลักอริยสัจ ๔ และร่วมกันออกแบบแนวทางการพัฒนาชุมชน โดยมุ่งเน้นการใช้สื่อออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชน การสร้างภาพลักษณ์เชิงบวก และการเสริมสร้างพุทธศุขภาวะในชุมชน

ขั้นประเมินผล ดำเนินการประเมินสมรรถนะพุทธนวัตกรต้นแบบ และประเมินผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน เพื่อสะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน

๘) ผลสำเร็จของโครงการ:

โครงการสามารถพัฒนาพุทธนวัตกรต้นแบบของวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน และเยาวชนและสามเณรที่ผ่านการฝึกอบรม จำนวน ๖๐ รูปหรือคน เกิดผลผลิตสำคัญ ได้แก่ รายงานผลการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญา และคุณธรรม แผนที่ชุมชน ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กิจกรรมพัฒนาชุมชน และบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม

๙) หน่วยงานร่วมดำเนินการ:

โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชุมชนสวนดอก

อสม.ชุมชนสวนดอก

นักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพและภาคีเครือข่ายในพื้นที่

**๑๐) การวิเคราะห์โอกาสประสบความสำเร็จและแผนการ
ประเมินความเสี่ยง:**

โอกาสความสำเร็จของโครงการอยู่ที่การมีวัด โรงเรียน และผู้นำชุมชนเป็นฐานการขับเคลื่อนที่เข้มแข็ง การมีเยาวชนและสามเณรเป็นกลไกหลักในการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน และการใช้หลักโยนิโสมนสิการและอริยสัจ ๔ เป็นกรอบการทำงานอย่างเป็นระบบ แผนการประเมินความเสี่ยงครอบคลุมประเด็นการประสานงาน การใช้พื้นที่ การมีส่วนร่วมของเยาวชน และความต่อเนื่องของกิจกรรม โดยกำหนดแนวทางบริหารจัดการความเสี่ยงผ่านการสื่อสารอย่างเป็นทางการ การวางแผนร่วม และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

แผนภาพที่ ๗ กิจกรรมขยายผลของชุมชนบ้านสวนดอก จังหวัด
เชียงใหม่

ตารางที่ ๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรรมจิตตปัญญาพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมชุมชนสวนดอก ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

(N = ๕๐)

ลำดับ	การบริหารจัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑.	ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ	๔.๕๐	๐.๕๙	มาก
๒.	ความเหมาะสมของการวางแผนและการจัดเตรียมโครงการ	๕.๐๐	๐.๐๐	มากที่สุด
๓.	ความเหมาะสมของรูปแบบและลำดับกิจกรรมที่จัดขึ้น	๔.๕๐	๐.๕๙	มาก

ลำดับ	การบริหาร จัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๔.	ความเหมาะสม ของระยะเวลาใน การจัดกิจกรรม	๔.๑๒	๐.๓๓	มาก
๕.	คุณภาพของ กระบวนการ ดำเนินกิจกรรม ตลอดโครงการ	๔.๑๐	๐.๓๐	มาก
๖.	ความพร้อมและ การอำนวยความสะดวก ของ คณะทำงาน	๕.๐๐	๐.๐๐	มากที่สุด
๗.	การส่งเสริมการมี ส่วนร่วมและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของผู้เข้าอบรม	๔.๐๖	๐.๒๔	มาก
๘.	ประโยชน์ที่ได้รับ จากการเข้าร่วม โครงการต่อการ เรียนรู้และการ พัฒนาตนเอง	๔.๙๐	๐.๓๐	มากที่สุด
๙.	ความเหมาะสม ของโครงการต่อ	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก

ลำดับ	การบริหาร จัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑๐.	บริบทและความ ต้องการของผู้เข้า อบรม			
	ความพึงพอใจ โดยภาพรวมต่อ การจัดโครงการ	๔.๘๔	๐.๓๗	มากที่สุด
ภาพรวม		๔.๔๘	๐.๕๐	มาก

จากตารางที่ ๖ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทฺธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๔๘$, $\sigma = ๐.๕๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความเหมาะสมของการวางแผนและการจัดเตรียมโครงการ ความพร้อมและการอำนวยความสะดวกของคณะทำงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง และความพึงพอใจโดยภาพรวมต่อการจัดโครงการ ส่วนรายการอื่น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ชุมชนหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

๑) ชื่อโครงการ:

โครงการขยายผลพุทธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ชุมชนเทศบาลตำบลหนองเสือ ตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

๒) ผู้รับผิดชอบ:

พุทธนวัตกรต้นแบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมจากส่วนกลาง ร่วมกับนิสิตคณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ครูและผู้บริหารโรงเรียนหนองเสือวิทยาคม และพระภิกษุวัดบึงบาประภาส่ววัด

๓) ระยะเวลาที่จัด:

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๘

๔) พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย:

พื้นที่ดำเนินกิจกรรม ได้แก่ วัดบึงบาประภาส่ววัด และโรงเรียนหนองเสือวิทยาคม ตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งใช้เป็นฐานการเรียนรู้และพื้นที่ปฏิบัติการจริง

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย

พุทธนวัตกรต้นแบบ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน

เยาวชนระดับมัธยมปลาย อายุระหว่าง ๑๐-๑๕ ปี จากโรงเรียนหนองเสือวิทยาคม จำนวน ๖๐ คน

ผู้นำชุมชนและผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๕ คน

๕) หลักการและเหตุผล:

ชุมชนเทศบาลตำบลหนองเสือเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แม้จะมีทรัพยากรทางสังคมและศาสนา ได้แก่ วัดและโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน แต่ยังคงประสบปัญหาการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ขาดเวทีและช่องทางในการแสดงความคิดเห็นอย่างแท้จริง การตัดสินใจในชุมชนส่วนใหญ่มาจากผู้ใหญ่ ทำให้เยาวชนไม่เห็นบทบาทของตนเองในการพัฒนาชุมชน

พุทธนวัตกรต้นแบบจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการจัดกิจกรรมอบรมเยาวชนในชุมชนเทศบาลตำบลหนองเสือ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ และพัฒนาเยาวชนให้เป็นกลไกสำคัญของการแก้ไขปัญหาชุมชนด้วยปัญญา และคุณธรรมอย่างยั่งยืน

๖) วัตถุประสงค์ของโครงการ:

เพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในพื้นที่ชุมชนเทศบาลตำบลหนองเสือให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการออกแบบชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ผ่านกิจกรรมการจัดทำแผนที่ชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและโอกาสของชุมชน และการออกแบบแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชน รวมทั้งเพื่อพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลหนองเสือให้เป็นต้นแบบด้านพุทธเศรษฐศาสตร์และพุทธสุขภาวะ

๗) ลักษณะกิจกรรม:

การดำเนินกิจกรรมขยายผลโครงการพุทธนวัตกรรมในชุมชนเทศบาลตำบลหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ใช้วัดบึงบาประภาสวัตและโรงเรียนหนองเสือวิทยาคมเป็นฐานการเรียนรู้และพื้นที่ปฏิบัติการจริง โดยออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเกษตรกรรมและกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเยาวชนระดับมัธยมปลาย กิจกรรมดำเนินการตามแผนงานอย่างเป็นระบบ แบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นเตรียมการ ขั้นตอนรวมเยาวชน ขั้นขยายผล และขั้นประเมินผล

ในขั้นเตรียมการ มีการคัดเลือกชุมชนต้นแบบ คัดเลือกเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม และประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนหนองเสือวิทยาคม โดยประสานงานกับผู้บริหาร ครู และผู้นำชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมด้านพื้นที่ บุคลากร และกระบวนการเรียนรู้

ขั้นตอนรวมเยาวชน จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นระยะเวลา ๓ วัน ครอบคลุม ๓ หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้เรื่องการมองชุมชนแบบสัปปายสถาน หน่วยการเรียนรู้เรื่องการใช้หลักอริยสัจโมเดลในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาชุมชน และหน่วยการเรียนรู้เรื่องการคิดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนตามแก่นพระพุทธศาสนา กระบวนการเรียนรู้เน้นการเสริมสร้างทักษะการรับฟังแบบปรโตโฆสะ การคิดวิเคราะห์ด้วยโยนิโสมนสิการ การแบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็น และการนำเสนอผลงานของแต่ละกลุ่ม

ในขั้นขยายผล เยาวชนได้ลงพื้นที่สำรวจบริเวณวัดบึงบาประภาสวัตและพื้นที่ชุมชนโดยรอบ เพื่อรวบรวมข้อมูลจริง

เกี่ยวกับสภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชน จากนั้นนำข้อมูลมาจัดทำแผนที่ชุมชนตามหลักสี่ปายะ ๗ และวิเคราะห์ปัญหาชุมชนตามหลักอริยสัจ ๔ ตั้งแต่การระบุปัญหา การค้นหาสาเหตุ การกำหนดเป้าหมาย และการออกแบบแนวทางแก้ไข ผลจากการวิเคราะห์นำไปสู่การออกแบบกิจกรรมพัฒนาชุมชนภายใต้แนวคิด “Green & Clean Space ปฏิบัติการสุขภาวะ ณ วัดบึงบา” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ การจัดการขยะ และการส่งเสริมสุขภาวะของคนในชุมชน

ขั้นประเมินผล ดำเนินการประเมินสมรรถนะพุทธนวัตกร และประเมินผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรมของเยาวชน รวมทั้งสรุปผลการดำเนินกิจกรรมขยายผล เพื่อสะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับบุคคลและระดับชุมชน

๘) ผลสำเร็จของโครงการ:

โครงการสามารถพัฒนาพุทธนวัตกรต้นแบบ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน และเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรม จำนวน ๖๐ คน เกิดผลผลิตสำคัญ ได้แก่ รายงานผลการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม แผนที่ชุมชน ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กิจกรรมพัฒนาชุมชน และบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม

๙) หน่วยงานร่วมดำเนินการ:

โรงเรียนหนองเสือวิทยาคม

ชุมชนเทศบาลตำบลหนองเสือ

วัดบึงบาประภาสวัด

นิสิตคณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**๑๐) การวิเคราะห์โอกาสประสบความสำเร็จและแผนการ
ประเมินความเสี่ยง:**

โอกาสความสำเร็จของโครงการอยู่ที่การมีวัด โรงเรียน
และผู้นำชุมชนเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อน การมีเยาวชนเป็นกลไก
หลักในการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน และการใช้หลักสัปปายะ ๗
และอริยสัจ ๔ เป็นกรอบการทำงานอย่างเป็นระบบ แผนการ
ประเมินความเสี่ยงครอบคลุมประเด็นการประสานงาน การเข้าถึง
พื้นที่ การมีส่วนร่วมของเยาวชน และความสมบูรณ์ของข้อมูลเชิง
สังเคราะห์ โดยกำหนดแนวทางบริหารจัดการความเสี่ยงผ่านการ
สื่อสารอย่างเป็นทางการ การประสานงานล่วงหน้า และการทำงาน
ร่วมกันของพุทธนวัตกรและภาคีเครือข่ายในพื้นที่

แผนภาพที่ ๘ กิจกรรมขยายผลของชุมชนหนองเสือ
จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ ๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมชุมชนเทศบาลตำบลหนองเสือ ตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

(N = ๕๐)

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑.	ความชัดเจนของ วัตถุประสงค์และ เป้าหมายของ โครงการ	๔.๓๖	๐.๖๐	มาก
๒.	ความเหมาะสม ของการวางแผน และการจัดเตรียม โครงการ	๔.๘๐	๐.๖๑	มากที่สุด
๓.	ความเหมาะสม ของรูปแบบและ ลำดับกิจกรรมที่จัด ขึ้น	๔.๓๔	๐.๕๖	มาก

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๔.	ความเหมาะสม ของระยะเวลาใน การจัดกิจกรรม	๔.๐๔	๐.๔๐	มาก
๕.	คุณภาพของ กระบวนการ ดำเนินกิจกรรม ตลอดโครงการ	๔.๐๖	๐.๓๗	มาก
๖.	ความพร้อมและ การอำนวยความสะดวก ของ คณะทำงาน	๔.๘๘	๐.๔๘	มากที่สุด
๗.	การส่งเสริมการมี ส่วนร่วมและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของผู้เข้าอบรม	๔.๐๒	๐.๓๒	มาก
๘.	ประโยชน์ที่ได้รับ จากการเข้าร่วม โครงการต่อการ เรียนรู้และการ พัฒนาตนเอง	๔.๗๘	๐.๕๕	มากที่สุด
๙.	ความเหมาะสม ของโครงการต่อ	๓.๙๔	๐.๒๔	มาก

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑๐.	บริบทและความ ต้องการของผู้เข้า อบรม			
	ความพึงพอใจโดย ภาพรวมต่อการจัด โครงการ	๔.๗๖	๐.๕๒	มากที่สุด
	ภาพรวม	๔.๔๐	๐.๕๙	มาก

จากตารางที่ ๗ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทฺธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๔๐$, $\sigma = ๐.๕๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความเหมาะสมของการวางแผนและการจัดเตรียมโครงการ ความพร้อมและการอำนวยความสะดวกของคณะทำงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง และความพึงพอใจโดยภาพรวมต่อการจัดโครงการ ส่วนรายการอื่น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ชุมชนวัดตึก

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ชื่อโครงการ:

โครงการขยายผลพุทธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ชุมชนวัดตึก ตำบลท่าवासูกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) ผู้รับผิดชอบ:

พุทธนวัตกรต้นแบบ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับโรงเรียนประตูลี้ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และหน่วยงานในพื้นที่ชุมชนวัดตึก

๓) ระยะเวลาที่จัด:

๓ กันยายน ๒๕๖๘

๔) พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย:

พื้นที่ดำเนินโครงการ ได้แก่ ชุมชนวัดตึก ตำบลท่าवासูกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ เยาวชนโรงเรียนประตูลี้ อายุประมาณ ๑๐-๑๕ ปี จำนวน ๕๐ คน

กลุ่มสนับสนุน ได้แก่ พุทธนวัตกรต้นแบบ จำนวน ๑๐ รูป หรือคน ผู้นำชุมชน และประชาชนชาวบ้าน

๕) หลักการและเหตุผล:

การดำเนินโครงการตั้งอยู่บนบริบทของชุมชนวัดตึกซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่วัดน้ำลพบุรี มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับโบราณสถานสำคัญในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังขาดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน และการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ โครงการพุทธนวัตกรจึงมุ่งเสริมสร้างศักยภาพเยาวชนให้เป็นกลไกสำคัญในการเรียนรู้ วิเคราะห์ และสื่อสารคุณค่าของชุมชน ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่บูรณาการหลักพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนร่วมสมัย

๖) วัตถุประสงค์ของโครงการ:

๑. เพื่อพัฒนาเยาวชนในชุมชนวัดตึกให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการออกแบบและพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยปัญญาและคุณธรรม

๒. เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาศักยภาพ และโอกาสของชุมชนของตนเอง

๓. เพื่อสร้างต้นแบบกิจกรรมพุทธนวัตกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบ Walk and Talk ที่เชื่อมโยงโบราณสถานวิถีชีวิต และชุมชน

๗) ลักษณะกิจกรรม:

การดำเนินกิจกรรมขั้นขยายผลในชุมชนวัดตึก เป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่ออกแบบให้เยาวชนได้ “เรียนรู้จากพื้นที่จริง” และ “ลงมือทำจริง” โดยมีพุทธนวัตกรต้นแบบทำ

หน้าที่เป็นพี่เลี้ยง กระบวนการกิจกรรมประกอบด้วยหลายช่วงที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ดังนี้

ประการแรก เป็นกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์และการเตรียมความพร้อมของเยาวชน ผ่านกิจกรรมละลายพฤติกรรมและการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกัน และเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้แสดงความคิดอย่างอิสระ

ประการที่สอง เป็นกิจกรรมแผนที่เดินดิน ซึ่งแบ่งออกเป็นแผนที่เดินดินโรงเรียนของเรา และแผนที่เดินดินชุมชนของเรา เยาวชนได้ร่วมกันสำรวจพื้นที่จริง บันทึกข้อมูลสถานที่สำคัญ เส้นทาง โบราณสถาน แหล่งเรียนรู้ และวิถีชีวิตของชุมชน พร้อมทั้งอธิบายพื้นที่ตามหลักสี่ปายะ ๗ เพื่อเชื่อมโยงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และจิตใจ

ประการที่สาม เป็นกิจกรรมการวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน เยาวชนร่วมกันอภิปรายและสรุปปัญหาที่พบในพื้นที่ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ พร้อมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนาโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน

ประการที่สี่ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ โดยให้เยาวชนเรียนรู้การวิเคราะห์สื่อ การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ และการสื่อสารเรื่องราวของชุมชนอย่างมีคุณธรรม ผ่านเครื่องมือและกิจกรรมเชิงปฏิบัติ

ประการที่ห้า เป็นกิจกรรมการผลิตสื่อสร้างสรรค์ เยาวชนลงพื้นที่จริงใน ๔ จุดสำคัญ ได้แก่ วัดวรเชษฐาราม วัดโลกยสุทธาราม วัดตึก และบ้านหัวโขน เพื่อถ่ายทำคลิปวิดีโอเกี่ยวกับ

“โรงเรียนของเราที่เรารอคอยใจ” และ “เส้นทางท่องเที่ยว Walk and Talk” โดยเยาวชนเป็นผู้วางแผน ถ่ายทำ และนำเสนอเนื้อหาด้วยตนเอง

ประการที่หก เป็นกิจกรรมจิตอาสาเพื่อชุมชน เยาวชนได้ร่วมทำกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และพื้นที่โบราณสถาน เช่น การเก็บขยะ การวาดภาพ การเป็นยูวไกด์ และการแสดงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งช่วยปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อชุมชน

ประการสุดท้าย เป็นกิจกรรมการนำเสนอผลงานและสะท้อนการเรียนรู้ เยาวชนได้นำเสนอคลิปวิดีโอ แนวคิด และประสบการณ์ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับพุทธนวัตกร ครู และผู้นำชุมชน เพื่อสรุปบทเรียนและผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

๘) ผลสำเร็จของโครงการ:

เกิดเยาวชนต้นแบบที่มีทักษะการเรียนรู้เชิงพื้นที่ การทำงานเป็นทีม การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ชุมชน ได้ผลงานแผนที่ชุมชน รายงานวิเคราะห์ปัญหา กิจกรรมจิตอาสา และคลิปสื่อสร้างสรรค์ตามที่กำหนดไว้ในโครงการ

๙) หน่วยงานร่วมดำเนินการ:

โรงเรียนประตู่ชัย วัดตึก วัดโลกยสุทธาราม วัดวรเชษฐาราม ศิลปินบ้านหัวโขน ผู้นำชุมชน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**๑๐) การวิเคราะห์โอกาสประสบความสำเร็จและแผนการ
ประเมินความเสี่ยง:**

โครงการมีโอกาสประสบความสำเร็จจากความร่วมมือของ
โรงเรียน ชุมชน และพุทธนวัตกร รวมถึงศักยภาพของพื้นที่ที่เป็น
แหล่งโบราณสถานสำคัญ ขณะเดียวกันได้มีการวางแผนการ
ประสานงาน การจัดตารางกิจกรรมให้เหมาะสมกับการเรียน และ
การสื่อสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันความเสี่ยงด้านเวลา การมี
ส่วนร่วม และความต่อเนื่องของกิจกรรม

แผนภาพที่ ๙ กิจกรรมขยายผลของชุมชนวัดตึก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ ๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมชุมชนวัดตึก ตำบลท่าวาสูกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(N = ๕๐)

ลำดับ	การบริหารจัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑.	ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ	๔.๓๒	๐.๖๘	มาก
๒.	ความเหมาะสมของการวางแผนและการจัดเตรียมโครงการ	๔.๗๖	๐.๖๖	มากที่สุด
๓.	ความเหมาะสมของรูปแบบและลำดับกิจกรรมที่จัดขึ้น	๔.๓๒	๐.๕๕	มาก

ลำดับ	การบริหาร จัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๔.	ความเหมาะสม ของระยะเวลาใน การจัดกิจกรรม	๔.๑๒	๐.๔๔	มาก
๕.	คุณภาพของ กระบวนการ ดำเนินกิจกรรม ตลอดโครงการ	๔.๓๖	๐.๔๘	มาก
๖.	ความพร้อมและ การอำนวยความสะดวก ของ คณะทำงาน	๔.๗๖	๐.๖๖	มากที่สุด
๗.	การส่งเสริมการมี ส่วนร่วมและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของผู้เข้าอบรม	๔.๐๔	๐.๓๕	มาก
๘.	ประโยชน์ที่ได้รับ จากการเข้าร่วม โครงการต่อการ เรียนรู้และการ พัฒนาตนเอง	๔.๘๐	๐.๔๐	มากที่สุด
๙.	ความเหมาะสม ของโครงการต่อ	๓.๙๒	๐.๒๗	มาก

ลำดับ	การบริหาร จัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑๐.	บริบทและความ ต้องการของผู้เข้า อบรม			
	ความพึงพอใจ โดยภาพรวมต่อ การจัดโครงการ	๔.๗๖	๐.๕๒	มากที่สุด
	ภาพรวม	๔.๔๒	๐.๖๐	มาก

จากตารางที่ ๘ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทฺธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๔๒$, $\sigma = ๐.๖๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความเหมาะสมของการวางแผนและการจัดเตรียมโครงการ ความพร้อมและการอำนวยความสะดวกของคณะทำงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง และความพึงพอใจโดยภาพรวมต่อการจัดโครงการ ส่วนรายการอื่น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

ชุมชนวัดลำเรือแตก

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ชื่อโครงการ:

โครงการขยายผลพุทธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ชุมชนวัดลำเรือแตก ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) ผู้รับผิดชอบ:

พุทธนวัตกรต้นแบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมจากส่วนกลาง ร่วมกับคณาจารย์ นิสิตคณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ โรงเรียนวัดธรรมนาวา วัดธรรมนาวา และผู้นำชุมชนตำบลเชียงรากน้อย

๓) ระยะเวลาที่จัด:

๓ กันยายน ๒๕๖๘

๔) พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย:

พื้นที่ดำเนินกิจกรรม ได้แก่ วัดธรรมนาวา และโรงเรียนวัดธรรมนาวา ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งใช้เป็นฐานการเรียนรู้และพื้นที่ปฏิบัติการจริง กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย พุทธนวัตกรต้นแบบ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน เยาวชน อายุระหว่าง ๑๐-๑๕ ปี จากโรงเรียนวัด

ธรรมนาวา จำนวน ๕๐ คน กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดธรรมนาวาและคณะผู้บริหาร จำนวน ๕ คน

๕) หลักการและเหตุผล:

ชุมชนวัดลำเรือแตกตั้งอยู่ในเขตตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นชุมชนที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม แม้จะมีวัดและโรงเรียนเป็นศูนย์กลางสำคัญของชุมชน แต่ยังมีประเด็นปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยขาดเวทีและช่องทางที่เหมาะสมในการแสดงความคิดเห็นและเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชน การตัดสินใจส่วนใหญ่มักมาจากผู้ใหญ่ ทำให้เยาวชนรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองไม่มีความสำคัญ

พุทธนวัตกรต้นแบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการจัดกิจกรรมอบรมและขยายผลในชุมชนวัดลำเรือแตก เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นกลไกสำคัญในการเรียนรู้ วิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยปัญญาและคุณธรรมอย่างยั่งยืน

๖) วัตถุประสงค์ของโครงการ:

๖.๑ เพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในพื้นที่ชุมชนวัดลำเรือแตกในการออกแบบชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ผ่านกิจกรรมการจัดทำแผนที่ชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและโอกาสของชุมชน และการออกแบบแนวทางแก้ไขปัญหามุมชน

๖.๒ เพื่อพัฒนาชุมชนวัดลำเรือแตกให้เป็นต้นแบบด้านพุทธเศรษฐศาสตร์และพุทธสุขภาวะ

๗) ลักษณะกิจกรรม:

การดำเนินกิจกรรมชั้นขยายผลโครงการพุทธนวัตกรรมในชุมชนวัดลำเรือแตก เป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่ใช้วัดธรรมนาวาและโรงเรียนวัดธรรมนาวาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยออกแบบกิจกรรมให้เยาวชนได้เรียนรู้จากพื้นที่จริงและสถานการณ์จริง ภายใต้กรอบแนวคิดพุทธนวัตกรรม พุทธเศรษฐศาสตร์ และพุทธสุขภาวะ

กระบวนการกิจกรรมแบ่งออกเป็นลำดับขั้นอย่างชัดเจน เริ่มจากขั้นเตรียมการ ซึ่งประกอบด้วย การคัดเลือกชุมชนและเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย การประสานงานกับโรงเรียนวัดธรรมนาวา วัดธรรมนาวา และผู้นำชุมชน เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม เตรียมสถานที่ และสร้างความเข้าใจร่วมเกี่ยวกับเป้าหมายของโครงการ

ในขั้นอบรมเยาวชน มีการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นระยะเวลา ๓ วัน ครอบคลุม ๓ หน่วยการเรียนรู้หลัก ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้เรื่องการมองชุมชนแบบสัปปายะ ๗ หน่วยการเรียนรู้เรื่องการใช้หลักอริยสัจโมเดลในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาชุมชน และหน่วยการเรียนรู้เรื่องการคิดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนตามแก่นพระพุทธศาสนา กระบวนการเรียนรู้เน้นการรับฟังแบบปรโตโฆสะ การคิดวิเคราะห์ด้วยโยนิโสมนสิการ การแบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็น และการนำเสนอผลงานของแต่ละกลุ่ม

ในขั้นขยายผล เยาวชนได้ลงพื้นที่สำรวจชุมชนจริง โดยเฉพาะบริเวณวัดธรรมนาวา เพื่อทำความเข้าใจบริบทพื้นที่ปัญหา และศักยภาพของชุมชน จากนั้นร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชนตามหลักสัปปายะ ๗ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

ตามหลักอริยสัจ ๔ ตั้งแต่การระบุปัญหา การค้นหาสาเหตุ การกำหนดเป้าหมายร่วม และการระดมแนวทางแก้ไข กระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมพัฒนาชุมชนภายใต้แนวคิด “Green & Clean Space ปฏิบัติการสุขภาวะ ณ วัดธรรมนาวา” ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ การจัดการขยะ และการเสริมสร้างสุขภาวะของคนในชุมชน

ขึ้นประเมินผล ดำเนินการประเมินสมรรถนะพุทธนวัตกรต้นแบบ และประเมินผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรมของเยาวชน รวมทั้งสรุปผลการดำเนินกิจกรรมขยายผล เพื่อสะท้อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชนอย่างเป็นระบบ

๘) ผลสำเร็จของโครงการ:

โครงการสามารถพัฒนาพุทธนวัตกรต้นแบบ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน และเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรม จำนวน ๕๐ คน เกิดผลผลิตสำคัญ ได้แก่ รายงานผลการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม จำนวน ๑ เล่ม แผนที่ชุมชนผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กิจกรรมพัฒนาชุมชน และบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม

๙) หน่วยงานร่วมดำเนินการ:

โรงเรียนวัดธรรมนาวา

ชุมชนวัดลำเรือแตก

วัดธรรมนาวา

นิสิตคณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**๑๐) การวิเคราะห์โอกาสประสบความสำเร็จและแผนการ
ประเมินความเสี่ยง:**

โอกาสความสำเร็จของโครงการอยู่ที่การมีวัด โรงเรียน และผู้นำชุมชนเป็นหน่วยงานหลักที่ใกล้ชิดกับคนในพื้นที่ การสร้างความร่วมมือระหว่างพุทธนวัตกร เยาวชน และภาคีเครือข่ายในชุมชน รวมถึงการใช้หลักสัปปายะ ๗ และอริยสัจ ๔ เป็นกรอบการทำงานอย่างเป็นระบบ แผนการประเมินความเสี่ยงครอบคลุมประเด็นการประสานงาน การเข้าถึงพื้นที่ ความพร้อมของเยาวชน และความสมบูรณ์ของข้อมูลเชิงสังเคราะห์ โดยกำหนดแนวทางจัดการความเสี่ยงผ่านการประสานงานอย่างเป็นทางการ การติดตามผล และการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

แผนภาพที่ ๑๐ กิจกรรมขยายผลของชุมชนวัดลำเรือแตก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ ๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมชุมชนวัดลำเรือแตก ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(N = ๕๐)

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑.	ความชัดเจนของ วัตถุประสงค์และ เป้าหมายของ โครงการ	๔.๐๒	๐.๘๒	มาก
๒.	ความเหมาะสม ของการวางแผน และการจัดเตรียม โครงการ	๔.๔๔	๐.๙๑	มาก
๓.	ความเหมาะสม ของรูปแบบและ ลำดับกิจกรรมที่จัด ขึ้น	๓.๙๘	๐.๖๘	มาก

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๔.	ความเหมาะสม ของระยะเวลาใน การจัดกิจกรรม	๓.๙๐	๐.๖๑	มาก
๕.	คุณภาพของ กระบวนการ ดำเนินกิจกรรม ตลอดโครงการ	๔.๑๐	๐.๗๑	มาก
๖.	ความพร้อมและ การอำนวยความสะดวก ของ คณะทำงาน	๔.๔๔	๐.๙๑	มาก
๗.	การส่งเสริมการมี ส่วนร่วมและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของผู้เข้าอบรม	๓.๘๔	๐.๕๕	มาก
๘.	ประโยชน์ที่ได้รับ จากการเข้าร่วม โครงการต่อการ เรียนรู้และการ พัฒนาตนเอง	๔.๔๖	๐.๘๑	มาก
๙.	ความเหมาะสม ของโครงการต่อ	๓.๗๒	๐.๔๕	มาก

ลำดับ	การบริหารจัดการ โครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑๐.	บริบทและความ ต้องการของผู้เข้า อบรม			
	ความพึงพอใจโดย ภาพรวมต่อการจัด โครงการ	๔.๔๔	๐.๘๔	มาก
	ภาพรวม	๔.๑๓	๐.๗๙	มาก

จากตารางที่ ๙ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทฺธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๑๓$, $\sigma = ๐.๗๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกรายการอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการโครงการมีความเหมาะสม แม้บริบทพื้นที่ที่มีความหลากหลายและความแตกต่างของผู้เข้าอบรมก็ตาม

ชุมชนวัดเจติยภูมิ

จังหวัดขอนแก่น

๑) ชื่อโครงการ:

โครงการขยายผลพุทธนวัตกรรมบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

๒) ผู้รับผิดชอบ:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยมีพุทธนวัตกรรมบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ร่วมกับคณาจารย์ วิทยากร พระภิกษุ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านในเขตชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม

๓) ระยะเวลาที่จัด:

๓ กันยายน ๒๕๖๘

๔) พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย:

พื้นที่ดำเนินโครงการ ได้แก่ ชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีวัดเจติยภูมิ หรือพระธาตุขามแก่นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย

(๑) พุทธนวัตกรรมบัณฑิตนักพัฒนา จำนวน ๑๐ รูปหรือคน

(๒) เยาวชนอายุระหว่าง ๑๕-๑๘ ปี จากโรงเรียนพระธาตุขามแก่นพิทยาลัย จำนวน ๕๐ คน

(๓) ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่ จำนวน ๑๐ คน

๕) หลักการและเหตุผล:

ชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีความเชื่อมโยงกับตำนานพระธาตุขามแก่น ซึ่งเป็นปูชนียสถานสำคัญของจังหวัดขอนแก่น แม้ชุมชนจะมีทุนทางวัฒนธรรม ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็ง แต่ยังประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเกษตร รายได้ครัวเรือน หนี้สิน และการขาดกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน รวมถึงปัญหายาเสพติดและการมั่วสุมของเยาวชน

โครงการพุทธนวัตกรรมจึงถูกนำมาดำเนินการในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้นิสิตและเยาวชนได้นำความรู้ทางวิชาการและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งสร้างผู้นำรุ่นใหม่ที่มีทั้งปัญญาและคุณธรรมในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

๖) วัตถุประสงค์ของโครงการ:

๖.๑ เพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการออกแบบชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ผ่านกิจกรรมการจัดทำแผนที่ชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและโอกาสของชุมชน และการแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างเป็นระบบ

๖.๒ เพื่อพัฒนาชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม ให้เป็นต้นแบบด้านพุทธเศรษฐศาสตร์และพุทธสุขภาวะ

๗) ลักษณะกิจกรรม:

การดำเนินกิจกรรมชั้นขยายผลโครงการพุทธนวัตกรในชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม เป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่ใช้พื้นที่จริงของชุมชนเป็นฐาน โดยมีวัดเจติยภูมิหรือพระธาตุขามแก่นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ กิจกรรมถูกออกแบบให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเรียนรู้ การสำรวจ การวิเคราะห์ ไปจนถึงการออกแบบกิจกรรมพัฒนาชุมชน

กระบวนการเริ่มจากขั้นเตรียมการ ซึ่งประกอบด้วย การคัดเลือกชุมชน คัดเลือกเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย และการวางแผนจัดกิจกรรมร่วมกับผู้นำชุมชน โรงเรียน และพุทธนวัตกร เพื่อเตรียมความพร้อมด้านพื้นที่ บุคลากร และเนื้อหาการเรียนรู้

ในขั้นอบรมเยาวชน มีการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการจำนวน ๑ วัน ครอบคลุม ๓ หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้เรื่องสัปปายสถาน หน่วยการเรียนรู้เรื่องอริยสัจโมเดล และหน่วยการเรียนรู้เรื่องแก่นพระพุทธศาสนา กระบวนการเรียนรู้เน้นการเสริมสร้างทักษะการรับฟังแบบปรโตโฆสะ การคิดวิเคราะห์ด้วยโยนิโสมนสิการ การแบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็น และการจัดทำแผนที่ชุมชนตามหลักสัปปายะ ๗

ในขั้นขยายผล เยาวชนได้ลงพื้นที่สำรวจบริเวณวัดเจติยภูมิ และพื้นที่โดยรอบ เพื่อเก็บข้อมูลจริงเกี่ยวกับสภาพชุมชน ทุนทางสังคม วัฒนธรรม และปัญหาที่เกิดขึ้น จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัญหาชุมชนตามหลักอริยสัจ ๔ ตั้งแต่การระบุปัญหา การค้นหาสาเหตุ การกำหนดเป้าหมาย และการเสนอแนวทางแก้ไข กระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมพัฒนาชุมชนภายใต้แนวคิดพุทธสุขภาวะ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ

การจัดการสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชน และคนในชุมชน

ขั้นประเมินผล ดำเนินการประเมินสมรรถนะพุทธนวัตกรรม และประเมินผลสัมฤทธิ์ ก่อนและหลังการฝึกอบรมของเยาวชน พร้อมทั้งสรุปผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อสะท้อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับบุคคลและระดับชุมชนอย่างเป็นระบบ

๘) ผลสำเร็จของโครงการ:

โครงการสามารถพัฒนาพุทธนวัตกรรมต้นแบบ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน และเยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรม จำนวน ๕๐ คน เกิดผลผลิตสำคัญ ได้แก่ รายงานผลการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม จำนวน ๑ เล่ม แผนที่ชุมชนผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กิจกรรมพัฒนาชุมชน และบันทึกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม

๙) หน่วยงานร่วมดำเนินการ:

ชาวบ้านในเขตชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม

นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

โรงเรียนพระธาตุขามแก่นพิทยาลัย

๑๐) การวิเคราะห์โอกาสประสบความสำเร็จและแผนการประเมินความเสี่ยง:

โอกาสความสำเร็จของโครงการอยู่ที่การมีวัด โรงเรียน และผู้นำชุมชนเป็นหน่วยงานหลักที่ใกล้ชิดกับประชาชน การสร้างความร่วมมือของพุทธนวัตกรรม เยาวชน และชุมชน รวมถึงการใช้

หลักสี่ปายะ ๗ และอริยสัจ ๔ เป็นกรอบการทำงานอย่างเป็นระบบ แผนการประเมินความเสี่ยงครอบคลุมด้านการประสานงาน การใช้พื้นที่ การมีส่วนร่วมของเยาวชน และความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยกำหนดแนวทางจัดการความเสี่ยงผ่านการประสานงาน อย่างเป็นทางการ การติดตามผล และการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

แผนภาพที่ ๑๑ กิจกรรมขยายผลของชุมชนวัดเจตยภูมิ
จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ ๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรมชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

(N = ๕๐)

ลำดับ	การบริหารจัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑.	ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ	๓.๗๘	๐.๘๔	มาก
๒.	ความเหมาะสมของการวางแผนและการจัดเตรียมโครงการ	๔.๖๘	๐.๗๔	มากที่สุด
๓.	ความเหมาะสมของรูปแบบและลำดับกิจกรรมที่จัดขึ้น	๔.๓๖	๐.๖๙	มาก

ลำดับ	การบริหาร จัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๔.	ความเหมาะสม ของระยะเวลาใน การจัดกิจกรรม	๔.๓๒	๐.๖๘	มาก
๕.	คุณภาพของ กระบวนการ ดำเนินกิจกรรม ตลอดโครงการ	๓.๗๖	๐.๗๔	มาก
๖.	ความพร้อมและ การอำนวยความสะดวก ของ คณะทำงาน	๔.๐๔	๑.๐๑	มาก
๗.	การส่งเสริมการมี ส่วนร่วมและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของผู้เข้าอบรม	๓.๖๐	๐.๖๑	มาก
๘.	ประโยชน์ที่ได้รับ จากการเข้าร่วม โครงการต่อการ เรียนรู้และการ พัฒนาตนเอง	๔.๖๘	๐.๖๕	มากที่สุด
๙.	ความเหมาะสม ของโครงการต่อ	๓.๕๒	๐.๕๐	มาก

ลำดับ	การบริหาร จัดการโครงการ	ระดับความพึงพอใจ		
		μ	σ	การแปลผล
๑๐.	บริบทและความ ต้องการของผู้เข้า อบรม			
	ความพึงพอใจ โดยภาพรวมต่อ การจัดโครงการ	๔.๖๘	๐.๖๘	มากที่สุด
ภาพรวม		๔.๑๔	๐.๘๔	มาก

จากตารางที่ ๑๐ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการขยายผลพุทฺธนวัตกรบัณฑิตนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๑๔$, $\sigma = ๐.๘๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความเหมาะสมของการวางแผนและการจัดเตรียมโครงการ ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง และความพึงพอใจโดยภาพรวมต่อการจัดโครงการ ส่วนรายการอื่น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการโครงการมีความเหมาะสม แม้บริบทของผู้เข้าอบรมและชุมชนจะมีความหลากหลายก็ตาม

บทที่ ๒

การสังเคราะห์ผลการขยายผลทั้ง

๑๐ ชุมชน

๑) รูปแบบกิจกรรมที่ได้ผลมากที่สุด

รูปแบบกิจกรรมที่ได้ผลมากที่สุดซึ่งสะท้อนร่วมกันจากการขยายผลทั้ง ๑๐ ชุมชน คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่ยึดพื้นที่จริงเป็นฐานและเปิดโอกาสให้เยาวชนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริงตลอดกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ กิจกรรมเริ่มจากการทำความเข้าใจบริบทชุมชนผ่านการสำรวจพื้นที่ การสังเกต และการสนทนาแลกเปลี่ยนกับคนในชุมชน ก่อนนำข้อมูลที่ได้นำมาสังเคราะห์เป็นแผนที่ชุมชนและกำหนดประเด็นปัญหาที่ชัดเจน กระบวนการเรียนรู้ลักษณะนี้ช่วยให้เยาวชนไม่รับความรู้แบบแยกส่วน แต่สามารถมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ ผู้คน ทุนทางสังคม วัฒนธรรม และปัญหาที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวันของชุมชน เมื่อเยาวชนเป็นผู้เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ด้วยตนเอง จึงเกิดความรู้สึกร่วมและความเป็นเจ้าของต่อชุมชนและต่อโครงการพัฒนาที่กำลังเผชิญอยู่ จากนั้นจึงนำกรอบคิดที่โครงการกำหนดไว้มาใช้จัดระเบียบความคิดอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการมองชุมชนแบบสัปปายสถานซึ่งช่วยให้เห็นองค์ประกอบของพื้นที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกัน และการใช้อริยสัจโมเดลเพื่อระบุปัญหาวิเคราะห์สาเหตุ กำหนดภาพเป้าหมายร่วม และออกแบบแนว

ทางแก้ไขที่สอดคล้องกับบริบทจริง ขั้นตอนเหล่านี้ไม่เพียงพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกัน การรับฟังอย่างมีสติ การคิดอย่างรอบด้าน และการสื่อสารต่อสาธารณะผ่านการนำเสนอผลการสำรวจและการสังเคราะห์ต่อคณะทำงานและคนในชุมชน เมื่อกระบวนการเรียนรู้จบลงด้วยผลงานที่จับต้องได้ เช่น แผนที่ชุมชน ชุดวิเคราะห์ปัญหา และข้อเสนอของกิจกรรมพัฒนาชุมชน จึงเกิดหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าเยาวชนสามารถแปลงการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติจริง และทำให้ชุมชนเริ่มมองเห็นบทบาทของเยาวชนในฐานะกลไกสำคัญของการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

อีกด้านหนึ่ง รูปแบบกิจกรรมที่ได้ผลมากที่สุดยังมีลักษณะเด่นคือ การใช้วัดและโรงเรียนเป็นฐานการเรียนรู้และฐานปฏิบัติการร่วมกัน พร้อมทั้งเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายในพื้นที่เข้ามาหนุนเสริมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การยึดวัดและโรงเรียนเป็นฐานทำให้กิจกรรมมีพื้นที่รองรับที่ชัดเจน มีผู้ใหญ่และหน่วยงานท้องถิ่นร่วมรับรู้ และช่วยให้การลงมือทำของเยาวชนไม่เพียงเป็นกิจกรรมโดดเดี่ยว แต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชน เมื่อเยาวชนทำงานร่วมกับพระภิกษุ ครู ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงเกิดการเรียนรู้เรื่องบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจร่วมในพื้นที่สาธารณะอย่างเหมาะสม จุดแข็งของรูปแบบนี้อยู่ที่การออกแบบกิจกรรมให้เชื่อมจากการเรียนรู้ไปสู่การลงมือทำในประเด็นที่ชุมชนรับรู้ร่วมได้ง่ายและสามารถเห็นผลได้จริง เช่น การจัดการสิ่งแวดล้อมและขยะ การพัฒนาพื้นที่สุขภาวะ การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเยาวชน หรือการสื่อสารคุณค่าของชุมชน

ผ่านสื่อร่วมสมัยตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เมื่อกิจกรรมถูกออกแบบให้สอดคล้องกับบริบท ใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างพอประมาณ และสามารถดำเนินการได้ภายในเวลาที่กำหนด จึงช่วยลดแรงต้านและเพิ่มโอกาสในการสานต่อหลังสิ้นสุดโครงการ อีกทั้งการเปิดโอกาสให้เยาวชนออกแบบกิจกรรมหรือผลิตผลงานด้วยตนเองภายใต้การทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงของพุทธนวัตกรต้นแบบ ยังสร้างพลังการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน และเอื้อต่อการประเมินผลผ่านทั้งการเปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงหลักฐานของผลงานที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ จึงสรุปได้ว่ารูปแบบกิจกรรมที่ได้ผลมากที่สุดคือการผสมผสานฐานพื้นที่จริงเข้ากับโครงกระบวนการที่เป็นระบบและการมีส่วนร่วมของภาคี โดยให้เยาวชนเป็นเจ้าของการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างแท้จริง

ในภาพรวม รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่ยึดพื้นที่จริงและให้เยาวชนเป็นศูนย์กลางดังกล่าว ไม่เพียงสร้างผลลัพธ์เชิงบวกในระดับชุมชน แต่ยังสะท้อนบทบาทใหม่ของมหาวิทยาลัยในฐานะกลไกสำคัญของการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมของสังคมอย่างเป็นรูปธรรม กิจกรรมขยายผลเหล่านี้ทำให้มหาวิทยาลัยไม่ถูกจำกัดบทบาทอยู่เพียงการผลิตบัณฑิตหรือองค์ความรู้เชิงทฤษฎี หากแต่สามารถออกแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ถ่ายทอดหลักคิดเชิงพุทธไปสู่การปฏิบัติจริง และสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ตรวจสอบได้ในพื้นที่ เมื่อพุทธนวัตกร นิสิต และคณาจารย์ลงไปทำงานร่วมกับวัด โรงเรียน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยจึงถูกพลิกบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นผู้อำนวย

กระบวนการเรียนรู้ ผู้เชื่อมโยงเครือข่าย และผู้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับสังคม แนวคิดการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมจึงไม่หยุดอยู่ในกรอบหลักสูตรหรือห้องเรียน แต่ถูกแปลงเป็นการกระทำ การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาจริงในชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพลิกโฉมมหาวิทยาลัยกลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมจากสถาบันการศึกษาไปสู่สถาบันพัฒนาสังคมอย่างแท้จริง

๒) ปัจจัยความสำเร็จร่วม

การขยายผลโครงการพุทธนวัตกรรมทั้ง ๑๐ ชุมชน แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จไม่ได้เกิดจากความพร้อมของพื้นที่เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการออกแบบกระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงคน ความรู้ และพื้นที่เข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม ปัจจัยความสำเร็จร่วมที่ปรากฏซ้ำในทุกพื้นที่สะท้อนถึงกลไกสำคัญที่ทำให้การพัฒนาปัญญาและคุณธรรมสามารถเกิดผลได้จริง ทั้งในระดับเยาวชน ชุมชน และบทบาทของมหาวิทยาลัย การสังเคราะห์ปัจจัยเหล่านี้ช่วยให้เห็นองค์ประกอบหลักที่ควรได้รับการอ้างและขยายผลในระดับนโยบายต่อไป ดังนี้

(๑) การใช้พื้นที่จริงเป็นฐานการเรียนรู้และปฏิบัติการ ทุกชุมชนประสบความสำเร็จจากการยึดพื้นที่จริงเป็นฐานของการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นวัด โรงเรียน หรือพื้นที่สาธารณะในชุมชน การเรียนรู้จากสถานที่จริงช่วยให้ผู้เข้าร่วมเห็นปัญหาและศักยภาพอย่างเป็นรูปธรรม ไม่แยกขาดจากชีวิตประจำวัน เมื่อเยาวชนได้ลงพื้นที่ สำรวจ สังเกต และสนทนากับคนในชุมชน ความรู้ที่เกิดขึ้นจึง

มีความหมายและนำไปสู่ความรู้สึกร่วมในการพัฒนา พื้นที่จึงไม่ใช่เพียงฉากของกิจกรรม แต่กลายเป็นห้องเรียนที่มีชีวิต

(๒) การให้เยาวชนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยสำคัญร่วมคือการออกแบบกิจกรรมให้เยาวชนเป็นผู้คิดวิเคราะห์ และลงมือทำด้วยตนเอง ภายใต้การเป็นพี่เลี้ยงของพุทธทวาทกรและคณาจารย์ เยาวชนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับกิจกรรม แต่เป็นผู้ร่วมสร้างเนื้อหาและแนวทางพัฒนาชุมชน การมีบทบาทเช่นนี้ช่วยเสริมความมั่นใจ ความรับผิดชอบ และจิตสาธารณะ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมและทัศนคติอย่างชัดเจน

(๓) การใช้กรอบคิดเชิงพุทธอย่างเป็นระบบ ทุกพื้นที่ใช้กรอบแนวคิดร่วมกัน ได้แก่ การมองชุมชนแบบสัพพายสถาน และการวิเคราะห์ปัญหาด้วยอริยสัจโมเดล กรอบคิดเหล่านี้ช่วยจัดระเบียบความคิดของผู้เข้าร่วม ทำให้การมองปัญหาไม่กระจัดกระจาย และสามารถเชื่อมโยงสาเหตุ เป้าหมาย และแนวทางแก้ไขได้อย่างเป็นระบบ การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในเชิงปฏิบัติทำให้คุณธรรมไม่เป็นนามธรรม แต่ปรากฏในกระบวนการตัดสินใจและการทำงานร่วมกัน

(๔) การมีภาคีเครือข่ายในพื้นที่ร่วมขับเคลื่อน ความสำเร็จของทุกชุมชนเกิดจากการมีวัด โรงเรียน ผู้นำชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นร่วมรับรู้และสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ภาคีเหล่านี้ช่วยสร้างความชอบธรรม ลดแรงต้าน และเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ทำงานจริง การทำงานแบบเครือข่ายยังช่วยให้กิจกรรมไม่จบลงพร้อมโครงการ แต่มีโอกาสสานต่อในระดับชุมชนและสถาบัน

(๕) บทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะผู้อำนวยการ ภาควิชาการ มหาวิทยาลัยประสบความสำเร็จจากการปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้ออกแบบและอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ คณาจารย์และพุทธนวัตกรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ผู้ตั้งคำถาม และผู้เชื่อมโยงองค์ความรู้กับบริบทพื้นที่ บทบาทเช่นนี้ช่วยให้มหาวิทยาลัยทำงานร่วมกับชุมชนอย่างเสมอภาค และสะท้อนภาพลักษณ์ใหม่ของมหาวิทยาลัยกลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรม อย่างเป็นรูปธรรม

๓) ความแตกต่างเชิงบริบท

การขยายผลโครงการพุทธนวัตกรในทั้ง ๑๐ ชุมชนสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แม้ทุกพื้นที่จะใช้กรอบกระบวนการเรียนรู้เดียวกัน คือ การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่ยึดพื้นที่จริงเป็นฐาน การใช้หลักสัปปายสถานและอริยสัจโมเดลเป็นเครื่องมือคิด และการมีพุทธนวัตกรต้นแบบทำหน้าที่พี่เลี้ยง แต่ผลลัพธ์และรูปแบบการดำเนินกิจกรรมกลับมีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละชุมชน ทั้งในมิติทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และลักษณะพื้นที่ ซึ่งความแตกต่างเชิงบริบทเหล่านี้ไม่ใช่อุปสรรค หากแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ถูกปรับให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของแต่ละพื้นที่ และทำให้การขยายผลเกิดความหมายต่อชุมชนอย่างแท้จริง ดังนี้

(๑) ความแตกต่างด้านลักษณะพื้นที่และสังคม ชุมชนเมือง เช่น วัดดีดวด กรุงเทพมหานคร และชุมชนสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ มีบริบทของความหนาแน่นของประชากร ความหลากหลายของผู้คน และข้อจำกัดด้านพื้นที่ กิจกรรมจึงเน้นการ

สร้างพื้นที่เรียนรู้และพื้นที่สุขภาพภายในวัดและโรงเรียน รวมถึงการใช้สื่อร่วมสมัยเพื่อสื่อสารคุณค่าชุมชน ในขณะที่ชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท เช่น หนองเสือ จังหวัดปทุมธานี และพยอม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นกิจกรรมที่เปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการพัฒนาพื้นที่สาธารณะร่วมกับผู้นำชุมชน ส่วนชุมชนชนบทและชุมชนเกษตรกรรม เช่น บ้านเส้น จังหวัดลำพูน ตำบลกรูด จังหวัดสุราษฎร์ธานี และวัดเจติยภูมิ จังหวัดขอนแก่น กิจกรรมมักเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตดั้งเดิม และการใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนา

(๒) ความแตกต่างด้านปัญหาและโจทย์การพัฒนา แต่ละชุมชนมีปัญหาหลักที่แตกต่างกัน เช่น ปัญหาขยะและสิ่งแวดล้อมในตำบลกรูดและหนองเสือ ปัญหาการขาดพื้นที่สร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของเยาวชนในชุมชนเมือง ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนและรายได้ครัวเรือนในบางพื้นที่ชนบท หรือปัญหาการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนวัดตึกและวัดเจติยภูมิ ความแตกต่างของโจทย์เหล่านี้ทำให้กิจกรรมพัฒนาชุมชนที่เยาวชนออกแบบมีลักษณะเฉพาะพื้นที่ ไม่เป็นแบบเดียวกันทั้งหมด แต่ยังคงอยู่ภายใต้กรอบคิดเดียวกันอย่างเป็นระบบ

(๓) ความแตกต่างด้านกลุ่มเป้าหมายและศักยภาพผู้เข้าร่วม บางพื้นที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนระดับประถมและมัธยมต้น ขณะที่บางพื้นที่เป็นเยาวชนมัธยมปลาย สามเณร หรือนิสิตมหาวิทยาลัย ส่งผลให้รูปแบบกิจกรรม วิธีการสื่อสาร และระดับความซับซ้อนของเนื้อหาถูกปรับให้เหมาะสมกับวัยและ

ประสบการณ์ของผู้เรียน เช่น พื้นที่สวนดอกเน้นการใช้สื่อ Social Mini Vlog และการรู้เท่าทันสื่อ ส่วนพื้นที่วัดตึกเน้นการเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบ Walk and Talk

โดยสรุป ความแตกต่างเชิงบริบทของทั้ง ๑๐ ชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความยืดหยุ่นของรูปแบบพุทธนวัตกร ที่สามารถปรับใช้กรอบกระบวนการเดียวกันกับบริบทที่หลากหลายได้อย่างเหมาะสม ความแตกต่างเหล่านี้ไม่เพียงทำให้กิจกรรมมีความหมายต่อพื้นที่ แต่ยังเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมผ่านการเรียนรู้เชิงพื้นที่สามารถเกิดขึ้นได้จริงในบริบทที่แตกต่างกัน หากมีการออกแบบกระบวนการที่เข้าใจพื้นที่และเคารพความเป็นชุมชนอย่างแท้จริง

๔) บทเรียนเชิงนโยบาย

การขยายผลโครงการพุทธนวัตกรในทั้ง ๑๐ ชุมชนสะท้อนบทเรียนเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้กำหนดทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยกลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมได้อย่างชัดเจน ดังนี้

(๑) ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการใช้พื้นที่ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยอย่างเป็นระบบ เพื่อเชื่อมการเรียนรู้กับชีวิตจริงและบริบทพื้นที่

(๒) ควรส่งเสริมบทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะผู้อำนวยการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว

(๓) ควรกำหนดนโยบายที่ให้เยาวชนเป็นกลไกหลักของการพัฒนาชุมชน โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติจริง

(๔) ควรออกแบบนโยบายการขยายผลที่มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้แต่ละพื้นที่ปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของตนเอง ภายใต้กรอบกระบวนการร่วม

(๕) ควรบูรณาการการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

บบที่ ๓

กิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ภายหลังจากที่เยาวชนได้ผ่านการอบรมแล้ว ได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับไปออกแบบและดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างสร้างสรรค์ โดยทำงานร่วมกับสมาชิกในชุมชน ภายใต้การให้คำปรึกษาและการติดตามอย่างใกล้ชิดจากพุทธทศวรรษวัตรในฐานะพี่เลี้ยง ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปผลการดำเนินการได้ดังนี้

กิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ชุมชนวัดตีตวัด กรุงเทพมหานคร

(๑) ประวัติชุมชน

ชุมชนวัดตีตวัด เป็นหนึ่งใน ๒๙ ชุมชนของเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่บริเวณคลองวัดตีตวัด ย่านคลองมอญ เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นพร้อมกับราชธานีธนบุรี เป็นลักษณะชุมชนเมือง แต่มีวิถีชีวิตแบบชาวบ้านทั่วไป มีทางเข้าชุมชน ๓ ทาง คือ ๑) ด้านถนนจรัญสนิทวงศ์ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๑๒ มุ่งตรงหน้าวัดตีตวัด ๒) ด้านถนนอิสรภาพ มีซอยโพธิ์สามต้น หรือซอยข้างวัดใหม่พิเรนทร์ ๓) ด้านคลองมอญ ที่ใช้เป็นทางสัญจรทางน้ำที่สำคัญในอดีต เป็น

ทำน้ำขนส่งอิฐขึ้นลงเรือขึ้นล่องค้าขาย ทำน้ำจึงมีชื่อเรียกว่า “ทำอิฐ” แต่ปัจจุบันคนทั่วไปจะไม่อาจใช้เส้นทางดังกล่าวได้แล้ว เนื่องจากมีหมู่บ้านและชุมชนอีกทั้งการสัญจรทางน้ำไม่มีเหมือนแต่ก่อน เลยใช้ถนนหมู่บ้านควิลัย

ในการเดินทางเข้าชุมชนวัดตีดวด ประชาชนส่วนมากจะเดินทางผ่านวัดตีดวด ซึ่งเป็นวัดคู่ชุมชนมาช้านาน ภายในพื้นที่ธรณีสงฆ์เป็นที่ตั้งของโรงเรียนวัดตีดวด เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๑๒ คน มีบุคลากรครู จำนวน ๑๒ คน เจ้าหน้าที่ ๖ คน มีพื้นที่เชื่อมต่อชุมชนวัดตีดวด ซึ่งบ้านเรือนประชาชนบางส่วนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ธรณีสงฆ์ มีบ้านเรือนประชาชนจำนวน ๕๗ หลังคา ประชาชนอยู่อาศัย จำนวน ๑๖๗ คน แบ่งตามช่วงอายุ ได้ดังนี้ อายุ ๐-๖ ขวบ หญิง ๙ คน อายุ ๗-๑๕ ขวบ ชาย ๒ หญิง ๔ อายุ ๑๖-๒๔ ปี ชาย ๙ หญิง ๒๐ อายุ ๒๕-๖๐ ชาย ๓๕ หญิง ๔๑ อายุ ๖๑-๑๑๐ ปี ชาย ๑๗ หญิง ๔๐

(๒) แผนที่ชุมชน

แผนภาพที่ ๑๒ นำเสนอแผนที่ชุมชนวัดติตตว กรุงเทพมหานคร

(๓) ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

จากการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนวัดติตตว เป็นลักษณะชุมชนเมือง การคมนาคมค่อนข้างสะดวก มีขนส่งมวลชน รถไฟฟ้า และรถยนต์ส่วนบุคคล องค์ประกอบของชุมชน มีบ้าน วัด โรงเรียน มีวัดเป็นศูนย์กลาง แต่ด้วยบริบทของชุมชนเมือง จะมีกิจกรรมร่วมกันเฉพาะงานพิธี และเป็นการเฉพาะสำหรับผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชนยังไม่มีส่วนร่วมในการออกแบบชุมชน

จากผลการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนโดยมีเยาวชนที่เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๖ โรงเรียนวัดติตตว ผู้ร่วมกิจกรรม ได้ลงพื้นที่ปฏิบัติจริง บริเวณรอบวัดและชุมชน มีการสังเกต สอบถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม แล้วนำมา

สังเคราะห์ถอดบทเรียนจากประสบการณ์ตรง เพื่อสะท้อนปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหาตามหลัก อริยสัจโมเดล อย่างเป็นระบบ

รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยสัจ ๔ ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ คือ ๑) หลักการ ๒) วัตถุประสงค์ ๓) วิธีดำเนินการ ๔) การบริหารงานวิชาการตามหลักอริยสัจ ๔ ๕) การประเมินผล พบว่า มีความ เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบมาใช้ในการพัฒนาองค์ความรู้ประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสร้างเสริมปัญญาให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถอธิบายเป็นขั้นตอนได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ทุกข์ การระบุปัญหา

นำปัญหาที่นักเรียนค้นพบมาสรุปพร้อมกันให้ทราบว่าปัญหาใดที่ควรเป็นปัญหาหลัก ปัญหารอง และที่ควรนำมาตั้งเป็นประเด็นในการบริหารจัดการ ซึ่งในที่ประชุมมีความเห็นที่ชัดเจนและยอมรับพร้อมกันว่า ปัญหาหลักที่ควรนำแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ ปัญหาขยะ

ขั้นตอนที่ ๒ สมุทัย การร่วมกันสืบค้นต้นตอของปัญหา

จากการสรุปปัญหาร่วมกันพบว่า ในชุมชนวัดติดวัด ปัญหาหลัก คือ ปัญหาขยะ จึงได้ร่วมกันพิจารณาเพื่อค้นหาสาเหตุหลักซึ่งเป็นต้นตอของปัญหา ซึ่งไม่ใช่มองแค่เพียงอาการที่ปรากฏ เพื่อให้ได้ตอบคำถามว่าปัญหานี้เกิดขึ้นมาจากอะไร โดยมีตั้งโจทย์ ตั้งหัวข้อเสวนา ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอสาเหตุหรือต้นตอของปัญหาที่แท้จริง เพื่อนำไปส่วนกระบวนการแก้ไขที่ตรงจุด

ขั้นตอนที่ ๓ นิโรธ การกำหนดเป้าหมายร่วมกันเป็นภาพ
 ฝันเมื่อปัญหานี้หมดไปชุมชนจะเป็นอย่างไร

เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมรับรู้และทราบสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงแล้ว เมื่อปัญหาเหล่านั้นถูกจัดการด้วยกระบวนการและวิธีการที่เหมาะสม ภาพแห่งความสำเร็จที่พึงประสงค์เมื่อปัญหานั้นหมดไป พวกเราอยากเห็นอะไรเกิดขึ้นในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ ๔ มรรค เป็นการระดมความคิดเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา

เมื่อทุกคนทราบปัญหา (ทุกข์) เล็งเห็นผลแห่งความสำเร็จ คือ สภาพปัญหาที่หมดไป (นิโรธ) จึงได้พากันกำหนดเป้าหมายว่า เราจะไปถึงจุดนั้นด้วยกระบวนการหรือวิธีการใด ซึ่งทุกคนเห็นพ้องต้องกันว่าให้ช่วยกันรณรงค์ให้ทุกคนรู้เงื่อนไขตรงหน้าถึงปัญหาขยะ โดยการคัดแยกขยะ และนำมาขยะที่ผ่านการแยกแล้วมาสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นต้นทุนในการพัฒนาชุมชนต่อไป โดยใช้พื้นที่วัดติดวัดเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรม ในนามกลุ่มพลังบวร

(๔) ผลการพัฒนาชุมชน

แผนภาพที่ ๑๓ ลงสำรวจปัญหาของชุมชนวัดตีตวัด
กรุงเทพมหานคร

๑. การตระหนักถึงปัญหาและภารกิจของพุทธนวัตกร
ชุมชนวัดตีตวัด กำลังเผชิญกับความท้าทายสำคัญ
โดยเฉพาะ ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชน ที่ขาดเวทีและ

ช่องทางในการแสดงความคิดเห็นอย่างแท้จริง โครงการพุทธนวัตกรรม ฯ จึงถือกำเนิดขึ้น เพื่อเสริมศักยภาพให้เยาวชนรุ่นใหม่ จำนวน ๕๐ คน ได้เข้ามาเป็น กลไกหนึ่งของการแก้ไขปัญหาของชุมชน และเปลี่ยนจากผู้ถูกกระทำเป็น ผู้สร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลง

๒. หลักการและเครื่องมือในการขับเคลื่อน

เยาวชนได้ผ่านการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นในการเป็น “พุทธนวัตกรรม” ซึ่งไม่เพียงแต่มองเห็นปัญหาเท่านั้น แต่ยังต้องสามารถวิเคราะห์และออกแบบแนวทางแก้ไขอย่างยั่งยืน โดยมี ปัญญาและคุณธรรม เป็นฐาน เราได้ใช้เครื่องมือสำคัญ ได้แก่ หลักการ ปรโตโฆสะ (การรับฟังข้อมูล) และ โยนิโสมนสิการ (การคิดวิเคราะห์อย่างแยกกาย) ร่วมกับการวิเคราะห์ชุมชนอย่างรอบด้านผ่านกรอบ สัปปายะ ๗ และการกำหนดแนวทางแก้ไขที่เป็นระบบตามหลักอริยสัจ ๔

๓. ผลลัพธ์และเป้าหมายสู่ความยั่งยืน

ผลการวินิจฉัยปัญหา และ แผนปฏิบัติการเชิงสร้างสรรค์ ที่พัฒนาขึ้นโดยเยาวชนในพื้นที่จริง โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาชุมชนวัดดีดวดให้เป็นต้นแบบด้าน พุทธเศรษฐศาสตร์ และ พุทธสุขภาวะ ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดเครือข่ายแกนนำเด็กและเยาวชน ที่พร้อมขับเคลื่อนชุมชนอย่างยั่งยืน

จึงเกิดเป็น ผลลัพธ์ด้านการวิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหาชุมชน จากการใช้หลักการ ปรโตโฆสะ (ฟังเสียงเพื่อนบ้าน) และ โยนิโสมนสิการ (คิดวิเคราะห์อย่างแยกกาย) ร่วมกับกรอบ สัปปายะ ๗ ทำให้กลุ่มเยาวชนสามารถสร้าง

แผนที่ชุมชน (Community Map) ที่มองเห็นทั้งปัญหาและโอกาสอย่างเป็นระบบ เช่น โคจรสัปปายะ (คมนาคม) เส้นทางสัญจรเพื่อการเกษตรยังไม่สะดวกและปลอดภัยเท่าที่ควร, ขาดป้ายบอกทาง/ไฟส่องสว่างในบางจุด โภชนาสัปปายะ (เศรษฐกิจ/อาชีพ) ชุมชนเน้นเกษตรกรรม แต่ยังขาดการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับผลผลิต เช่น การแปรรูปหรือการตลาดออนไลน์ อาवासัปปายะ (ที่อยู่อาศัย/สิ่งแวดล้อม) ปัญหาขยะ และ สุขภาวะด้านกลิ่นไม่พึงประสงค์ของมูลสัตว์ ยังเป็นสิ่งที่ต้องแก้ไขเพื่อสุขภาวะที่ดี

จากการที่ระดมความคิดของเยาวชนที่เข้ารับการอบรม และวิเคราะห์ในการแก้ปัญหาโดยใช้หลัก อริยสัจโมเดล เกิดเป็นโครงการที่ต่อยอด พุทธนวัตกรรมเยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม โครงการมุ่งเน้น “พุทธสุขภาวะ” คือ ทุภข์ (ปัญหา) ขาดพื้นที่สาธารณะที่เยาวชนและคนในชุมชนสามารถมาพักผ่อน ทำกิจกรรมร่วมกัน และปัญหาขยะและกลิ่นของมูลสัตว์ มรรค (แนวทางแก้ไข) “Green & Clean Space ปฏิบัติการสุขภาวะ ณ วัดดีตวาด” ๑. ปฏิบัติการสัปปายะ ร่วมกันพัฒนาพื้นที่วัดดีตวาดหรือพื้นที่สาธารณะ (ตามหลัก อาवासัปปายะ และ อิริยาปถสัปปายะ) เช่น ร่วมกันทำความสะอาดรอบวัด ๒. จัดกิจกรรม “Community Clean-Up Drive” คือการรวมกลุ่มดูแล และจัดสวนหย่อมหรือลานกิจกรรมเล็ก ๆ ที่เน้นความสงบ ร่มรื่น และปลอดภัยภายในวัด

กิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ชุมชนบ้านเสี้ยน จังหวัดลำพูน

(๑) ประวัติชุมชน

ชุมชน บ้านเสี้ยน ตั้งอยู่ในตำบลบ้านแป้น เดิมเป็นสุขาภิบาลบ้านแป้น ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลบ้านแป้น ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันประกอบด้วย ๙ หมู่บ้าน โดยบ้านเสี้ยนตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๗ ของตำบล พื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ชุมชนบ้านเสี้ยนแต่เดิมชื่อว่า ศรีดอนมูลบ้านเสี้ยน คำว่าเสี้ยน มาจากพืชล้มลุกชนิดหนึ่ง ออกตามแหล่งน้ำคล้ายๆ โปงแก้ว ชาวบ้านเรียกว่า โปงเสี้ยน ชุมชนบ้านเสี้ยนสมัยก่อนเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมขัง ทำให้มีโปงเสี้ยนมาก จากศรีดอนมูลบ้านเสี้ยนเปลี่ยนเป็นบ้านเสี้ยนจนถึงปัจจุบัน บ้านเสี้ยนสมัยก่อนผู้นำในการจัดตั้งหมู่บ้านจะควบคู่กับบ้านหนองเต่าตั้งแต่สมัย นาย ใจ พิทักษ์ นาย อินทร์ ศิริสิทธิ์ นาย สม ปันทะธง จนถึงสมัยของ นาย นวลทองศรี จึงแยกหมู่บ้านออกมาสำหรับชุมชน บ้านเสี้ยน มีประชากร จำนวน ๘๓๕ คน แยกเป็นชาย ๓๙๖ คน หญิง ๔๓๘ คน จำนวนหลังคาเรือน ๔๐๓ หลัง เป็นชุมชนที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมล้านนาอย่างเข้มแข็ง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะการทำหมวกจักรสาน และการประดิษฐ์พัดใบตาลแบบโบราณซึ่งสืบทอดจากบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน

(๒) แผนที่ชุมชน

แผนภาพที่ ๑๔ แผนที่ชุมชนบ้านเสด็จ จังหวัดลำพูน

๑. อาวาสสัปปายะ อยู่อาศัยเหมาะสม บ้านเสด็จมีการจัดผังบ้านเรือนแบบเรียบง่าย อยู่รวมกันเป็นชุมชน มีพื้นที่รอบบ้านสำหรับการปลูกผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ ทำให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ ที่อยู่อาศัยยังตั้งอยู่ใกล้วัดและศูนย์กลางชุมชน ทำให้ผู้คนเข้าถึงกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมได้สะดวก

๒. โคจรสัปปายะ แหล่งคมนาคมเหมาะสม ชุมชนบ้านเสด็จตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ห่างจากตัวเมืองมากนัก ทำให้การเดินทาง

ทางเข้าออกสะดวก สามารถเข้าถึงถนนหลัก โรงเรียน โรงพยาบาล และวัดในพื้นที่ได้ง่าย ขณะเดียวกันก็ไม่พลุกพล่านจนเกิดความเสี่งหรือเป็นอันตรายต่อการดำรงชีวิต

๓. ภัตตสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม ชุมชนบ้านเส้งมีการจัดกิจกรรมเวทีประชาคม เวทีเสวนา และการพบปะกันในวัดหรือศาลาชุมชน การพูดคุยมักเกี่ยวข้องกับความร่วมมือร่วมใจ การแก้ปัญหาส่วนรวม และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะการถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุสู่เยาวชน ซึ่งเป็นการสนทนาเชิงสร้างสรรค์และเกื้อกูลภายในชุมชน ชาวบ้านมีการพูดคุยกันอย่างเป็นมิตรและให้เกียรติ มีผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อย คนในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

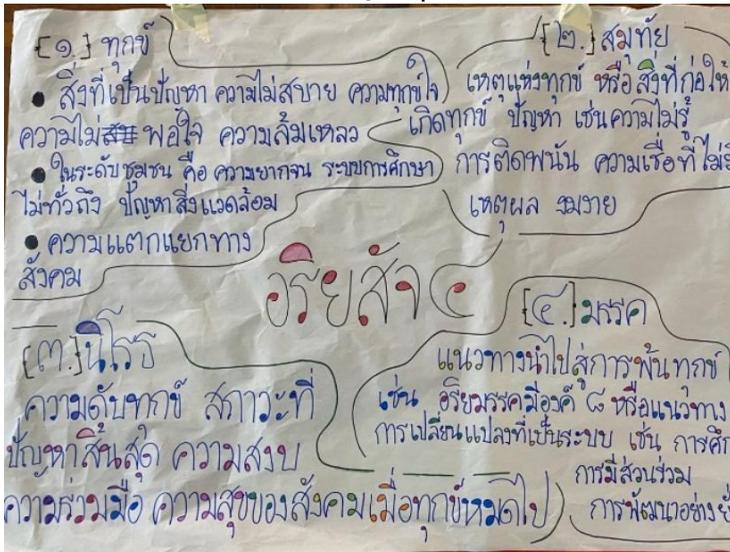
๔. ปุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม ชุมชนบ้านเส้งมีทั้งผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น และผู้เฒ่าผู้แก่ที่คอยให้คำแนะนำแก่ลูกหลาน ทุกคนถือเป็น “กัลยาณมิตร” ทุกคนมีบทบาทในการสร้างค่านิยมที่ดี เช่น ความกตัญญู ความสามัคคี และการพึ่งพาอาศัยกัน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเอื้อต่อการดำรงชีวิตตามหลักธรรม

๕. โภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม บ้านเส้งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีการปลูกพืชผัก ผลไม้ และเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายในท้องถิ่น และในชุมชนมีตลาดบ้านเส้งสำหรับให้ผู้คนในตำบลบ้านแป้นมาซื้อของ อีกทั้งมีร้านสะดวกซื้อ เช่น โลตัส , เซเว่น อีเลเว่น,ร้านยา และร้านอาหารอยู่หลายร้าน

๖. อุตุสัปปายะ ดินฟ้าอากาศเหมาะสม พื้นที่ชุมชนบ้าน
 เล้งมีภูมิอากาศแบบชนบทไทยเหนือ ไม่หนาวหรือร้อนจัดเกินไป
 อากาศบริสุทธิ์เนื่องจากมีป่าและพื้นที่เกษตรล้อมรอบ จึงเหมาะแก่
 การอยู่อาศัยและการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรม
 ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

๗. อิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถเหมาะสม วิถีชีวิตของ
 ชาวบ้านเล้งเป็นไปอย่างพอดี ไม่หักโหมหรือเร่งรีบเกินไป กิจกรรม
 ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำนา ทำสวน การร่วมงานบุญ และการ
 พักผ่อน มีความสมดุลต่อสุขภาพกายและใจ ทำให้ผู้คนสามารถ
 ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและไม่เป็นภาระเกินกำลัง

(๓) ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

แผนภาพที่ ๑๕ การวิเคราะห์ปัญหาชุมชนบ้านเล้งด้วยโมเดล
 อริยสัจ ๔

๑. ทுகข์ (ปัญหา/ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น) ชุมชนบ้าน
เส่งประสบปัญหาหลายด้านที่สร้างความทูกข์แก่คนในพื้นที่ ได้แก่

๑.๑ การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ส่งผลต่อ
ผลผลิตและรายได้ของครัวเรือน การขาดแคลนน้ำเป็นปัญหาหลักที่
ส่งผลโดยตรงต่อการผลิตทางการเกษตร เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูก
ส่วนใหญ่พึ่งพาน้ำฝนและระบบชลประทานในท้องถิ่น เมื่อปริมาณ
น้ำไม่เพียงพอจะทำให้ผลผลิตลดลง เกษตรกรมีรายได้ลดลง และ
เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในระยะยาว

๑.๒ ปัญหาขยะมูลฝอย ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมและ
สุขภาพ การจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกวิธีส่งผลกระทบต่อ
สิ่งแวดล้อม น้ำเสีย และอากาศในชุมชน รวมถึงก่อให้เกิดปัญหา
สุขภาพแก่ประชาชน เช่น โรคระบบทางเดินหายใจและการ
ปนเปื้อนของแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
อย่างยั่งยืน

๑.๓ วัตถุประสงค์ไม่เพียงพอต่อการผลิตสินค้าชุมชน
กระทบต่อเศรษฐกิจครัวเรือน การขาดแคลนวัตถุประสงค์ใน
กระบวนการผลิตสินค้าชุมชน เช่น หัตถกรรม หรือผลิตภัณฑ์เกษตร
แปรรูป ส่งผลให้ต้นทุนสูงขึ้น การผลิตไม่ต่อเนื่อง และรายได้ของ
ครัวเรือนลดลง ทำให้เศรษฐกิจชุมชนไม่สามารถเติบโตได้อย่าง
มั่นคง

๑.๔ เยาวชนไม่ให้ความสำคัญกับการสืบทอด
ศิลปวัฒนธรรม ทำให้ภูมิปัญญาเสื่อมถอย เยาวชนในชุมชนขาด
ความสนใจในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจาก
อิทธิพลของสื่อสมัยใหม่และแนวคิดบริโภคนิยม ส่งผลให้

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นค่อย ๆ เสื่อมถอยและขาดผู้สืบทอดในอนาคต

๑.๕ ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น แต่ขาดคนดูแลเพราะวัยแรงงานออกไปทำงานนอกพื้นที่ โครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ประกอบกับการย้ายถิ่นของวัยแรงงานออกนอกพื้นที่ ส่งผลให้ผู้สูงอายุจำนวนมากอยู่ตามลำพัง ขาดการดูแลที่เหมาะสม ทั้งด้านสุขภาพกายและใจ ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ต้องได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ

๑.๖ ความยากจน ครัวเรือนมีรายได้ไม่เพียงพอ ค่าใช้จ่ายสูง ไม่สามารถออมได้ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายประจำวัน ส่งผลให้ไม่สามารถออมเงินได้ และมีความเสี่ยงต่อภาวะหนี้สิน ปัญหานี้สัมพันธ์กับความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม

๑.๗ การศึกษาไม่ทั่วถึง เยาวชนบางกลุ่มขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์การเรียน ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพในระยะยาว เยาวชนบางกลุ่มในพื้นที่ชนบทขาดโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและความไม่พร้อมของสถานศึกษา ส่งผลให้ขาดทักษะพื้นฐานในการพัฒนาอาชีพและศักยภาพในระยะยาว ซึ่งกระทบต่อคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ของชุมชน

๑.๘ ความแตกแยกทางความคิด เกิดความไม่เข้าใจหรือความเห็นต่างในชุมชน อาจเกิดจากความเชื่อทางการเมือง ศาสนา หรือประโยชน์ส่วนตน ทำให้ความสามัคคีลดลง

การมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในประเด็นการเมือง ศาสนา หรือผลประโยชน์ส่วนตน นำไปสู่ความขัดแย้งและลดความสามัคคีในชุมชน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

๒. สมุทัย (สาเหตุแห่งปัญหา) เมื่อพิจารณาลึกลงไป สาเหตุของปัญหามีทั้งด้านโครงสร้างและพฤติกรรม ได้แก่

๒.๑ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ไม่มีแหล่งน้ำสำรอง ขาดแคลนวัตถุดิบในท้องถิ่นการขาดแคลนน้ำและวัตถุดิบในท้องถิ่น เป็นผลจากการใช้ทรัพยากรเกินขีดความสามารถของธรรมชาติ ขาดระบบจัดการที่ยั่งยืน และขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลทางระบบนิเวศและเศรษฐกิจชุมชน

๒.๒ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบจัดการขยะ และน้ำเสียที่ไม่เหมาะสมสะท้อนถึงการขาดธรรมาภิบาลท้องถิ่น และการบริหารจัดการที่ไม่สอดคล้องกับหลัก “สัปปายะ” ซึ่งควรเอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบและสะอาด

๒.๓ ด้านสังคมและวัฒนธรรม เยาวชนขาดความตระหนักคุณค่าในศิลปวัฒนธรรม เยาวชนจำนวนมากขาดความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมเนื่องจากอิทธิพลของสื่อสมัยใหม่และการขาดการถ่ายทอดอย่างมีส่วนร่วมจากผู้ใหญ่

๒.๔ ด้านประชากร ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น แต่แรงงานหนุ่มสาวย้ายถิ่นไปทำงานในเมือง การย้ายถิ่นของแรงงานวัยหนุ่มสาวทำให้ชุมชนขาดพลังในการพัฒนา และผู้สูงอายุกลายเป็นผู้แบกรับภาระโดยลำพัง เกิดภาวะ “สังคมผู้สูงอายุแบบโดดเดี่ยว”

๒.๕ ความยากจน ขาดแคลนแหล่งงานที่มั่นคง รายได้จากเกษตรกรรมผันผวน ฟังฟังทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ยั่งยืน รายได้จากเกษตรกรรมไม่แน่นอน สะท้อนโครงสร้างเศรษฐกิจที่ ฟังฟังทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป ขาดการต่อยอดสู่เศรษฐกิจ สร้างสรรค์

๒.๖ ความแตกแยกทางความคิด ขาดพื้นที่กลาง ในการสนทนาและการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม การยึดติดกับผลประโยชน์ส่วนตัว และการสื่อสารที่ไม่สร้างสรรค์ ความแตกแยก ทางความคิดและการสื่อสารที่ไม่สร้างสรรค์สะท้อน “อวิชชา” คือ การไม่รู้เท่าทันตนและผู้อื่น ทำให้ชุมชนขาดพื้นที่กลางแห่งสติและ เหตุผล

๓. นิโรธ (เป้าหมายแห่งการแก้ไข/ความดับทุกข์) สิ่ง ที่ ชุมชนต้องการบรรลุเพื่อให้หลุดพ้นจากปัญหา คือ

๓.๑ มีระบบแหล่งน้ำและทรัพยากรที่เพียงพอ สอดคล้องกับหลัก “สัมมาชีพ” และ “อุฏฐานสัมปทา

๓.๒ มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาดน่าอยู่ ปราศจาก ปัญหาขยะและมลพิษ สิ่งแวดล้อมชุมชนสะอาดน่าอยู่ ลดมลพิษ เกิดสำนึก “รักษ์สิ่งแวดล้อม” ตามหลักอหิงสา

๓.๓ เศรษฐกิจชุมชนมั่นคงด้วยการพึ่งตนเอง สร้างระบบผลิต-แปรรูป-จำหน่ายครบวงจร

๓.๔ เยาวชนมีจิตสำนึกต่อรากเหง้าวัฒนธรรม เกิดพลังรุ่นใหม่ในการสืบสานภูมิปัญญา

๓.๕ มีระบบเครือข่ายการพึ่งพาอาศัยและการ ดูแลที่เหมาะสม

๓.๖ สังคมเอื้อเพื่อเกื้อกูล มีเครือข่ายช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส

๓.๗ เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๓.๑๐ ชุมชนกลับคืนสู่ความสามัคคี มีการสื่อสารด้วยเหตุผลและกัลยาณวาจา เกิดความไว้วางใจและการทำงานร่วมกัน

๔. มรรค (แนวทางแก้ไข/วิธีการดับทุกข์) แนวทางการแก้ไขสามารถวางเป็นระบบเชิงบูรณาการ ได้แก่

๔.๑ จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ, ดำเนินโครงการสร้างแหล่งน้ำ ท่อระบายน้ำ ระบบกำจัดขยะ และไฟส่องสว่าง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

๔.๒ ส่งเสริมการปลูกพืชพื้นถิ่น การรวมกลุ่มเกษตรกร และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างห่วงโซ่คุณค่าในท้องถิ่น

๔.๓ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างสื่อเรียนรู้ การจัดการนิทรรศการ ศูนย์วัฒนธรรมออนไลน์ เพื่อให้เยาวชนเชื่อมโยงรากเหง้าวัฒนธรรมกับโลกยุคใหม่

๔.๔ สร้างเครือข่ายจิตอาสาและอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ

๔.๕ เปิดเวทีประชาคมเพื่อให้คนทุกกลุ่มร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาและแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม

๔.๖ ส่งเสริมอาชีพเสริม เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนงานหัตถกรรม หรือการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

๔.๗ เปิดโอกาสให้เยาวชนและประชาชนทั่วไป เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัยชุมชน หรือ หลักสูตรออนไลน์

(๔) ผลการพัฒนาชุมชน

นิติตพุทธนวัตกรบัณฑิต ได้นำเยาวชนผู้รับการอบรมลงพื้นที่ชุมชนบ้านเสด็จ ตำบลบ้านแป้น เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและบริบทของชุมชนอย่างรอบด้าน การลงพื้นที่ครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้จากของจริงในพื้นที่ และส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยผู้เข้าร่วมได้พบปะแลกเปลี่ยนกับผู้นำชุมชน เรียนรู้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ศึกษาการผลิตงานหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การทำหมวกใบตาลและพัดใบตาล ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนภูมิปัญญาและความประณีตของชาวบ้าน รวมถึงการฝึกทำขนมจีบและซาลาเปาซึ่งเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้ครัวเรือน โดยมีผู้นำชุมชนและนักปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ตรง กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เชิงพุทธนวัตกรรมให้แก่เยาวชนบนพื้นฐานของการเห็นคุณค่าในชุมชนและการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนต่อไปอนาคต

แผนภาพที่ ๑๖ เยาวชนเข้าพบปะกับผู้นำชุมชนบ้านหนองเส้น โดยมีผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านต้อนรับ ทั้งนี้ การลงพื้นที่ในชุมชนได้มี ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านให้การต้อนรับอย่างอบอุ่น การพูดคุยครั้งนี้เปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้บริบทของหมู่บ้าน ทั้งด้านประวัติความเป็นมา สภาพสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของคนในชุมชน บ้านหนองเส้นเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรมที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ได้ดี การพบปะครั้งนี้ช่วยให้เยาวชน

เข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนบน
ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ ๑๗ เยาวชนเข้าเดินสำรวจบริบทของชุมชนบ้านหนอง
แสง โดยมีครูวิทยากรให้คำแนะนำ

แผนภาพที่ ๑๘ เยาวชนไปเรียนรู้เกี่ยวกับการทำหมวกใบตาล

เยาวชนที่เข้ารับการอบรมได้ลงพื้นที่ วิสาหกิจชุมชน สมพิศ ทำหมวก โดยได้เรียนรู้การทำหมวกใบตาลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน โดยมีปราชญ์ชุมชนเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมใบตาล การตากแห้ง การสาน และการขึ้นรูปหมวกอย่างประณีต กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้เยาวชนเข้าใจวิธีการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน แต่ยังตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ความอดทน ความละเอียด และความร่วมมือของคนในชุมชน ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์ และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การสร้างอาชีพและรายได้ในอนาคต

แผนภาพที่ ๑๙ เยาวชนไปเรียนรู้เกี่ยวกับการทำตาลปัตรใบตาล

เยาวชนที่เข้ารับการอบรมลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในชุมชน และได้เข้าศึกษาเรียนรู้การทำตาลปัตรใบตาลจากปราชญ์ชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมใบตาล การตัด การตากให้แห้ง และการขึ้นรูปเป็นตาลปัตรอย่างประณีต พร้อมตกแต่ง ลวดลายให้มีความงดงามตามแบบล้านนา

แผนภาพที่ ๒๐ เยาวชนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำซาลาเปา
วิสาหกิจชุมชน สุพจน์ซาลาเปา

เยาวชนผู้รับลงทะเบียนที่ศึกษาเรียนรู้การทำซาลาเปา ณ วิชาหกิจชุมชน สุพรรณซาลาเปา โดยมีวิทยากรจากกลุ่มแม่บ้านและ ประชาชนชุมชนถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์การทำ ซาลาเปาอย่างละเอียด ตั้งแต่ขั้นตอนการคัดเลือกวัตถุดิบ การนวด แป้ง การปั้นไส้ และการนึ่งให้ได้ซาลาเปาที่นุ่ม หอม และมีรสชาติ อร่อย การเรียนรู้ครั้งนี้ไม่ได้มุ่งเพียงทักษะการทำอาหารเท่านั้น แต่ ยังส่งเสริมให้เยาวชนเข้าใจคุณค่าของอาชีพ การทำงานอย่างมี ระเบียบ ความอดทน และความร่วมมือระหว่างสมาชิกในกลุ่ม นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การจัดการต้นทุน วัตถุดิบ และการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัวและชุมชน

เยาวชนผู้รับการอบรมได้ร่วมกันจัดกลุ่มประชุมเพื่อเขียน แผนที่ชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมความคิด เห็น วิเคราะห์พื้นที่ และรวบรวมข้อมูลสำคัญของชุมชน เช่น ที่ตั้งวัด โรงเรียน แหล่งน้ำ บ้านเรือน เส้นทางคมนาคม และแหล่ง เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำงานเป็นกลุ่มช่วยส่งเสริมการ แลกเปลี่ยนมุมมองระหว่างกัน พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจในบริบท ของชุมชนอย่างลึกซึ้ง กิจกรรมดังกล่าวยังช่วยพัฒนาแนวคิดการ วางแผน การทำงานเป็นทีม และจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่นของเยาวชนอีกด้วย

แผนภาพที่ ๒๑ เยาวชนนำเสนอแผนที่ชุมชนและสภาพ
บริบทชุมชนตาม”หลักสี่ปายะ ๗ /หลักอริยสัจ ๔

เยาวชนผู้รับการอบรมได้นำเสนอแผนที่ชุมชน โดยนำเสนอภูมิศาสตร์ให้เห็นถึงสภาพบริบทของชุมชนทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม การนำเสนอแผนที่ครั้งนี้ได้มุ่งเพียงการระบุตำแหน่งของสิ่งปลูกสร้างหรือทรัพยากรเท่านั้น แต่ยังไม่นำเสนอบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักสัพพายะ ๗ และหลักอริยสัจ ๔ เพื่อสะท้อนแต่ยังเน้นการวิเคราะห์ “ความเหมาะสม” และ เยาวชนยังได้ใช้หลักอริยสัจ ๔ เป็นกรอบคิดในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน โดยระบุ “ทุกข์” หรือปัญหาที่ชุมชนเผชิญ เช่น การจัดการทรัพยากรไม่สมดุล “สมุทัย” คือสาเหตุของปัญหา “นิโรธ” คือเป้าหมายแห่งความสงบสุขของชุมชน และ “มรรค” คือแนวทางแก้ไขด้วยการร่วมมือและพึ่งพาตนเองตามวิถีพุทธ

แผนภาพที่ ๒๒ เยาวชนนำเสนอแผนที่ชุมชนบ้านหนอง
เส้นและนำเสนอ”หลักสี่ปายะ ๗ /หลักอริยสัจ ๔

การพัฒนาชุมชนบ้านหนองเส้น จังหวัดลำพูน ภายใต้
กระบวนการเรียนรู้ของโครงการ “พุทธนวัตกรรมเยาวชนนักพัฒนา
ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม” เป็นกระบวนการที่
มุ่งเน้นให้เยาวชนตระหนักถึงปัญหาและบริบทของชุมชนตนเอง
โดยเฉพาะการเสริมศักยภาพของเยาวชนให้มีบทบาทเป็นกลไก
สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงบูรณาการ บ้านหนองเส้นเป็น

ชุมชนเกษตรกรรมขนาดกลางที่มีความเข้มแข็งด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำหมวกใบตาล การทำตาลปัตรใบตาล และการทำอาหารพื้นบ้าน เช่น ขนมจีบและซาลาเปา ซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตเรียบง่ายและการพึ่งพาธรรมชาติอย่างสมดุล ในสภาพปัจจุบันยังพบว่าปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชนในหลายพื้นที่ยังมีข้อจำกัด ทั้งในด้านเวทีและช่องทางที่ไม่เอื้อต่อการแสดงออก เยาวชนจำนวนมากยังขาดโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แม้จะมีเวทีให้แสดงออก แต่ก็มักอยู่ภายใต้โครงสร้างที่ขาดความยืดหยุ่น และไม่เปิดรับความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชนอย่างเพียงพอ ส่งผลให้เยาวชนรู้สึกว่าเสียงของตนไม่มีความหมาย และไม่สามารถมีบทบาทสำคัญในการร่วมพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง สถานการณ์เช่นนี้จึงจำเป็นต้องได้รับการออกแบบกระบวนการใหม่ ที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน ผ่านกิจกรรมทางพุทธศาสนาและแนวทางพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาชุมชนร่วมกับเยาวชน

เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการพุทธนวัตกรรมชุมชนบ้านเสด็จได้รับการฝึกฝนให้เป็น “พุทธนวัตกรรม” ที่ไม่เพียงแค่สังเกตเห็นปัญหาของชุมชนเท่านั้น แต่ยังสามารถคิด วิเคราะห์ และออกแบบแนวทางแก้ไขได้อย่างมีเหตุผล โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นฐานสำคัญของการดำเนินงาน การเรียนรู้เริ่มต้นจากการฝึกฝนทักษะการฟังอย่างมีปัญญาตามหลัก “ปรโตโฆสะ” เพื่อรับฟังเสียงของชุมชนด้วยความเข้าใจ และการใช้ “โยนิโสมนสิการ” เพื่อคิดอย่างแยกคางวิเคราะห้เชื่อมโยงสาเหตุของปัญหาอย่างลึกซึ้ง นำไปสู่การสร้างความเข้าใจร่วมระหว่างเยาวชนและคนในพื้นที่ กระบวนการ

เรียนรู้ภาคสนามเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ลงพื้นที่จริง สํารวจข้อมูล ชุมชน พูดคุยกับผู้นำท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้าน ผู้สูงอายุ และปราชญ์ ชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม เยาวชนได้ร่วมกันออกแบบและเขียน “แผนที่ชุมชน บ้านแสง” ที่สะท้อนบริบทของพื้นที่จริง ทั้งในมิติของภูมิประเทศ การใช้ที่ดิน การประกอบอาชีพ และทุนทางวัฒนธรรม เช่น การทำ หมวกใบตาล การทำตาลปัตร การทำพัดใบตาล และการทำขนม จีบ-ซาลาเปา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น

นอกจากนี้ เยาวชนยังได้เรียนรู้การจำแนกและวิเคราะห์ ปัญหาของชุมชนโดยใช้กรอบแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ “หลักสัปปายะ ๗” และ “หลักอริยสัจ ๔” เพื่อมองเห็นปัญหาและโอกาสในการพัฒนาอย่างรอบด้าน เช่น จากการทำงานร่วมกัน เยาวชนสามารถจำแนกและวิเคราะห์ปัญหาตามกรอบ “หลักสัปปายะ ๗” และ “หลักอริยสัจ ๔” ได้อย่างเป็นระบบ เช่น ด้านอवासสัปปายะ พบว่าพื้นที่บางส่วนของหมู่บ้านยังมีปัญหาขยะและสิ่งแวดล้อมไม่เอื้อต่อสุขภาวะ ด้านโภชนสัปปายะ พบว่าผลผลิตทางการเกษตรยังไม่ได้รับการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า ขณะที่ด้านบุคคลสัปปายะ พบว่าความร่วมมือระหว่างคนรุ่นเก่ากับเยาวชนยังไม่ต่อเนื่อง ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย การวิเคราะห์เชิงธรรมะนี้ทำให้เยาวชนมองเห็น “ทุกข์” ของชุมชนอย่างแท้จริง และสามารถสืบค้น “สมุทัย” หรือสาเหตุของปัญหาได้อย่างลึกซึ้ง

ผลการดำเนินงานของโครงการพุทธนวัตกรเยาวชน นักพัฒนาชุมชนบ้านแสง ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งในระดับบุคคลและ

ระดับชุมชน เยาวชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและออกแบบแผนปฏิบัติการเชิงสร้างสรรค์โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นกรอบคิดสำคัญ เพื่อพัฒนาชุมชนบ้านเส้งให้เป็นต้นแบบของการพัฒนา “พุทธเศรษฐกิจชุมชน” และ “พุทธสุขภาวะ” ที่เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณธรรม โดยมุ่งสร้างเครือข่ายเยาวชนจิตอาสาและแกนนำรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การวิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหาชุมชนดำเนินไปตามหลัก ปรัตโธมสะ คือ การฟังเสียงของคนในชุมชนด้วยความเข้าใจ และ โยนิโสมนสิการ คือ การคิดอย่างแยบคายเพื่อตระหนักถึงสาเหตุแห่งปัญหาอย่างแท้จริง เยาวชนได้ใช้กรอบแนวคิด สัปปายะ ๗ ในการจำแนกและประเมินบริบทของชุมชนบ้านเส้ง ทำให้สามารถสร้าง “แผนที่ชุมชน “ ที่แสดงให้เห็นทั้งปัญหา ทรัพยากร และโอกาสในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เช่น โคจรสัปปายะ (คมนาคม) เส้นทางภายในหมู่บ้านและทางเชื่อมสู่พื้นที่เกษตรบางส่วนยังไม่สะดวก โดยเฉพาะในฤดูฝน มีน้ำขังและเส้นทางลื่น ทำให้การสัญจรและขนส่งผลผลิตไม่คล่องตัว จึงมีแนวคิดร่วมกันในการจัดทำป้ายบอกทางและปรับปรุงทางสาธารณะให้ปลอดภัยยิ่งขึ้น โภชนสัปปายะ (เศรษฐกิจ/อาชีพ) บ้านเส้งเป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เช่น การทำหมวกใบตาล การทำพัดใบตาล และการทำขนมจีบ-ซาลาเปา ซึ่งเป็นอาชีพเสริมของกลุ่มแม่บ้านและผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์ยังขาดการพัฒนาเชิงบรรจุภัณฑ์และตลาดออนไลน์ เยาวชนจึงได้เสนอแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มและขยายช่องทางจำหน่ายผ่านสื่อดิจิทัล

การดำเนินงานดังกล่าวก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ การเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของเยาวชนและชุมชน เยาวชนได้เรียนรู้การคิดอย่างมีเหตุผล การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และการทำงานเป็นทีม ขณะเดียวกันชุมชนก็เกิดความตื่นตัวและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาและทรัพยากรของตนเอง เป้าหมายระยะยาวคือการพัฒนาชุมชนบ้านเสด็จให้เป็น “หมู่บ้านสีเขียวและนวัตกรรมสร้างสรรค์”

กิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนตำบลกรุด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(๑) ประวัติชุมชน

หมู่ที่ ๑ บ้านกรุด (สี่แยกทวย)

บ้านกรุดเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีชื่อมาจาก “ต้นมะกรุด” ซึ่งเคยมีอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่ ปัจจุบันยังคงมีต้นมะกรุดอายุกว่า ๑๐๐ ปี เป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน ชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ติดถนนสายหลักและมีลำคลองกรุดไหลผ่าน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว ค้าขาย และทำสวนยางพาราและปาล์มน้ำมัน มีวัดเก่าแก่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านคือวัดประชาวงศาaram

แผนภาพที่ ๒๓ สภาพทั่วไปของหมู่ที่ ๑ บ้านกรูด ตำบล
กรูด อำเภอบึงนาราง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หมู่ที่ ๒ บ้านทับชัน

ชุมชนบ้านทับชันเกิดจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ หมู่บ้านแห่งนี้เป็นที่รู้จักในฐานะหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นหมู่บ้านไททรงดำ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้ ยังมีผลิตภัณฑ์แปรรูปขึ้นชื่ออย่างปลาสาม น้ำพริก และปลาแดดเดียว ชุมชนมี

ความเข้มแข็งและยังคงสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี
ท้องถิ่นไว้อย่างเหนียวแน่น

แผนภาพที่ ๒๔ สภาพทั่วไปของหมู่ที่ ๒ บ้านทับชัน
ตำบลกรูด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หมู่ที่ ๓ บ้านแม่แขก

ประวัติของบ้านแม่แขกเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของหญิงค้าขายชื่อ “แม่แขก” ซึ่งเป็นคนดีมีน้ำใจและเป็นที่ยรักของชาวบ้าน วันหนึ่งแม่แขกถูกเสือกัดเสียชีวิตขณะสัญจรทางเรือในแม่น้ำตาปี ชาวบ้านจึงนำชื่อของเธอมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านเพื่อระลึกถึงความดีงาม แต่ต่อมาชื่อได้เพี้ยนเป็น “แม่แขก” ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยางพาราและสวนปาล์ม น้ำมัน โดยมีอาชีพเสริมคือการทำประมง วิถีชีวิตของคนในชุมชนเรียบง่ายและยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

แผนภาพที่ ๒๕ สภาพทั่วไปของหมู่ที่ ๓ บ้านแม่แขก
ตำบลกรูด อำเภอพนมพิณ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หมู่ที่ ๔ บ้านสหกรณ์

หมู่บ้านสหกรณ์ก่อตั้งขึ้นจากนโยบายจัดสรรที่ดินของรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๒๐ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน ชื่อ “สหกรณ์” มาจากการที่ชาวบ้านต้องรวมตัวกันเป็นสมาชิกสหกรณ์เพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชุมชนแห่งนี้จึงมีรากฐานมาจากการร่วมมือและการจัดการทรัพยากรร่วมกันเพื่อความยั่งยืน ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการทำสวนยางพาราและปาล์มน้ำมันเป็นอย่างดี

แผนภาพที่ ๒๖ สภาพทั่วไปของหมู่ที่ ๔ บ้านสหกรณ์ ตำบลกรูด อำเภอพนพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หมู่ที่ ๕ บ้านห้วยกระตี่

บ้านห้วยกระตี่เป็นหมู่บ้านในตำบลกรูด มีที่มาจากชื่อคลองซอยเล็กๆ ที่แยกมาจากแม่น้ำพุมดวง คลองแห่งนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยปลาน้ำจืด โดยเฉพาะ “ปลากะตี่” ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของคนในชุมชนและมักนำไปแปรรูปเป็นอาหารต่างๆ สำหรับชื่อ “ตำบลกรูด” นั้น สันนิษฐานว่ามาจากชื่อต้นมะกรูดขนาดใหญ่ที่เคยมีอยู่มากในอดีต อาชีพหลักของชาวบ้านคือการทำสวนปาล์ม

แผนภาพที่ ๒๗ สภาพทั่วไปของหมู่ที่ ๕ บ้านห้วยกระตี่
ตำบลกรูด อำเภอพุนพิน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หมู่ที่ ๖ บ้านพรุแคพัฒนา

ประวัติของชุมชนนี้เชื่อมโยงกับการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านที่อพยพข้ามแม่น้ำตาปีมาเมื่อประมาณ ๒๐๐ ปีก่อน เพื่อหาพื้นที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้เคยอยู่ในการปกครองของหลายอำเภอ ก่อนจะย้ายมาขึ้นกับอำเภอพนพิณในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ เพื่อความสะดวกในการติดต่อราชการ บ้านพรุแคพัฒนาเป็นหนึ่งในหกหมู่บ้านของตำบลกรูด ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่มีความตั้งใจในการดูแลช่วยเหลือชาวบ้านเป็นอย่างดี

แผนภาพที่ ๒๘ สภาพทั่วไปของหมู่ที่ ๖ บ้านพรุแคพัฒนา ตำบลกรูด อำเภอพนพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(๒) แผนที่ชุมชน

แผนภาพที่ ๒๙ แผนที่ชุมชนตำบลกรูด อำเภอพุนพิน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากภาพแผนที่แสดงขอบเขตการปกครองของ ตำบลกรูด อำเภอบึงนาราง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๖ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านกรูด, หมู่ที่ ๒ บ้านห้วยทับชัน, หมู่ที่ ๓ บ้านแม่แขก, หมู่ที่ ๔ บ้านสหกรณ์ หมู่ที่ ๕ บ้านห้วยกระดี และหมู่ที่ ๖ บ้านพรุแคพัฒนา แผนที่ได้แสดงแนวเขตของแต่ละหมู่บ้านอย่างชัดเจน โดยใช้สีและเส้นแบ่งเขตที่แตกต่างกัน เช่น หมู่ที่ ๒ ถูกแรเงาสีเหลือง นอกจากนี้ยังแสดงพื้นที่ติดต่อกับตำบลและอำเภอข้างเคียงทางทิศต่างๆ เช่น ทิศเหนือติดกับตำบลท่าโรงช้าง, ทิศตะวันออกติดกับอำเภอบ้านนาเดิม และทิศใต้ติดกับตำบลตะปาน จะเห็นได้ว่ามีแม่น้ำสายหนึ่งไหลผ่านทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นแนวเขตแดนธรรมชาติของพื้นที่แห่งนี้ ข้อมูลประชากรใน ๖ หมู่บ้าน โดยมีประชากรรวมทั้งสิ้น ๕,๔๗๕ คน จาก ๒,๐๙๒ ครัวเรือน กลุ่มวัยทำงาน (อายุ ๒๖-๕๙ ปี) เป็นกลุ่มประชากรที่ใหญ่ที่สุด โดยมีจำนวนรวมกันถึง ๒,๗๘๘ คน หรือคิดเป็นประมาณ ๕๑% ของประชากรทั้งหมด ผู้สูงอายุ (๖๐ ปีขึ้นไป) มีจำนวนรวม ๖๘๓ คน โดยในจำนวนนี้มีผู้ที่มีอายุ ๑๐๐ ปีขึ้นไปจำนวน ๑ คนด้วย

(๓) ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

การลงสำรวจชุมชนเพื่อศึกษาปัญหาของชาวบ้านยุวพุทรน วัดกรได้ดำเนินการโดยประยุกต์ใช้กระบวนการของ “อริยสัจ ๔” ในการวิเคราะห์สภาพปัญหา ค้นหาสาเหตุ และออกแบบแนวทางการแก้ไขอย่างเป็นระบบ ในพื้นที่ ๖ หมู่บ้าน เพื่อกำหนดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในลำดับถัดไป มีรายละเอียดดังนี้

๑. ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน ถนนชำรุดและไม่เพียงพอ ปัญหานี้เป็นปัญหาที่พบบ่อยที่สุดในหลายหมู่บ้าน โดยมีลักษณะร่วมกันคือ ถนนเป็นหลุมบ่อ คับแคบ ขาดแสงสว่าง และมีวัชพืชบดบังทัศนวิสัย หมู่ที่ ๓ บ้านแม่แขก ระบุปัญหาถนนชำรุด-คับแคบ ผิวถนนเป็นหลุมบ่อ ขาดไฟส่องสว่าง และมีหญ้าขึ้นสูงบังทัศนวิสัย หมู่ที่ ๑ บ้านกรูด ประสบปัญหาผิวถนนขรุขระ เป็นหลุมบ่อ ถนนคับแคบ และบางพื้นที่ขาดไฟส่องสว่าง หมู่ที่ ๔ หมู่บ้านสหกรณ์ ระบุปัญหาถนนชำรุดเป็นหนึ่งในปัญหาหลัก (หมู่ที่ ๒ บ้านทับชัน ระบุว่าถนนบางสายชำรุด ทำให้การสัญจรไม่สะดวก

๒. ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน น้ำประปาไม่เพียงพอ เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร หมู่ที่ ๑ ประสบปัญหาน้ำประปาไม่พอใช้ โดยเฉพาะน้ำเพื่อการเกษตร และถูกระบุว่าเป็น “ปัญหาเรื้อรัง” หมู่ที่ ๓ บ้านแม่แขก ประสบปัญหาน้ำไม่ไหล เนื่องจากแรงดันน้ำไม่พอ โดยเฉพาะชาวบ้านที่อยู่ท้ายหมู่บ้าน หมู่ที่ ๔ บ้านสหกรณ์ ระบุปัญหาน้ำประปาไม่เพียงพอ

๓. ปัญหาสังคมและสุขภาพ การดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุ หลายชุมชนมีผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุที่ต้องการการดูแล แต่ยังคงขาดแคลนทรัพยากร หมู่ที่ ๓ บ้านแม่แขก มีผู้ป่วยจำนวนมาก ทั้งผู้ป่วยเรื้อรัง ผู้ป่วยจิตเวช และผู้ป่วยติดเตียง ขาดแคลนอุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น ผ้าอ้อมผู้ใหญ่ และอาหารสำหรับผู้ป่วย หมู่ที่ ๔ บ้านสหกรณ์ ระบุว่ามีการมีผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงเพิ่มขึ้น หมู่ที่ ๒ บ้านทับชัน: พบปัญหาผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงที่ต้องการการดูแลจากชุมชน

๔. ปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ปัญหาเกี่ยวกับรายได้ที่ไม่แน่นอนและความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ หมู่ที่ ๒ บ้านทับชัน ประสบปัญหาความยากจนและรายได้ไม่เพียงพอ เนื่องจากราคาพืชผลไม่แน่นอน หมู่ที่ ๔ หมู่บ้านสหกรณ์ ระบุปัญหารายได้ไม่สมดุล หมู่ที่ ๕ บ้านห้วยกระตี่ ร้านขายของชำในหมู่บ้านขายไม่ดี เนื่องจากมีคู่แข่งเป็นร้านสะดวกซื้อ

๕. ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะและภัยธรรมชาติ หมู่ที่ ๑ บ้านกรูด ประสบปัญหาขยะในหมู่บ้านมีปริมาณมาก ถึงขยะไม่เพียงพอ และระบบการจัดการขยะยังไม่ดี หมู่ที่ ๒ บ้านทับชัน ประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ทำให้การเกษตรและบ้านเรือนเสียหาย

๖. ปัญหาสังคม อาชญากรรม และยาเสพติด ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและพฤติกรรมของเยาวชน หมู่ที่ ๓ บ้านแม่แขก ระบุปัญหายาเสพติด โดยเยาวชนเข้าถึงได้ง่าย หมู่ที่ ๕ บ้านห้วยกระตี่ ประสบปัญหาการลักขโมยผลผลิตทางการเกษตร (ขโมยผลปาล์ม) หมู่ที่ ๖ บ้านพรุแคพัฒนา ประสบปัญหามลพิษทางเสียงจากวัยรุ่นที่แต่งท่อรถมอเตอร์ไซด์เสียงดัง

๗. ปัญหาไฟฟ้าไม่เพียงพอ หมู่ที่ ๓ บ้านแม่แขก ประสบปัญหาไฟไม่พอใช้ ไฟตก ทำให้เครื่องใช้ไฟฟ้าเสียหาย

(๔) ผลการพัฒนาชุมชน

โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “ยุวพุทธนวัตกรรมนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม” ภายหลังจากการดำเนินกิจกรรม ๓ ระยะเวลาแรก ซึ่งประกอบด้วย ระยะเวลาที่ ๑ การวางรากฐาน (ภาคทฤษฎี), ระยะเวลาที่ ๒ การนำความรู้ภาคทฤษฎีสู่

ภาคปฏิบัติ (การค้นพบทุกข์) และ ระยะเวลาที่ ๓ การนำเสนอแผนที่ชุมชนและวิเคราะห์ปัญหา (การค้นพบ สมุทัย) ได้สำเร็จลุล่วงไปแล้วนั้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน จึงได้กำหนดแนวทางการขยายผล ระยะเวลาที่ ๔ การกำหนดนิโรธ และมรรค โดยมุ่งเน้นการนำผลการวิเคราะห์จาก ๓ ระยะเวลา มาพัฒนาสู่การปฏิบัติจริง ดังนี้คือ ยุวพุทธนวัตกรแต่ละกลุ่ม นำข้อมูลการวิเคราะห์ปัญหา (ทุกข์และสมุทัย) จาก ๖ หมู่บ้านในตำบลกรูด มาประชุมระดมสมองร่วมกับทีมพี่เลี้ยง (บัณฑิตนักพัฒนาชุมชนฯ) และตัวแทนชุมชน และคุณครู ร่วมกันกำหนด “เป้าหมาย” (นิโรธ) ที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาที่ค้นพบ ออกแบบ “โครงการนวัตกรชุมชน” (มรรค) ที่เป็นรูปธรรม โดยบูรณาการความรู้เรื่อง “สัปปายะ ๗” (สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม) เข้าไปในแผนการดำเนินงาน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ระยะเวลา และงบประมาณ ซึ่งกำหนดร่วมกันจะทำกิจกรรมที่ชื่อว่า “นาใหญ่ร่วมใจชุมชนรักโลก” ระยะเวลาทำกิจกรรม ๑ เดือน ณ หมู่ที่ ๑ บ้านกรูด ตำบลกรูด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี การขยายผลจากโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ ยุวพุทธนวัตกรนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ยุวพุทธนวัตกรพุทธนวัตกรต้นแบบ ร่วมกับโรงเรียนบ้านนาใหญ่ ตำบลท่าโรงช้าง อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และพุทธนวัตกรต้นแบบของวิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี ซึ่งผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรยุวพุทธนวัตกรนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม ได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาด้านขยะของชุมชนกรูด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จึงจัดกิจกรรม “นาใหญ่ร่วมใจ ชุมชนรักษ์โลก” ตามที่กำหนดไว้ต่อไป

แผนภาพที่ ๓๐ การนำแผนการปฏิบัติงานประชุมให้ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้ร่วมกัน

กิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนพยอม

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(๑) ประวัติชุมชน

จากการเล่าขานของบรรพบุรุษที่เข้าอาศัย ทำไร่-ทำนา สมัยรัฐบาลที่ ๕ คือ ปู่แย้ม แสงเงินอ่อน ได้เล่าว่า ตำบลพยอมเอา ชื่อมาจากหนองน้ำใหญ่มีชื่อว่า หนองพยอม มีเนื้อที่ประมาณ ๕ ไร่เศษ เป็นป่าใหญ่ติดต่อกับจังหวัดนครนายกมีเทือกเขาใหญ่ทำให้ มีสัตว์ป่านานาชนิดหากินเรื่อยมาตามที่ราบลุ่ม สัตว์ป่าหากินใกล้ ที่สุด คือ โขลงข้างจำนวนหลายร้อยตัว ข้างออกเดินทางอาหารเป็นประจำทำให้เกิดร่องน้ำลึกเป็นแนวยาวเรียกว่า ลำพญา (วัดลำพญา คลอง ๘) และสถานที่โขลงข้างใช้เป็นที่ตั้งน้ำ คือ หนองพยอม ปัจจุบันความเจริญทำให้หนองพยอมเปลี่ยนแปลงไปมากมีผู้คน อาศัยมากขึ้นได้ปิดกั้นทางระบายน้ำและบริเวณที่เป็นหนองน้ำ เกือบจะไม่เห็นร่องรอยที่ตั้งหนองพยอม หนองพยอมคือตำนาน หรือผู้ให้กำเนิด ชื่อตำบลพยอม

ผู้คนในตำบลพยอมใหญ่ประกอบอาชีพที่ หลากหลาย นอกภาคการเกษตร เช่น ธุรกิจ การบริการ หรืออุตสาหกรรม ทุก คนดูเหมือนจะอยู่ภายใต้กฎของ เวลา ที่เคร่งครัด ชีวิตเต็มไปด้วย การแข่งขันสูง เพื่อความสำเร็จส่วนบุคคล และการเข้าถึง ความ สะดวกสบาย ที่เทคโนโลยีและสาธารณูปโภคขั้นสูงมอบให้ ส่วน ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ในชุมชนเมืองมักเป็นไปอย่างผิวเผินและ ขาดความใกล้ชิด ซิดสนิ ทสนมแบบเครือญาติเหมือนในชนบท

ประชากรจำนวนมากมาจากพื้นที่แตกต่างกัน มีวัฒนธรรมและค่านิยมหลากหลาย การปฏิสัมพันธ์มักเกิดขึ้นตามหน้าที่หรือความจำเป็น ความเป็นปัจเจก สูงเด่น ทำให้ความรู้สึกเป็นชุมชนในแบบดั้งเดิมลดลงไป แต่ขณะเดียวกันก็เกิดกลุ่มสังคมใหม่ ๆ ตามความสนใจและกิจกรรมเฉพาะทาง

เศรษฐกิจในตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากห้องนาสู่ฐานอุตสาหกรรม ภาพรวมเศรษฐกิจได้เปลี่ยนผ่านจากอดีตที่เป็นเพียงพื้นที่เกษตรกรรม (ปลูกข้าวและสวนผลไม้) สู่การเป็น ศูนย์กลางอุตสาหกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดและของประเทศ โดยมีพลวัตทางเศรษฐกิจที่โดดเด่นดังนี้

๑. ฐานเศรษฐกิจหลัก อุตสาหกรรมและการจ้างงาน เศรษฐกิจของตำบลพยอม อำเภอวังน้อยถูกขับเคลื่อนด้วยภาคอุตสาหกรรม เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับภาพรวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจเน้นภาคอุตสาหกรรมเป็นสัดส่วนสูงที่สุด แหล่งโรงงาน อำเภอวังน้อยเป็นที่ตั้งของเขตอุตสาหกรรมที่สำคัญ เช่น นิคมอุตสาหกรรมวังน้อยแฟคตอรีแลนด์ ซึ่งดึงดูดการลงทุนจากทั้งในและต่างประเทศ แรงงานและการจ้างงาน การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมทำให้เกิดการจ้างงานจำนวนมาก ส่งผลให้วังน้อยกลายเป็น แหล่งรับผู้ใช้แรงงาน ที่อพยพย้ายถิ่นมาทำงาน ทำให้มีการเติบโตของประชากรและชุมชนในพื้นที่รอบโรงงานอย่างหนาแน่น กลุ่มอาชีพหลักของประชากรในพื้นที่จึงเป็น ผู้ปฏิบัติการโรงงานและเครื่องจักร หรือ ผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบการเชื่อมโยงกับภูมิภาค ด้วยทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้กับ

กรุงเทพฯ และเป็นประตูสู่ภาคกลางภาคเหนือ ทำให้บริเวณนี้เป็น
จุดยุทธศาสตร์ ด้านโลจิสติกส์และการคมนาคม ซึ่งเอื้อต่อการขนส่ง
สินค้าอุตสาหกรรม

๒. ภาคบริการและการค้าที่ตามมา เมื่อมีฐานอุตสาหกรรม
ขนาดใหญ่และประชากรเพิ่มขึ้น ภาคเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องก็เติบโต
ตามมาเพื่อรองรับความต้องการของกลุ่มแรงงานและผู้ประกอบการ
ธุรกิจค้าปลีกและบริการ ธุรกิจนี้ในภาคบริการและการค้า ขยายตัว
อย่างรวดเร็ว เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ที่พักอาศัยให้เช่า (อพาร์ท
เมนต์/ห้องเช่า) รวมถึงสถาบันการเงิน (ธนาคาร) เพื่อรองรับการ
ใช้จ่ายและการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนทำงานในโรงงาน อาชีพเสริม
แม้ว่าอุตสาหกรรมจะเป็นอาชีพหลัก แต่ยังคงมีอาชีพเสริมหรือ
อาชีพดั้งเดิม เช่น การค้าขาย และอุตสาหกรรมในครัวเรือน
ผสมผสานอยู่

๓. การเกษตรที่ลดบทบาท แม้ว่าในอดีตพื้นที่นี้จะเคยเป็น
เขตเกษตรกรรม ที่สำคัญ โดยเฉพาะการปลูกข้าว แต่ในปัจจุบัน
บทบาทของภาคเกษตรกรรมได้ลดลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากพื้นที่
นาบางส่วนถูกเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม ยังคง
มีการทำเกษตรกรรมหลงเหลืออยู่ โดยเฉพาะการปลูก ข้าว ซึ่งเป็น
พืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัด

กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจของตำบลพยอม อำเภอวังน้อยใน
ปัจจุบันจึงเป็นภาพของ ความเจริญเติบโตที่พึ่งพาภาคอุตสาหกรรม
อย่างสูง ซึ่งนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสังคม การจ้างงาน
และการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเข้มข้น ทำให้เกิดเป็นเมืองที่มีพลวัต
ทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วและทันสมัย

(๒) แผนที่ชุมชน

แผนภาพที่ ๓๑ แผนที่ชุมชนพยอม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(๓) ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

ปัญหาของคนในชุมชนซึ่งพบปัญหา ๔ ข้อดังนี้

๑. ปัญหายาเสพติด ผลสำรวจสาเหตุหลักที่ทำให้คนหันไปใช้ยาเสพติด ไม่ว่าจะความเครียดของตนเอง จากปัญหาในครอบครัวหรือจากสิ่งแวดล้อม ไม่พร้อมเรียนรู้วิธีป้องกันเพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด

๒. ปัญหาน้ำเน่าเสีย ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากน้ำใช้จากบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่มีการบำบัดก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ เป็นเหตุให้น้ำเน่าเสียส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสุขภาพอนามัยของผู้คนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงหรือผู้สัญจรไปมา ทั้งสร้างความสกปรกไม่น่าดู ส่งกลิ่นไม่พึงปรารถนาและอาจมีสารเคมี

ที่เป็นพิษเจือปนอยู่ด้วยซึ่งส่วนใหญ่แล้วล้วนเกิดจากน้ำมือของมนุษย์แทบทั้งสิ้น

๓. ปัญหาน้ำท่วม เกิดจากหลายปัจจัยทั้งจากภัยธรรมชาติ เช่น ฝนตกหนัก พายุ น้ำทะเลหนุน และจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การสร้างสิ่งกีดขวางทางน้ำ การตัดไม้ทำลายป่าและการบุกรุกพื้นที่ลุ่มต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตทรัพย์สินสุขภาพและเศรษฐกิจของชุมชน

๔. ปัญหาเรื่องการขาดรายได้ของคนในชุมชน เกิดจากการขาดการบริหารจัดการทางการเงินที่ดี ไม่ใช่แค่การขาดเงินทุนทำให้ไม่ทราบต้นทุนที่แท้จริง ไม่สามารถตั้งราคาและต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้อย่างเหมาะสม และขาดทักษะด้านการตลาดออนไลน์ เช่น การใช้เทคโนโลยีการถ่ายภาพ การสื่อสาร ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถขยายช่องทางการขายหรือหาตลาดใหม่ ๆ ได้

วิธีการแก้ไขปัญหทั้ง ๔ ข้อนี้

เมื่อกำหนดปัญหาได้แล้วนิสิตสามารถนำหลักธรรมมา ๒ ข้อ ดังนี้ ๑ สัปปายะ ๗ คือวิธีการมองปัญหา และ ๒ อริยสังโฆเดล คือวิธีการแก้ไขปัญหา

การแก้ปัญหามุมชนด้วยหลักอริยสังข์ คือ การนำทั้ง ๔ ขั้นตอน มาประยุกต์ใช้ โดยทุกข์ คือ การระบุปัญหาที่เกิดขึ้น สมุทัย คือ การค้นหาสาเหตุของปัญหา นิโรธ คือ การกำหนดเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาให้สำเร็จ และมรรค คือ การกำหนดวิธีการและลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ อย่างเป็นระบบ ขั้นตอนการแก้ไขปัญหามุมชนตามหลักอริยสังข์ ๔ มีความสัมพันธ์กันดังนี้

ทุกซ์ ต้องพยายามศึกษาปัญหา กำหนดและทำความเข้าใจ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ให้ชัดเจนทั้งในแง่ที่เป็นปัญหาพื้นฐาน หรือทุกประจำ และปัญหาจรที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวรวบรวมข้อมูล และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัปัญหา นั้น ๆ เพื่อให้เห็น ภาพรวมอย่างถ่องแท้

สมุทัย ค้นหาสาเหตุวิเคราะห์และระบุนหาสาเหตุที่แท้จริงที่ ทำให้เกิดปัญหาเหล่านั้นขึ้นมา วิวินิจฉัยสาเหตุพิจารณาว่าปัญหา เกิดขึ้นจากปัจจัยใดบ้างเพื่อให้สามารถแก้ไขได้อย่างตรงจุด

นิโรธ กำหนดเป้าหมาย ตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะแก้ไข ปัญหาอย่างไรและจะไปสู่ภาวะที่ปราศจากปัญหานั้นได้อย่างไร ซึ่ให้เห็นว่าการแก้ปัญหานั้นเป็นไปได้และมีจุดหมายที่ควรเข้าถึงซึ่ง จะทำให้เกิดกำลังใจในการดำเนินการต่อไป

มรรค วางแผนวิธีการ กำหนดวิธีการ และขั้นตอนอย่าง ละเอียดในการลงมือแก้ปัญหปฏิบัติจริงลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหา ตามขั้นตอนที่วางไว้ โดยใช้เครื่องมือและแนวทางที่เหมาะสมเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

(๔) ผลการพัฒนาชุมชน

หลังจากที่ได้ขับเคลื่อน โครงการในชุมชนพยอมเป็นที่ เรียบร้อยแล้ว ทางโครงการได้มอบหมายให้นิสิตพุทธนวัตกรจำนวน ๑๐ รูป ร่วมกับ ยุวพุทธนวัตกร ที่ได้รับถ่ายทอดความรู้ ทำงาน ร่วมกัน โดยขยายผลจากชุมชนพยอมไปชุมชนวังน้อยร่วมกับคณะ สงฆ์วัดมณฑลประสิทธิ์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวังน้อย และองค์การบริหารส่วนตำบลวังน้อยร่วมกันใช้หลักการทาง พระพุทธศาสนาโดยใช้เครื่องมืออริยสัจ ๔ โมเดลและการค้นหา

ปัญหาและใช้เครื่องมือสปีปายะ ๗ ในการสำรวจพื้นที่เพื่อสร้างแผนที่ชุมชนและกำหนดกลุ่มเป้าหมาย โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายผู้เปราะบางเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มใช้ยาเสพติด กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มเด็กและเยาวชน

แผนภาพที่ ๓๒ ขับเคลื่อนกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุของ อบต.
พยอม

แผนภาพที่ ๓๓ ขับเคลื่อนกิจกรรมผู้สูงอายุชุมชนวังน้อย

คณาจารย์และนิสิต “พุทธนวัตกรรม” คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ ร่วมมือกับ สาธารณสุขจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และ ศูนย์ต่อสู้ป้องกันภัยทาง อากาศอำเภอวังน้อยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยให้นิสิตนำองค์ ความรู้จากการอบรม มาฝึกการแก้ปัญหาตามแนวพระพุทธศาสนา จากเครื่องมืออริยสังฆโมเดลและสปีปายะ ๗ ในการพัฒนาสมรรถนะ พลเมืองจากผู้ใช้ยาเสพติดให้กลับคืนสู่สังคมได้

แผนภาพที่ ๓๔ ขับเคลื่อนกิจกรรมผู้ติดยาเสพติด
ชุมชนวังน้อย

ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนปากข้าวสาร

จังหวัดสระบุรี

(๑) ประวัติชุมชน

ชุมชนตำบลปากข้าวสาร จำนวนประชากรจำนวนประชากรทั้งหมด ๗,๔๘๑ คน แยกเป็นชาย ๔,๔๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๑๕ หญิง ๓,๐๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๘๕ จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๓,๑๐๐ ครัวเรือน ความหนาแน่นเฉลี่ย ๑๘๑.๘๒ คน/ตารางกิโลเมตร

ตำบลปากข้าวสาร ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๒ ตำบลปากข้าวสาร อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี อยู่บริเวณตอนกลางของอำเภอเมืองสระบุรี ติดกับเทศบาลเมืองสระบุรี มีระยะห่าง จากอำเภอเมืองสระบุรีประมาณ ๓ กิโลเมตรมีเนื้อที่รวม๑๗.๐๕ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๐,๖๕๖.๒๕ ไร่

ประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลปากข้าวสาร ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา,เลี้ยงแพะ เลี้ยงไก่และปลูกพืชผัก พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากข้าวสารติดต่อกับเขตอำเภอเมืองสระบุรีซึ่งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการขยายเป็นเขตพาณิชย์กรรมหรืออุตสาหกรรม ในอนาคตได้และมีเส้นทางถนนสายพหลโยธินเป็นเส้นทางตัดผ่านไปจังหวัดลพบุรี อีกทั้งยังมีเส้นทาง การเดินทางเข้าสู่ถนนสายมิตรภาพซึ่งเป็นเส้นทางเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย

ประชาชนส่วนใหญ่ มีการประกอบการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการหลายประเภทเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านอุปโภค ของประชาชนการประกอบอาชีพซึ่งก่อให้เกิดผลผลิต การบริการ การหมุนเวียนของเงิน การสร้างงานเพิ่มขึ้นในหมู่บ้านอันจะให้ฐานะความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจโดยรวมดีขึ้น

สภาพสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลปากข้าวสาร ประชากรในเขตองค์การบริหารส่วน ตำบลปากข้าวสารส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม, เลี้ยงแพะ, เลี้ยงไก่และปลูกพืชผัก ประชาชน อยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อยู่อย่างพอเพียง มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในตำบล

(๒) แผนที่ชุมชน

แผนภาพที่ ๓๕ แผนที่ชุมชนปากข้าวสาร จังหวัดสระบุรี
พื้นที่ชุมชนตำบลปากข้าวสาร มีโรงเรียนบ้านปากข้าวสาร (บริษัทข้าวไทยจำกัดสงเคราะห์ ๒) วัดปากข้าวสารใต้ และ วัดปากข้าวสารเหนือ ซึ่งเป็นศูนย์กลางพระพุทธรักษาและแหล่งการศึกษาใหญ่ของชุมชน เมื่ออธิบายตาม หลักสี่ปายะ ๗ จะได้ดังนี้

อวาาสถัปปายะ (Suitable Abode) ที่อยู่ซึ่งเหมือนกัน ในที่นี้หมายถึง โรงเรียนตั้งอยู่ใกล้ วัดปากข้าวสารใต้ และ วัดปากข้าวสารเหนือ บรรยากาศสงบ ร่มรื่น เหมาะแก่การเรียนรู้อ และการปฏิบัติธรรม

โคจรสัปปายะ (Suitable Resort) ที่หาอาหาร ที่เที่ยว บินตบาตที่ เหมาะดีในที่นี้หมายถึง มีทางสัญจร มีถนนหนทาง ที่ปลอดภัย สะดวกสบาย ถนนสายหลัก

ภัสสสัปปายะ (Suitable Speech) การพูดคุยที่เหมาะสม ในที่นี้ หมายถึง วัดปากข้าวสารใต้ และ วัดปากข้าวสารเหนือ เป็นสถานที่ประชุม ชุมชุม หรือพบปะพูดคุย ของคนในชุมชน

บุคคลสัปปายะ (Suitable Person) บุคคลที่ ถูกกัน เหมาะกัน ในที่นี้ หมายถึง พระครูสุทธาจารย์คุณ เจ้าอาวาสวัดปากข้าวสารเหนือ ท่านพระครูสมุห์ ญาณกร พุทธิสารโร เจ้าอาวาสวัดปากข้าวสารใต้ ท่านคอยให้คำปรึกษาในชุมชน และผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปากข้าวสาร (บริษัทข้าวไทยจำกัดสงเคราะห์ ๒) เป็นที่ปรึกษาให้การสนับสนุนในชุมชนและสามารถเข้าถึงได้

โภชนสัปปายะ (Suitable Food) อาหารที่เหมาะสม ในที่นี้หมายถึง มี ในชุมชนมีแหล่งทำมาหากิน พื้นที่ทางการเกษตร ร้านค้า ร้านอาหารที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะบริเวณใกล้วัด และในวัดยังมีพื้นที่ให้ชาวบ้านมาเปิดร้านเป็นตลาดนัดชุมชน อยู่เป็นประจำ

อุตุสัปปายะ (Suitable Climate) ดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติแวดล้อมที่ เหมาะกัน ในที่นี้หมายถึง มีสภาพดินฟ้าอากาศที่เกื้อกูลต่อการใช้ชีวิตและ ประกอบอาชีพ จึงส่งผลให้ชาว

ชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด และบ่อเลี้ยงปลา เป็นต้น

อิริยาบถสัปปายะ (Suitable Posture) อิริยาบถที่เหมาะสม ในที่นี้ หมายถึง ทั้งในโรงเรียนบ้านปากข้าวสาร (บริษัทข้าวไทยจำกัดสงเคราะห์ ๒) วัดปากข้าวสารใต้ และ วัดปากข้าวสารเหนือ มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ออกกำลังกาย ลานเอนกประสงค์ให้กับทางชุมชนเข้ามาใช้บริการได้

(๓) ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

แผนภาพที่ ๓๖ ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนจากกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่มีเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นศูนย์กลางแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบผ่านการลงพื้นที่จริงรอบวัดและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามประสบการณ์ตรงของเยาวชน โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ เป็นกรอบในการสังเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไข เริ่มจากขั้นทุกข์ซึ่งเยาวชนร่วมกันทำความเข้าใจสภาพปัญหาของชุมชน ผ่านการทบทวนทุนเดิมจากแผนที่ชุมชน การระดมสมอง และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาจนได้ประโยคบอกเล่าปัญหาที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน ต่อด้วยขั้นสมุทัยที่มุ่งสืบค้นรากเหง้าของปัญหาอย่างลึกซึ้ง โดยใช้เทคนิคการถามว่าทำไมซ้ำหลายครั้งเพื่อให้เห็นสาเหตุแท้จริง ขั้นนิโรธเป็นการสร้างภาพฝันและเป้าหมายร่วมกันของชุมชน โดยเยาวชนได้จินตนาการถึงสถานะที่พึงประสงค์เมื่อปัญหาถูกคลี่คลายและแปลงเป็นเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และขั้นมรรคซึ่งเป็นการระดมสมองเพื่อกำหนดแนวทางและชุดกิจกรรมแก้ไขปัญหอย่างเป็นระบบ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว จนนำไปสู่ชุดโครงการเบื้องต้น กระบวนการทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่าการใช้พื้นที่ของเยาวชนร่วมกับหลักอริยสัจโมเดลเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการเรียนรู้เชิงชุมชนและการพัฒนาศักยภาพเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างมีเหตุผลและยั่งยืน

(๔) ผลการพัฒนาชุมชน

ผลการพัฒนาชุมชนตำบลปากข้าวสารจากการดำเนินโครงการพุทธนวัตกรรมเยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างทางสังคมในระดับชุมชน โดยเฉพาะในมิติการมีส่วนร่วมของเยาวชน ซึ่งเดิมเผชิญกับข้อจำกัดด้านเวทีการแสดงออก การมีบทบาทเชิงนโยบายระดับชุมชน และการเข้าถึงกระบวนการตัดสินใจ โครงการดังกล่าวได้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพเยาวชนจำนวน ๕๐ คน ให้เปลี่ยนสถานะจากผู้รับผลกระทบหรือผู้ถูกกระทำในบริบททางสังคม มาเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ และร่วมออกแบบการแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และมีความหมาย โดยอาศัยหลักคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานทางปัญญาและคุณธรรม กระบวนการพัฒนาเยาวชนในบทบาทพุทธนวัตกรรมไม่ได้มุ่งเพียงการสร้างความตระหนักรู้ต่อปัญหาเท่านั้น หากแต่เน้นการฝึกฝนทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ การรับฟังอย่างลึกซึ้ง และการวิเคราะห์เชิงเหตุปัจจัย ผ่านการบูรณาการหลักปรโตโมหะซึ่งเป็นการเปิดใจรับฟังข้อมูล เสียงสะท้อน และประสบการณ์จากคนในชุมชน ร่วมกับหลักโยนิโสมนสิการซึ่งเป็นการคิดพิจารณาอย่างแยกแยะ รอบด้าน และไม่ผิวเผิน เมื่อผลสำเร็จเข้ากักรอบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมชุมชนตามหลักสัปปายะ ๗ ทำให้เยาวชนสามารถมองเห็นโครงสร้างปัญหาและโอกาสของพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม ทั้งในมิติทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ ผลลัพธ์เชิงรูปธรรมที่สำคัญประการหนึ่งคือ การที่เยาวชนสามารถร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชนซึ่งไม่ใช่เพียง

แผนที่เชิงกายภาพ แต่เป็นแผนที่เชิงปัญหาที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างปัญหา ทรัพยากร และศักยภาพของชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยในมิติของโครงสร้างป่าชาย เยาวชนได้วิเคราะห์และสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านคมนาคมในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งยังขาดความปลอดภัย ความสะดวก และโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการใช้ชีวิต และการประกอบอาชีพ ขณะที่ในมิติของโภชนาการหรือเศรษฐกิจและอาชีพ เยาวชนสามารถมองเห็นปัญหาเชิงโครงสร้างของการพึ่งพาเกษตรกรรมขั้นต้นโดยขาดการต่อยอดมูลค่าเพิ่ม ทั้งในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การสร้างอัตลักษณ์สินค้า และการใช้ช่องทางการตลาดสมัยใหม่ ส่วนในมิติของอาวาสป่าชายหรือที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม เยาวชนได้ชี้ให้เห็นปัญหาขยะและกลิ่นไม่พึงประสงค์จากมูลสัตว์ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน การวิเคราะห์ดังกล่าวมิได้หยุดอยู่เพียงการระบุปัญหา หากแต่ถูกนำไปสังเคราะห์ต่อยอดด้วยกรอบวิธีวิจัย ๔ เพื่อออกแบบแนวทางการแก้ไขอย่างเป็นระบบ โดยเยาวชนสามารถระบุทุกข้อในระดับชุมชนได้อย่างชัดเจน นั่นคือการขาดพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการพักผ่อน การทำกิจกรรมร่วมกันของคนทุกวัย โดยเฉพาะเยาวชน ควบคู่กับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จากนั้นจึงร่วมกันพิจารณาเหตุปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ทำให้เกิดปัญหา ก่อนจะกำหนดภาพเป้าหมายของชุมชนที่พึงประสงค์ในกรอบของพุทธศุขภาวะ และนำไปสู่การกำหนดมรรคหรือแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมผ่านโครงการ Green and Clean Space ปฏิบัติการศุขภาวะ ณ วัดปากข้าวสารใต้ ซึ่งใช้พื้นที่วัดในฐานะพื้นที่สาธารณะเชิงจิตวิญญาณและสังคม เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

กระบวนการปฏิบัติการสัปปายะที่เกิดขึ้นไม่เพียงเป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์หรือการทำความสะอาดพื้นที่ หากแต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของเยาวชนและคนในชุมชน ที่ปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การทำงานเป็นทีม และการเห็นคุณค่าของพื้นที่ร่วม ผ่านกิจกรรม Community Clean-Up Drive และการจัดพื้นที่สีเขียวที่เน้นความสงบ ร่มรื่น และความปลอดภัย ผลลัพธ์เชิงกระบวนการที่สำคัญคือการเกิดเครือข่ายแกนนำเยาวชนที่มีทักษะการคิด วิเคราะห์ และการทำงานเชิงระบบ พร้อมจะทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนในระยะยาว ขณะเดียวกัน ผลลัพธ์เชิงแนวคิดคือการวางรากฐานให้ชุมชนก้าวสู่การเป็นต้นแบบด้านพุทธเศรษฐศาสตร์และพุทธสุขภาวะ ซึ่งไม่ได้มุ่งเพียงความเจริญทางวัตถุ แต่เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และคุณค่าทางจิตใจ กระบวนการทั้งหมดจึงสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนสามารถเริ่มต้นจากการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีปัญญา คุณธรรม และความสามารถในการเปลี่ยนแปลงชุมชนของตนเองอย่างมีความหมายและต่อเนื่อง

แผนภาพที่ ๓๗ ลงพื้นที่ชุมชนปากข้าวสาร

กิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ชุมชนบ้านสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่

(๑) ประวัติชุมชน

ประวัติชุมชนสวนดอก เรียกอีกอย่างว่า เวียงสวนดอก มีรูปร่างสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีความยาวด้านละ ๕๗๐ เมตร ล้อมรอบด้วยกำแพงดิน ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเวียงเชียงใหม่ ห่างออกไปประมาณ ๘๐๐ เมตร โดยมีวัดสวนดอกตั้งอยู่ใจกลางเวียง ซึ่งเวียงนี้มีความสำคัญเนื่องจากวัดสวนดอกเป็นวัดสำคัญในการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุก่อนการสร้างวันบดินทอุทิศเวียงสวนดอก เป็นเขตเมืองเก่าทางตะวันตกของเวียงเชียงใหม่ มีวัดสวนดอกเป็นศูนย์กลาง อดีตมีกำแพงและคูน้ำล้อมรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสยาวด้านละราว ๔๗๐ เมตร มีขนาดราว ๑ ใน ๔ ของเวียงเชียงใหม่ ในปัจจุบันยังสามารถพบเห็นแนวกำแพงได้บางส่วนตามตำนานสุวรรณคำแดง กล่าวถึงเวียงสวนดอกไว้ว่า แต่เดิมนั้นเป็นเมืองบริวารเล็กๆ ของเมืองเชษฐะบุรี (เวียงเจ็ดลิน) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาตอยสุเทพโดยมีพญาวิวอ และพญาสระเกศเป็นผู้ปกครองเมือง เป็นเวียงของชาวลัวะ ซึ่งตั้งขึ้นใหม่แทน เมืองนวรรัฐที่ได้ล่มสลายไปเพราะเกิดอาเพศ ต่อมาได้มีการสร้างเวียงสวนดอกขึ้นเพื่อให้เป็นเมืองบริวาร โดยสร้างขึ้นทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองเชษฐะบุรีเวียงสวนดอก เจริญมั่นคงขึ้นและปรากฏชื่ออยู่ในตำนานหลายครั้ง เช่น ในสมัยพญากือนา กษัตริย์ลำดับที่ ๖ แห่งราชวงศ์มังราย อาณาจักรล้านนา ทรงสร้างวัดบุปผารามดอกไม้ (วัดสวนดอก) ขึ้น

ณ บริเวณใจกลางเวียงเพื่อถวายพระสุมนเถระแห่งเมืองสุโขทัย และเพื่อให้เป็นวัดประจำเวียง เมื่อในปี พ.ศ. ๒๐๘๔ เจ้าฟ้ายอง ห้วยแห่งเมืองนาย ได้ยกพลมาตีเวียงเชียงใหม่ โดยตั้งรกรากไว้ที่เวียงสวนดอก ก่อนจะเคลื่อนทัพไปตั้งที่วัดป่าตาล และพยายามเข้าตีเวียงเชียงใหม่ แต่ก็ไม่สำเร็จจึงต้องถอนทัพกลับไป จากเหตุการณ์ดังกล่าว จึงสันนิษฐานได้ว่าในขณะนั้นเวียงสวนดอกคงเป็นเมืองร้างอยู่แล้ว ข้าศึกจึงสามารถใช้เป็นที่ตั้งกองทัพได้ จากนั้นก็ไม่ปรากฏชื่อเวียงสวนดอกอีกเลย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งขณะนั้นเวียงใหม่อยู่ในฐานะเมืองประเทศราชทางเหนือของกรุงเทพฯ จึงปรากฏชื่ออีกครั้ง ในชื่อของบ้านสวนดอก

และในกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นทางทีมงานผู้จัดการกิจกรรมได้ประสานกลุ่มเยาวชนที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ คือ สามเณรของโรงเรียนสาธิตศึกษา ให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรสำหรับเป็นพื้นฐานเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับเตรียมอุดมศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีหลักสูตร ๓ ปี ระดับวิชาสามัญเท่ากับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. ๑ - ๒ - ๓) ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวิชาบาลี ธรรม และพระพุทธศาสนาเพิ่มเติม เริ่มเปิดการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ เป็นต้นมา เดิมมีฐานะเป็นแผนกในสังกัดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทางโรงเรียนได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการให้ตั้งเป็นโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๕ ปัจจุบันโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มจร เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เขตพื้นที่การศึกษาเขต ๑ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดย ศิษย์เก่าที่มีชื่อเสียง
 ดังนี้พระราชพิพัฒน์โกศล (โกศล มหาวีโร) นายจำนงค์ สวมประจำ
 ผศ.ดร.ธีรยุทธ พึ่งเทียร ร.ต.ท กิตติพิชญ์ ภูตะโชติ

(๒) แผนที่ชุมชน

แผนภาพที่ ๓๘ แผนที่เวียงสวนดอกในปัจจุบัน (ชุมชนสวนดอก)

พื้นที่ชุมชนสวนดอก และโรงเรียนบาลีสหศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่
 ภายในพื้นที่วัดสวนดอก ซึ่งเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาและ
 แหล่งการศึกษาใหญ่ของเชียงใหม่ เมื่ออธิบายตาม หลักสัปปายะ ๗
 จะได้ดังนี้

๑. อาวาสสัปปายะ (ที่อยู่อาศัยเหมาะสม)

โรงเรียนตั้งอยู่ในวัดสวนดอก บรรยากาศสงบ ร่มรื่น มีที่พักสำหรับพระภิกษุสามเณร เหมาะแก่การเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม

๒. โคจรสัปปายะ (สถานที่ไปมาสะดวก)

อยู่ใกล้ถนนสุเทพ คูเมือง และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำให้การเดินทางไป-มาสะดวก มีรถโดยสารสาธารณะผ่าน

๓. ภัตตสัปปายะ (บุคคลผู้เกี่ยวข้องเหมาะสม)

มีพระอาจารย์ นักวิชาการ และพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้สอน รวมถึงเพื่อนร่วมเรียนเป็นพระภิกษุ-สามเณร เอื้อต่อการพัฒนาทางธรรมและปัญญา

๔. โภชนสัปปายะ (อาหารเหมาะสม)

ใกล้โรงทานวัด ร้านอาหารท้องถิ่น และตลาดในละแวกสวนดอก ทำให้พระสงฆ์และสามเณรได้อาหารที่เพียงพอและเหมาะสมต่อสุขภาพ

๕. อุตุสัปปายะ (ดินฟ้าอากาศเหมาะสม)

บริเวณสวนดอกร่มรื่น มีต้นไม้ใหญ่ ช่วยลดความร้อน แม้ในฤดูร้อนเชียงใหม่จะร้อนจัดและบางปีมีปัญหาหมอกควัน แต่โดยรวมยังเหมาะแก่การศึกษาและปฏิบัติธรรม

(๓) ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

ผลวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนโดยมีเยาวชนที่เป็นสามเณรได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกิจกรรมโดยตามความเข้าใจของเยาวชนที่ได้ไปลงพื้นที่ชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีชุมชนเป็น

หลักการคิด แล้วนำมาสังเคราะห์กับการจัดกิจกรรมขยายผลที่กลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชน/สามเณร สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการใช้สื่อของเยาวชนที่จะเป็นการบันทึกการลงพื้นที่ชุมชนตามหลักการใช้สื่อกับการพัฒนาชุมชนของเยาวชน อธิบายตาม หลักอริยสัจ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) โดยเชื่อมโยงกับ การใช้สื่อโซเชียล ดังนี้คือ

๑. ทุกข์ (ปัญหา / ความจริงที่ต้องยอมรับ)

- ชุมชนแม้เป็นสถานที่ ที่มีคุณค่าและบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา แต่ยังมีข้อจำกัด ในการลงพื้นที่ชุมชนในการช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ เช่น

- เป็นชุมชนที่รู้จักน้อยในกลุ่มเยาวชนทั่วไป
- ภาพลักษณ์ด้าน “ชุมชนแออัด” ถูกมองว่าเข้าไปยาก ไม่ดึงดูดคนรุ่นใหม่ในการไปช่วยเหลือ

- การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ชุมชนผ่าน สื่อโซเชียล ยังไม่แพร่หลายมาก

- การแข่งขันกับสื่อความรู้สมัยใหม่ที่เข้าถึงง่ายและรวดเร็ว แต่ชุมชนยังขาดการใช้สื่อที่ถูกวิธีในการเข้าถึงสวัสดิการต่างๆ

๒. สมุทัย (สาเหตุของปัญหา)

- การขาดการวางแผนใช้ โซเชียลมีเดีย อย่างเป็นระบบ เช่น Facebook, YouTube, TikTok

- บุคลากร/พระอาจารย์ยังไม่ถนัดการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการนำเสนอผลงานพื้นที่แบบนี้

- ขาดทีมงานด้านสื่อสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงธรรมะ-บาลีให้เข้าใจง่าย ที่เข้าสู่ชุมชนได้ง่าย ฟังสนุก

- เยาวชนใช้เวลาส่วนใหญ่ในโซเชียลที่เน้นความบันเทิงมากกว่าความรู้เชิงวิชาการในการลงพื้นที่ชุมชน

๓. นิโรธ (เป้าหมาย / ภาพที่ควรเป็น)

- ชุมชน วัดและโรงเรียนเป็นที่รู้จักกว้างขวางในสังคม ทั้งพระภิกษุ-สามเณร และเยาวชนทั่วไป แต่ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมให้มากกว่าเดิม ชุมชนจำเป็นต้องให้องค์กรต่างๆ ช่วยเหลือในยามจำเป็น

- ชุมชนต้องการให้มี คอนเทนต์บาลี-ธรรมะ ที่เข้าใจง่าย ทันสมัย น่าสนใจบนแพลตฟอร์มโซเชียล ที่กลุ่มเยาวชน/สามเณรทำขึ้นเพื่อจะได้รับชม

- ชุมชนต้องการให้กลุ่มเยาวชนใช้สื่อออนไลน์สร้างแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของการสร้างทายาททางพระพุทธศาสนา

- เกิดเครือข่ายผู้ติดตามที่สนใจเรียนรู้ธรรมะสร้างกำลังใจ ในยามวิกฤต และผ่านพ้นชีวิตประจำวันในชุมชนแบบมีความสุข

๔. มรรค (แนวทางแก้ไข / วิธีปฏิบัติ)

- พัฒนาคอนเทนต์ออนไลน์

- ทำคลิปสั้นสอนธรรมะแบบสนุก ๆ (เช่น คำหลักธรรมะที่ใช้ในชีวิตประจำวัน)

- ตัดตอนธรรมเทศนาที่น่าสนใจ แชรส์ได้ง่าย สนุกสนาน

- ใช้กราฟิก อินโฟกราฟิก อธิบายหลักธรรมะกับการใช้ชีวิตยามเจ็บป่วย เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ

- สร้างตัวตนบนแพลตฟอร์มยอดนิยม

- Facebook Page / TikTok / YouTube Channel ของชุมชนเพื่อการเข้าถึงเมื่อมีกิจกรรมชุมชน
 - ถ่ายทอดกิจกรรมในวัด เช่น การสอนธรรมะ การบวช ฌณาภาคฤดูร้อน การถ่ายทอดสดทำวัตรเย็น เพื่อให้ชุมชนได้ทำที่บ้านได้ง่าย
 - ใช้ “ภาษาโซเชียล” สื่อสาร
 - ใช้คำที่เข้าใจง่าย สั้น กระชับ
 - ใส่แฮชแท็ก เช่น #ธรรมะง่ายนิดเดียว #เรียนธรรมะไม่ยาก #ธรรมะวัยทีนกับการสอนธรรม
 - ทำงานร่วมกับเยาวชนและนิสิต
 - เปิดโอกาสให้พระเถร/นักเรียนผลิตคอนเทนต์เอง เพื่อถ่ายทอดไปยังชุมชนตนเองในการสอนธรรมะผ่านสื่อแบบมีระบบ
 - สร้างชมรมสื่อธรรมะออนไลน์ที่มีคนในชุมชนมีส่วนร่วม
- (๔) ผลการพัฒนาชุมชน**

จากการศึกษาและการลงพื้นที่ชุมชนนั้นจะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาชุมชน และการมีบทบาทของประธานชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนในชุมชนสวนดอก เทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบถึงบทบาทของประธานชุมชนในการพัฒนาชุมชน อีกทั้งปัญหาและอุปสรรคในการแสดงบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน รวมไปถึงบทบาททางการเมืองของประธานชุมชน เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงการมีบทบาทความสำคัญของผู้นำชุมชน และ อสม. ในการพัฒนาชุมชนสวนดอกโดยภาพรวมจากการจัดกิจกรรม โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์ และพูดคุยกับประชากรในพื้นที่ชุมชน โดยการประสานงานกับกลุ่ม อสม. และผู้นำชุมชนสวนดอก

ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากประธานชุมชนและ อสม.ชุมชน มีจำนวน ๖ คน และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แกนนำประชาชนโดยมีประธานอสม. ประธานผู้สูงอายุจากชุมชนสวนดอก

แผนภาพที่ ๓๙ การร่วมกิจกรรมกับการมีบทบาทของประธานชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนสวนดอก

๑) การพัฒนาด้านบทบาทของประธานชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนสวนดอก

จากการลงพื้นที่ชุมชนและสัมภาษณ์ประธานชุมชนสวนดอก พบว่า ประธานชุมชนส่วนใหญ่เคยได้รับตำแหน่งในชุมชนมาก่อน เช่น ตำแหน่งประธานอสม. ผู้จัดการธนาคารขยะรีไซเคิล แกนนำ ชุมชนเข้มแข็ง คณะกรรมการวัด เป็นต้น ซึ่งประธานชุมชนที่

ได้รับรางวัล หรือได้รับใบประกาศนียบัตรจากการทำงานให้แก่ชุมชนนั้น โดยรางวัลที่ได้รับส่วนใหญ่ นั้นได้จากหน่วยงานของทางเทศบาล รวมทั้งจากหน่วยงานอื่นทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชน เช่น รางวัล กองทุนแผ่นดินดีเด่น ศิษย์เก่าดีเด่น ชุมชนเข้มแข็งดีเด่น ประกวดกระทงเล็ก ชุมชนประชาธิปไตยตัวอย่าง เป็นต้น โดยประธานชุมชนที่สัมภาษณ์นั้น ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนของตนมาเป็นเวลานานไม่ต่ำกว่า ๑๐ ปี ขึ้นไป จึงเป็นที่เคารพนับถือ คอยให้การช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนอย่างสม่ำเสมอ จากการสัมภาษณ์ประธานชุมชนสวนดอกนั้นมีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์แกนนำประชาชนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่า ถึงแม้ประธานชุมชนจะเป็นที่ชื่นชอบหรือเป็นที่รู้จักของคนในชุมชนอยู่แล้วก็ตาม แต่หากประธานชุมชนเคยได้รับตำแหน่งอื่นนอกเหนือไปจากตำแหน่งประธานชุมชนมาก่อน เช่น ประธานอสม. คณะกรรมการชุมชน ประธานหรือรองประธานกลุ่มในโครงการต่างๆ เป็นต้น ย่อมสามารถสร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจในประสิทธิภาพของการทำงานให้แก่ ประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และทุกครั้งที่มีการประกวดหรือมอบรางวัลให้แก่ประธานชุมชน เช่น ประธานชุมชนดีเด่น พ่อดีเด่น เป็นต้น แกนนำประชาชนที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ประธานชุมชนของตนนั้น เป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะได้รับรางวัลนั้น เพราะตำแหน่งประธานชุมชน เป็นตำแหน่งอาสาสมัคร ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งนี้จึงถือว่าเป็นผู้ที่มีความเสียสละและมีความอดทนเพื่อชุมชน เพราะประธานชุมชนต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคมากมายจากการทำงาน อีกทั้งยังต้องมีความ

รับผิดชอบ ดูแลครอบครัวของตนเองในการเป็นผู้นำครอบครัว และเป็นพ่อที่ดี เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่คนในชุมชน

๒) การพัฒนาด้านการจัดการปัญหา

จากการลงพื้นที่ชุมชนและสัมภาษณ์ประธานชุมชนและแกนนำประชาชนส่วนใหญ่ กล่าวว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนสวนดอกนั้น ได้แก่ **๑. ปัญหาการมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในชีวิตประจำวัน** ที่เพิ่มมากขึ้น ของคนในชุมชน เนื่องจากจากการขึ้นราคาของสินค้าในปัจจุบัน แม้ว่าสภาพโดยรอบของชุมชนสวนดอกจะมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจก็ตาม แต่การมีรายได้จากงานประจำก็ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นราคาของสินค้าอุปโภคและบริโภคก็ตาม ประธานชุมชนสวนดอกจึงพยายามจัดการปัญหาโดยการให้คนในชุมชนมีรายได้เสริม นอกเหนือไปจากงานประจำ

แผนภาพที่ ๔๐ การลงพื้นที่ชุมชน และสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุ
ในชุมชนสวนดอก

โดยประธานชุมชนจะเป็นผู้นำในการรวบรวมประชาชนผู้ที่สนใจให้มีการรวมกลุ่มเข้ามาร่วมเสนอแนะโครงการที่ประชาชนมีความสามารถ ความถนัด เพื่อร่วมกันสร้างรายได้ สร้างอาชีพ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมความสามัคคีของคนในชุมชน เช่น การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากเศษวัสดุ การทำดอกไม้จันทน์ การเย็บตุ๊กตา การทำโคมล้านนา การเป็นมัคคุเทศก์ในพื้นที่วัด เป็นต้น ทั้งนี้ประธานชุมชนจะมอบหมายงานโครงการต่าง ๆ ให้แก่คณะกรรมการหรือหัวหน้ากลุ่มโครงการเป็นผู้รับผิดชอบ คอยแนะนำการทำงาน และให้คำปรึกษา ซึ่งหลังจากนำสินค้าที่ประดิษฐ์ไปขายก็จะมีการจัดสรรรายได้ให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีการทำเป็นสมุดบัญชีรายรับ รายจ่ายอย่างเป็นระบบ เพื่อง่ายต่อการตรวจสอบ อีกทั้งประธานชุมชนได้เข้าร่วมโครงการกับเทศบาลในการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพ องค์กรชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีรายได้จากการประกอบอาชีพ โดยมีการร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอสม. กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับคนในชุมชน สามารถรับรู้ถึงความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยมีการสอนทำเครื่องดื่ม ไม้กวาดชนิดต่างๆ ฯลฯ ซึ่งจัดว่าเป็นโครงการที่ทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

๒. ปัญหาหาเสพติด เนื่องจากสภาพสังคมของพื้นที่ชุมชนสวนดอกเต็มไปด้วยสถานบันเทิงและเป็นคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งสถานที่เหล่านี้เป็นแหล่งมั่วสุมของกลุ่มเยาวชนและวัยรุ่นของชุมชนอื่น จึงนำไปสู่ปัญหาหาเสพติด และก่ออาชญากรรม

ได้ง่าย ประธานชุมชนสวนดอกจึงมีการร่วมมือกับเทศบาล ดำรวจชุมชน ตำรวจพื้นที่ในการประสานงานการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ จากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เช่น โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน โครงการทูปีนัมเบอร์วัน เป็นต้น ซึ่งโครงการดังกล่าวต่างเป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นการสนับสนุนให้ความร่วมมือในการปราบปรามต่อผู้ค้ายาเสพติด การบำบัดฟื้นฟูดูแล และพัฒนาศักยภาพผู้เสพและผู้ติดยาเสพติด ให้กลับคืนสู่สังคมและชุมชนอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี การป้องกันและแก้ไขปัญหาในกลุ่มเสี่ยงที่จะเข้าไปมีพฤติกรรม เกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือกลับไปกระทำผิดซ้ำ จนทำให้เกิดผลสำเร็จในการเอาชนะยาเสพติดได้ อีกทั้งประธานชุมชนยังมีการแนะนำให้จัดตั้งตำรวจชุมชนขึ้นมาเพื่อช่วยเป็นหูเป็นตา สอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน ซึ่งตำรวจชุมชนเกิดขึ้นได้จากที่มีการอาสาสมัคร จากประชาชนในชุมชนเข้ามาทำหน้าที่ ผลัดเปลี่ยนเวรยามกน คอยดูแลทั้งปัญหาลักทรัพย์ ปัญหายาเสพติด แหล่งมั่วสุม แม้กระทั่งเรื่องของการก่อเหตุรำคาญต่าง ๆ ในชุมชน อย่างไรก็ตามประธานชุมชนสวนดอกและแกนนำประชาชนที่สัมภาษณ์ เห็นว่า เทศบาลควรมีการจัดระเบียบหรือออกมาตรการควบคุมสถานบันเทิงต่าง ๆ เพื่อให้มีความเป็นระเบียบมากขึ้น ทั้งนี้ความสำเร็จจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือและความเอาใจจริงเอาใจจากประชาชนในชุมชน จัดการกบพื้นที่ชุมชนของตนเองให้เกิดการเสริมสร้างและมีชุมชนที่เข้มแข็งขึ้น

แผนภาพที่ ๕๑ การลงพื้นที่ชุมชนและสัมภาษณ์ประธานชุมชน
และแกนนำประชาชนส่วนใหญ่
ด้านการจัดการปัญหาของชุมชน

๓. ปัญหาความขัดแย้งทางด้านความคิด ส่งผลทำให้ขาดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน เนื่องจากปัจจุบันมีประชากรแฝงทั้งที่เข้ามาอาศัยภายในชุมชนเพื่อทำงาน เพื่อศึกษา จึงทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดภายในชุมชน ประธานชุมชนในฐานะที่เป็นผู้นำของชุมชนจึงมีวิธีการพูดจาไกล่เกลี่ย แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทั้งนี้มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยคนในชุมชนสวนดอกหันหน้าเข้าหากัน และร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดกิจกรรม แข่งขันกีฬาสัมพันธ์ระหว่างชุมชน โดยในกิจกรรมดังกล่าวมีความจำเป็นที่จะต้องใช้สนามกีฬา หรือ

สถานที่ในการจัดการแข่งขันกีฬา ประธานชุมชนจึงต้องเป็นผู้ดำเนินการประสานงานกับทางเทศบาลในการให้ความสะดวกเรื่องอุปกรณ์และการใช้สถานที่ในการจัดกิจกรรม ในการสัมภาษณ์แกนนำประชาชนส่วนหนึ่งเห็นด้วยกับวิธีการจัดการปัญหาของประธานชุมชน ทั้งนี้วิธีแก้ไขปัญหานั้นโดยการให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมประชุมปรึกษาหารือในการแก้ไขด้วยตนเองก่อน ทั้งนี้ประธานชุมชนจะมีการดึงเอาคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแสดงศักยภาพในการเป็นผู้นำร่วมนอกเหนือไปจากตัวผู้นำเอง เพื่อให้เกิดวิธีคิดและทักษะในการแก้ไขปัญหามากหลายได้อย่างรอบคอบ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการทำงานร่วมกัน รู้ความสามารถหรือความถนัดของตนเองอีกด้วย แต่ยังมีแกนนำประชาชนบางส่วน ยังคงเห็นว่ายังมีประธานชุมชนยังคงเน้นตัวเองเป็นหลักในการแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เอาความคิดเห็นส่วนตัวเป็นหลัก เพราะถือว่าตนเองเป็นผู้นำของชุมชน ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น จึงทำให้เกิดความขัดแย้งภายในชุมชน และทุกครั้งที่คนในชุมชนเกิดความไม่พอใจในตัวประธานชุมชน คนในชุมชนจะมีการรวมตัวกันแล้วนำปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นแจ้งไปยังคณะกรรมการชุมชนของตนทราบ เพื่อร่วมหาทางแก้ไข

๓) การพัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจ

จากการสัมภาษณ์ประธานชุมชนและแกนนำประชาชนส่วนใหญ่ กล่าวว่า สภาพสังคมของชุมชนสวนดอกมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของเชียงใหม่เป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีสถานที่สำคัญทางศาสนาและประวัติศาสตร์วัฒนธรรมล้านนา ไม่

ว่าจะเป็นที่วัดเจติยหลวง วัดสวนดอก เป็นต้น จนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของเชียงใหม่ แต่เนื่องจากสภาพสังคม ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเต็มไปด้วยสถานบันเทิงอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งสถานที่เหล่านี้ กลายเป็นแหล่งมั่วสุมของกลุ่มเยาวชนและวัยรุ่น อีกทั้งยังเป็นการทำลายเอกลักษณ์ประเพณี วัฒนธรรมของล้านนา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของเชียงใหม่ได้ เนื่องจากเทศบาลนครเชียงใหม่ จัดว่าเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด และชุมชนสวนดอกถือว่าเป็น เขตพื้นที่ที่สำคัญแห่งหนึ่งที่สามารถสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของเศรษฐกิจการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ประธานชุมชนและแกนนำประชาชนที่สัมภาษณ์ กล่าวว่า จึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทางเทศบาล เพราะลำพังตนเองไม่มีอำนาจในการจัดระเบียบสภาพสังคมที่อยู่นอกเหนือไปจากการดูแลภายในชุมชนของตนเอง โดยเทศบาลต้องมีมาตรการหรือระเบียบที่เคร่งครัดในการออกกฎข้อบังคับ เพื่อควบคุมสถานบันเทิงต่าง ๆ อย่างชัดเจนและมีความเข้มงวดกวดขัน เพื่อให้เกิดบรรทัดฐานอย่างเท่าเทียมกัน นอกเหนือไปจากนั้นในส่วนของประธานชุมชนและประชาชนในชุมชนก็มีการร่วมมือกัน ในการจัดตกแต่งสภาพของชุมชนให้มีความน่าอยู่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงที่มีเทศกาลประเพณีสำคัญ เช่น งานประเพณีสงกรานต์ งานประเพณีบูชาเสาอินทขิล งานประเพณีเดือนยี่เป็งเชียงใหม่ ประเพณีทำบุญเมือง เป็นต้น ประเพณีเหล่านี้จัดว่าเป็นงานประเพณีที่สำคัญของล้านนา มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สร้างความประทับใจให้แก่ผู้พบเห็นรวมถึง นักท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็น

ความเป็นเอกลักษณ์ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สามารถส่งเสริมหรือกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ได้เป็นอย่างดี โดยจะรวบรวมสมาชิกในชุมชนร่วมมือกัน ออกแบบตกแต่งชุมชน ประดับประดาด้วยโคมไฟล้านนา จัดซุ้มประตูป่า เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ หากสภาพของชุมชนสวนดอกมีความน่าอยู่ เต็มไปด้วยกลิ่นไอของ ประเพณีและวัฒนธรรมล้านนาก็จะนำไปสู่ความเจริญทางเศรษฐกิจในด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี รวมถึงโครงการถนนคนเดิน เป็นโครงการที่เทศบาลได้มีการจัดสรรพื้นที่ให้ประชาชนชุมชนเป็นผู้มีอำนาจจัดการ ในการบริหารจัดการว่าจะให้คนในชุมชนคนไหนสามารถเข้าไป วางขายหรือจำหน่ายสินค้าได้ เพราะรายได้หลักเป็นของคนในชุมชนส่วนใหญ่ได้มาจากการค้าขายเป็นหลัก

แผนภาพที่ ๔๒ การนำเสนอจากเยาวชน ในด้านการพัฒนาชุมชน ด้านความสะอาดของขยะภายในชุมชน จากการลงพื้นที่

๔) การพัฒนาชุมชนด้านการขาดสวัสดิการของชุมชน

เนื่องจากตำแหน่งประธานชุมชนเป็นตำแหน่งอาสาสมัคร ทำโดยไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ หากเทียบกับงานภาระหน้าที่และปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนที่ประธานชุมชนจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ แล้วจึงทำประธานชุมชนบางครั้งเกิดความเบื่อหน่าย ขาดกำลังใจหรือแรงจูงใจในการทำหน้าที่ของตน เพราะประธานชุมชนต้องเสียสละทั้งเวลาส่วนตัวในการเข้าร่วมประชุม การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางเทศบาลได้ขอความร่วมมือ เสียทั้งเงินในการเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อติดต่อประสานงาน ไม่ว่าจะ เป็นค่าเดินทาง ค่าจัดกิจกรรม ซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้หากรัฐสามารถมีแนวทางในการแก้ไข ให้มีสวัสดิการแก่ตำแหน่งประธานชุมชนก็จะสามารถทำให้ตำแหน่งประธานชุมชนกลายเป็นตำแหน่งที่มีความสามารถและมีศักยภาพ ทำให้ได้รับความสนใจจากประชาชนในการสมัครแข่งขันเข้าดำรงตำแหน่งประธานชุมชนมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนที่มีความสนใจอยากเป็นผู้นำชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้ดีและแข็งแกร่งยิ่งขึ้น เพื่อส่งผลไปยังรากฐานการปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการมีสวัสดิการของชุมชน สิ่งทีกล่าวมานั้นก็ต้องเริ่มจากผู้นำก่อน แล้ว ก็จะส่งผลต่อประชาชนในพื้นที่ชุมชนต่อไป

๕) การพัฒนานาชุมชนด้านการขาดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน

เนื่องจากในปัจจุบันวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนสวนดอกนั้น มีลักษณะการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคลื่อนไหวทางด้านสังคม ที่ทำให้เกิด
ประชากรแฝงจากที่อื่น เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนสวนดอกของตนใน
ปริมาณที่เพิ่มขึ้น ที่เดินทางเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพ นักเรียน
นักศึกษา รวมไปถึงแรงงานต่างด้าว ประชากรกลุ่มนี้เข้ามาใช้
บริการสาธารณะต่าง ๆ ของชุมชน จึงสร้างความเดือดร้อนและเข้า
มาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน ทำให้เกิดปัญหาและ
อุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนขึ้น นำไปสู่การขาดความร่วมมือจาก
ประชาชนในชุมชน แม้ว่า ประธานชุมชนจะมีความสามารถในการ
พัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดีแล้วก็ตาม แต่การมีประชากรจากที่อื่นที่
เพิ่มเข้ามายังคงสร้างความแออัดและความขัดแย้งระหว่างคนใน
ชุมชน นำไปสู่การขาดความร่วมมือจากคนในชุมชน เนื่องจาก
ประชากรที่เข้ามาใหม่ขาดความผูกพันที่มีให้แก่ชุมชนและคนใน
ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือหรือใส่ใจในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน
เท่าที่ควร แต่ก็ได้มีการให้คำแนะนำหรือแนวทางในการใช้สื่อเป็น
การประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

แผนภาพที่ ๔๓ การให้คำแนะนำหรือแนวทางในการใช้สื่อเป็นการ
ประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมต่าง ๆ ในด้านการพัฒนาชุมชนแบบร่วม
สมัยสังคมใหม่

กิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ชุมชนหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

(๑) ประวัติชุมชน

ชุมชนเทศบาลตำบลหนองเสือ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี อยู่ห่างจากกรุงเทพเป็นระยะทางประมาณ ๕๐ กิโลเมตรมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น ๑๓.๗๘ ตารางกิโลเมตร

ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ สวนฝรั่งไร้เมล็ด แก้วมังกร กล้วยหอม กล้วยน้ำว่า พืชล้มลุก เช่น ถั่วฝักยาว ข้าวโพด มะระ แตงกวา ผักหวาน ปลอดภัยพิช ทำนา และเลี้ยงปลา บางส่วน มีการประกอบการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการหลายประเภทเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านอุปโภค ของประชาชนการประกอบอาชีพซึ่งก่อให้เกิดผลผลิต การบริการ การหมุนเวียนของเงิน การสร้างงานเพิ่มขึ้นในหมู่บ้านอันจะให้ฐานะความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจโดยรวมดีขึ้น

มีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ปทุมธานี เขต ๒ จำนวน ๑ แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ปทุมธานี เขต ๒ จำนวน ๑ แห่ง และประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัด ๑ แห่ง คือ วัดบึงบาประภาสวัด

โรงเรียนหนองเสือวิทยาคม ก่อตั้งขึ้นวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๑๕ โดยคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยข้าราชการ ประชาชน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ขอความอนุเคราะห์จากเจ้าอาวาสวัดบึงบา ประภาสวดี ใช้ศาลาการเปรียญเป็นที่ตั้งโรงเรียนชั่วคราว โดยเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ต่อมาพระครูเมตตาวิหารคุณได้มอบที่ดินใกล้ ๆ วัดให้สร้างโรงเรียนจำนวน ๖๐ ไร่ ที่ตั้ง เลขที่ ๔๓ หมู่ ๕ ตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

วัดบึงบาประภาสวดี สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ โดยมีขุนรพัฒน์พิศาล (พริ้ง ประภาสวดี) นายอำเภอหนองเสือ ร่วมกับประชาชนชาวหนองเสือ เป็นผู้ถวายที่ดิน และดำเนินการสร้างวัด และได้ขนานนามว่า “วัดบึงบาประภาสวดี” หรือ วัดบึงบา

วัดบึงบาประภาสวดี เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ในตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน คือ พระครูสุจิตร์รัตนกร ดร. เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ

เมื่อกลางถึงชุมชน ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ได้คัดเลือกนักเรียนมัธยมปลาย ที่มีภูมิลำเนาในท้องที่ อีกทั้งใช้วัด และโรงเรียนเป็นจุดศูนย์กลางในการรับฟังปัญหาของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน

(๒) แผนที่ชุมชน

แผนภาพที่ ๔๔ แผนที่ชุมชนหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

พื้นที่ชุมชนเทศบาลตำบลหนองเสือ มีโรงเรียนหนองเสือวิทยาคม และวัดบึงบาประภาสวัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาและแหล่งการศึกษาใหญ่ของชุมชน เมื่ออธิบายตามหลักสี่ปายะ ๗ จะได้ดังนี้

๑. อาวาสสี่ปายะ (Suitable Abode) ที่อยู่ซึ่งเหมาะสมกัน ในที่นี้หมายถึง โรงเรียนตั้งอยู่ใกล้ วัดบึงบาประภาสวัดบรรยากาศสงบ ร่มรื่น เหมาะแก่การเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม

๒. โคจรสี่ปายะ (Suitable Resort) ที่หาอาหาร ที่เที่ยว บินชบาตที่ เหมาะดีในที่นี้หมายถึง มีทางสัญจร มีถนนหนทาง ที่ปลอดภัย สะดวกสบาย ถนนสายหลัก ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๒๖๑ (ถนนเลียบบคลองสิบ, ถนนคลองสิบ-หนองแค, ถนนปทุมธานี-สระบุรี)

๓. ภัตตสัปปายะ (Suitable Speech) การพูดคุยที่เหมาะสม ในที่นี้ หมายถึง วัดบึงบาประภาสวตเป็นสถานที่ประชุม ชุมนุม หรือพบปะพูดคุย ของคนในชุมชน

๔. บุคคลสัปปายะ (Suitable Person) บุคคลที่ถูกกัน เหมาะกัน ในที่นี้ หมายถึง พระครูสุจิตร์รัตนกร เจ้าอาวาสวัดบึงบา ประภาสวต ท่านคอยให้คำปรึกษาในชุมชน และมีนายสำเนียง ดล สะอาดผู้อำนวยการโรงเรียนหนองเสือวิทยาคม เป็นที่ปรึกษาให้การสนับสนุนในชุมชนและสามารถเข้าถึงได้

๕. โภชนสัปปายะ (Suitable Food) อาหารที่เหมาะสม ในที่นี้หมายถึง มี ในชุมชนมีแหล่งทำมาหากิน พื้นที่ทางการเกษตร ร้านค้า ร้านอาหารที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะบริเวณใกล้วัด และใน วัดยังมีพื้นที่ให้ชาวบ้านมาเปิดร้านเป็นตลาดนัดชุมชน อยู่เป็นประจำ

๖. อุตุสัปปายะ (Suitable Climate) ดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติแวดล้อมที่ เหมาะกัน ในที่นี้หมายถึง มีสภาพดินฟ้า อากาศที่เกื้อกูลต่อการใช้ชีวิตและ ประกอบอาชีพ จึงส่งผลให้ชาว ชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ สวนฝรั่งไร่เมล็ด แก้วมังกร กล้วย หอม กล้วยน้ำว่า และบ่อเลี้ยงปลา เป็นต้น

๗. อิริยาบถสัปปายะ (Suitable Posture) อิริยาบถที่ เหมาะกัน ในที่นี้ หมายถึง ทั้งในโรงเรียนหนองเสือวิทยาคม และ วัดบึงบาประภาสวต มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ที่ออกกำลังกาย ลาน เอนกประสงค์ให้กับทางชุมชนเข้ามาใช้บริการได้

(๓) ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

ผลการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนจากกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่มีเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นแกนกลาง สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางความคิดและศักยภาพของเยาวชนในการทำความเข้าใจปัญหาชุมชนอย่างเป็นระบบผ่านประสบการณ์การลงพื้นที่จริงบริเวณรอบวัด ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคมของชุมชน กระบวนการดังกล่าวเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์สถานการณ์ และสะท้อนมุมมองตามความเข้าใจของตนเอง โดยยึดชุมชนเป็นหลักการคิดสำคัญ ก่อนนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ร่วมกับการออกแบบกิจกรรมขยายผลสำหรับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเยาวชนด้วยกันเอง หัวใจสำคัญของกระบวนการนี้คือการใช้พื้นที่ของเยาวชนเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ผ่านการบันทึกและถอดบทเรียนจากการลงพื้นที่ที่ตามกรอบอริยสังฆโมเดล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างมีเหตุมีผลและเป็นขั้นตอน โดยในขั้นทุกซ์ เยาวชนได้ร่วมกันทำความเข้าใจและยอมรับสถานะที่ไม่น่าพึงพอใจที่เกิดขึ้นในชุมชน ผ่านการทบทวนทุนเดิมจากแผนที่ชุมชนซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศเชิงบวกและความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ จากนั้นจึงระดมสมองเพื่อมองเห็นภาพรวมของปัญหาหลัก และใช้กระบวนการจัดลำดับความสำคัญด้วยเทคนิคการลงคะแนน เพื่อคัดเลือกปัญหาที่ชุมชนเห็นว่ามีความเร่งด่วนที่สุด จนสามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นประโยคบอกเล่าปัญหาที่ชัดเจนและได้รับการยอมรับร่วมกัน ในขั้นสุดท้าย เยาวชนได้ก้าวไปสู่การวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อค้นหารากเหง้าของปัญหา โดย

นำประโยคบอกเล่าปัญหามาเป็นโจทย์ตั้งต้นในการสนทนา และใช้เทคนิคการถามว่าทำไมซ้ำอย่างเป็นระบบภายใต้การนำกระบวนการของพุทธนวัตกร เพื่อช่วยให้เยาวชนไม่หยุดอยู่เพียงการมองเห็นอาการของปัญหา แต่สามารถเชื่อมโยงไปถึงสาเหตุเชิงโครงสร้างและเชิงพฤติกรรมที่เป็นต้นตอแท้จริง จนนำไปสู่การสรุปสาเหตุหลักที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน ชั้นนิโรธเป็นช่วงของการยกระดับการคิดจากปัญหาไปสู่ความหวัง โดยเยาวชนได้ร่วมกันสร้างภาพฝันของชุมชนในสถานะที่พึงประสงค์ ผ่านคำถามเชิงสร้างสรรค์ที่กระตุ้นจินตนาการและแรงบันดาลใจ ทำให้สามารถมองเห็นภาพความสำเร็จร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ก่อนจะสังเคราะห์ภาพฝันดังกล่าวออกมาเป็นประโยคเป้าหมายที่ชัดเจน ความเป็นไปได้ และสะท้อนความต้องการร่วมของชุมชน และในขั้นมรรค เยาวชนได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจนในฐานะผู้ร่วมออกแบบการเปลี่ยนแปลง โดยเปิดพื้นที่ให้ทุกคนเสนอแนวคิดและวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างอิสระ พร้อมทั้งร่วมกันจัดกลุ่มแนวทางตามศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน แยกเป็นแนวทางที่สามารถดำเนินการได้เองและแนวทางที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภายนอก รวมถึงแนวทางระยะสั้นและระยะยาว จนสามารถรวบรวมเป็นชุดโครงการเบื้องต้นสำหรับการวางแผนปฏิบัติการในลำดับต่อไป กระบวนการทั้งหมดนี้ไม่เพียงทำให้เยาวชนมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าใจปัญหาชุมชนอย่างลึกซึ้งและเป็นระบบเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และความรู้สึกเป็นเจ้าของการพัฒนาชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญของการสร้าง

พลเมืองรุ่นใหม่ที่มีปัญญา คุณธรรม และความพร้อมในการ
ขับเคลื่อนชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคต

แผนภาพที่ ๔๕ ลงพื้นที่สำรวจปัญหาชุมชน

(๔) ผลการพัฒนาชุมชน

ผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองเสือสะท้อนให้เห็นถึงการยกระดับการตระหนักรู้ของเยาวชนต่อปัญหาและภารกิจในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะประเด็นด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชนซึ่งเดิมประสบข้อจำกัดจากการขาดเวทีและช่องทางในการแสดงความคิดเห็นอย่างแท้จริง โครงการพุทธนวัตกรรมจึงถูกออกแบบขึ้นเพื่อตอบโจทย์ดังกล่าว ผ่านการเสริมสร้างศักยภาพเยาวชนรุ่นใหม่จำนวน ๖๐ คน ให้เข้ามามีบทบาทเป็นกลไกสำคัญของการแก้ไขปัญหาในระดับชุมชน กระบวนการพัฒนานี้ช่วยเปลี่ยนบทบาทของเยาวชนจากผู้ถูกกระทำหรือผู้รอรับการพัฒนา ไปสู่การเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมออกแบบ และร่วมขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของชุมชนด้วยตนเอง เยาวชนได้เรียนรู้ที่จะมองปัญหาชุมชนในฐานะภารกิจร่วม มิใช่ภาระของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ในด้านหลักการและเครื่องมือในการขับเคลื่อน พบว่าเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการได้รับการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นต่อบทบาทพุทธนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการพัฒนาความสามารถในการมองเห็นปัญหาอย่างรอบด้าน ควบคู่กับการคิดวิเคราะห์และออกแบบแนวทางแก้ไขอย่างยั่งยืนบนฐานของปัญญาและคุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ได้นำหลักปรโตโฆสะมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการรับฟังเสียงของคนในชุมชนอย่างเปิดกว้าง และใช้หลักโยนิโสมนสิการเป็นกรอบในการคิดพิจารณาอย่างแยก

คายน ไม่ยึดติดกับมุมมองผิวเผิน เมื่อผसानเข้ากับการวิเคราะห์ชุมชนผ่านกรอบสี่ปายะ ๗ และการกำหนดแนวทางแก้ไขตามหลักอริยสัจ ๔ ทำให้เยาวชนสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาและศักยภาพของพื้นที่ได้อย่างเป็นองค์รวม ผลจากกระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การจัดทำแผนที่ชุมชนที่สะท้อนทั้งปัญหาและโอกาสในมิติต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ อาทิ มิติด้านโครงสร้างซึ่งพบข้อจำกัดด้านความสะดวกและความปลอดภัยของเส้นทางสัญจรเพื่อการเกษตร มิติด้านโภชนาการที่ชุมชนยังขาดการเสริมมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตร และมิติด้านอาวาสสี่ปายะซึ่งยังมีปัญหาขยะและกลิ่นไม่พึงประสงค์จากมูลสัตว์ที่ส่งผลต่อสุขภาพของคนในชุมชน

ผลลัพธ์จากการวินิจฉัยปัญหาและการสังเคราะห์แนวทางแก้ไขโดยเยาวชนในพื้นที่จริง ได้นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาชุมชนหนองเสือให้เป็นต้นแบบด้านพุทธเศรษฐศาสตร์และพุทธสุขภาวะ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่กับการรักษาความสมดุลทางสังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจ กระบวนการระดมความคิดภายใต้กรอบอริยสัจโมเดลทำให้เยาวชนสามารถระบุปัญหาหลักได้อย่างชัดเจน ได้แก่ การขาดพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการพักผ่อนและการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน รวมถึงปัญหาขยะและกลิ่นจากมูลสัตว์ ซึ่งนำไปสู่การกำหนดแนวทางแก้ไขในรูปแบบโครงการ “Green and Clean Space ปฏิบัติการสุขภาวะ ณ วัดบึงบา” โครงการดังกล่าวใช้พื้นที่วัดบึงบา ระยะเวลาวัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ผ่านกิจกรรม

ปฏิบัติการสัปปายะในการปรับปรุงและดูแลพื้นที่สาธารณะ การจัดกิจกรรม Community Clean-Up Drive เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่สะอาด สงบ ร่มรื่น และปลอดภัย ตลอดจนการส่งเสริมการใช้เวลาว่างของเยาวชนและคนในชุมชนอย่างมีสติและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เพียงสะท้อนความสำเร็จเชิงกิจกรรม หากยังนำไปสู่การก่อรูปเครือข่ายแกนนำเด็กและเยาวชนที่มีศักยภาพ พร้อมจะทำหน้าที่เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในระยะยาว

แผนภาพที่ ๔๖ ลงพื้นที่พัฒนาชุมชน

กิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ชุมชนวัดตึก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(๑) ประวัติชุมชน

ชุมชนวัดตึกตั้งอยู่ในเขตท่าวาสุกรี ทางตอนเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ชุมชนเก่าแก่ที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี วัดตึกซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน สร้างขึ้นในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา โดยยังปรากฏหลักฐานทางสถาปัตยกรรมและโบราณวัตถุที่สะท้อนอิทธิพลศิลปกรรมอยุธยาตอนปลายอย่างชัดเจน ทั้งรูปแบบเจดีย์ อุโบสถ และลวดลายงานปูนปั้น แม้โบราณสถานบางส่วนจะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา แต่ร่องรอยที่ยังคงหลงเหลืออยู่ถือเป็นหลักฐานสำคัญที่บ่งบอกถึงความรุ่งเรืองของพื้นที่ในอดีต บริเวณท่าวาสุกรีซึ่งอยู่รายรอบวัดตึก เคยทำหน้าที่เป็นท่าเรือสำคัญริมแม่น้ำลพบุรีและเป็นจุดขึ้นลงสินค้าที่คึกคักในสมัยอยุธยา ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นทั้งศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและแหล่งที่อยู่อาศัยของพ่อค้า ประชาชน และแรงงานที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคมทางน้ำ บทบาทดังกล่าวทำให้วัดตึกมิได้เป็นเพียงศาสนสถาน หากแต่เป็นศูนย์รวมทางสังคมและจิตวิญญาณของผู้คน เป็นพื้นที่ประกอบศาสนพิธี งานบุญ และกิจกรรมร่วมที่หล่อหลอมความเป็นชุมชนริมน้ำอย่างเข้มแข็ง ในเชิงประวัติศาสตร์ วัดตึกและชุมชนโดยรอบยังสะท้อนความต่อเนื่องของการตั้งถิ่นฐานบนเกาะเมืองหลังเหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง เมื่อหลายพื้นที่ถูกทิ้งร้าง แต่ชุมชน

บริเวณริมน้ำยังคงสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้ วัดตึกจึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของการปรับตัวและการดำรงวิถีชีวิตของผู้คนภายหลังความล่มสลายทางการเมือง นอกจากนี้ ชุมชนวัดตึกยังสะท้อนการผสมผสานของมิติทางวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด ทั้งประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษควบคู่ไปกับการปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นวิถีการค้าขายริมแม่น้ำ การประกอบอาหารพื้นถิ่น หรือเรื่องเล่าท้องถิ่นที่บอกเล่าความผูกพันระหว่างผู้คน วัด และสายน้ำ คุณค่าเหล่านี้ทำให้วัดตึกมิได้เป็นเพียงโบราณสถานเก่าแก่ หากแต่เป็นชุมชนมีชีวิตที่สะท้อนมรดกวัฒนธรรมในมิติทางสังคมและจิตวิญญาณ ชุมชนวัดตึกมีลักษณะโดดเด่นในฐานะชุมชนริมน้ำที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตผูกพันกับแม่น้ำลพบุรีอย่างต่อเนื่อง ทั้งการจับปลา การค้าขายริมท่าน้ำ และการจัดประเพณีที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น ประเพณีลอยกระทงและการแข่งเรือ ซึ่งล้วนสร้างความทรงจำร่วมและความเข้มแข็งทางสังคม งานบุญและกิจกรรมทางศาสนาที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยมีวัดตึกเป็นศูนย์กลางจิตใจ ทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้คนให้เกิดความสามัคคีและต่อยอดอัตลักษณ์ของชุมชน ขณะเดียวกัน วัดตึกยังมีคุณค่าด้านโบราณสถานและสถาปัตยกรรมซึ่งสะท้อนเอกลักษณ์ศิลปกรรมอยุธยาตอนปลาย อันสามารถใช้เป็นฐานความรู้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและพัฒนาการของศิลปกรรมในห้วงเวลาสำคัญ นอกเหนือจากมิติทางกายภาพ ชุมชนวัดตึกยังมีทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ อาทิ งานหัตถกรรมพื้นบ้าน งานจักสาน งานไม้ และอาหารพื้นถิ่นจากทรัพยากรริมแม่น้ำ ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาที่สามารถต่อยอดสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ใน

อนาคต อีกทั้งยังมีเรื่องเล่าพื้นบ้านและประวัติศาสตร์ชุมชนที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งช่วยสร้างอัตลักษณ์และความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ให้แก่คนในชุมชน เมื่อพิจารณาในภาพรวม ชุมชนวัดตึก ท่าวาสกรี มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยสามารถบูรณาการร่วมกับโบราณสถานใกล้เคียงเพื่อสร้างเส้นทางการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ อย่างไรก็ตามข้อจำกัดที่สำคัญยังคงอยู่ในด้านการขาดการบันทึกประวัติศาสตร์อย่างเป็นทางการ การเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมบางส่วน และการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างชุมชน ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ยังไม่เป็นเอกภาพ หากสามารถเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวควบคู่กับการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของเยาวชนและคนในชุมชนได้อย่างจริงจัง ชุมชนวัดตึกย่อมมีศักยภาพที่จะก้าวสู่การเป็นชุมชนมรดกวัฒนธรรมที่มีชีวิต ซึ่งสะท้อนรากเหง้า ความทรงจำร่วม และอารยธรรมของอยุธยาได้อย่างยั่งยืน

(๒) แผนที่ชุมชน

แผนภาพที่ ๔๗ แผนที่ชุมชนวัดตึก

อวาาสสัปปายะ

โรงเรียนของเราเป็นสถานที่ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของเด็ก ๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา กล่าวคือ โรงเรียนมีพื้นที่กว้างขวางเพียงพอ อาคารเรียนถูกจัดวางอย่างเป็นระเบียบ ทำให้บรรยากาศโดยรวมสะอาดตาและเอื้อต่อการศึกษา นอกจากนี้ยังมีโรงอาหารที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ สามารถรองรับนักเรียนได้อย่างเพียงพอ เด็ก ๆ จึงได้รับประทานอาหารที่ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการอย่างครบถ้วน

โรงเรียนยังได้จัดสรรพื้นที่การเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ห้องดนตรีไทย ห้องนาฏศิลป์ และห้องศิลปะ เพื่อให้ให้นักเรียนได้ฝึกฝนความสามารถทางด้านวัฒนธรรมและศิลปกรรม อีกทั้งยังมีห้องทดลองวิทยาศาสตร์ ห้องภาษาอังกฤษ ห้องภาษาไทย และห้องภาษาจีน ซึ่งช่วยเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้พัฒนาความรู้ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และภาษาที่หลากหลาย ตอบสนองต่อการเรียนรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับสากล

นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีสนามฟุตบอลและสนามหญ้าอันร่มรื่น ที่ช่วยให้เด็ก ๆ ได้ออกกำลังกาย เล่นกีฬา และทำกิจกรรมกลางแจ้งอย่างมีความสุข บรรยากาศโดยรอบจึงโปร่งโล่ง ไม่อึดอัด และช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดจากการเรียนในห้องเรียน ทำให้โรงเรียนกลายเป็นพื้นที่ที่เกื้อกูลต่อการเติบโตอย่างรอบด้าน

โคจรสัปปายะ

โรงเรียนของเราเป็นสถานที่ที่ตั้งอยู่ใจกลางชุมชน ทำให้เส้นทางการคมนาคมเข้า-ออกมีความสะดวกและปลอดภัย ทั้งนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไปสามารถเดินทางมาได้

โดยง่าย ไม่ว่าจะเส้นทางรถยนต์ รถจักรยาน หรือการเดินทาง
เส้นทางโดยรอบมีความเป็นระเบียบและปลอดภัย จึงเอื้อต่อการจัด
การศึกษาและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนอย่างแท้จริง

นอกจากความสะดวกด้านการเดินทางแล้ว โรงเรียนของเรา
เรายังอยู่ใกล้กับโบราณสถานและแหล่งประวัติศาสตร์อันสำคัญของ
ชาติ รวมถึงวัดที่เป็นศูนย์กลางจิตใจของผู้คนในท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้
ล้วนเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า เด็ก ๆ สามารถ
เข้าถึงได้ง่ายและใช้เป็นพื้นที่เรียนรู้ภาคสนามอย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง
ยังมีแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การแสดงโขนและการทำ
หัวโขนของบรมครู ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาไทยที่ล้ำค่า ดังนั้น โรงเรียน
ของเราจึงไม่ได้เป็นเพียงสถานศึกษาในเชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยัง
เชื่อมโยงเข้ากับเส้นทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และศาสนาอย่าง
แนบแน่น การตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมเช่นนี้ จึงสอดคล้องกับหลัก
“โคจรสัปปายะ” ในพระพุทธศาสนา หมายถึงการมีเส้นทาง
คมนาคมที่เหมาะสม เกื้อกูลให้การเรียนรู้ การดำเนินชีวิต และการ
พัฒนาจิตใจเป็นไปได้อย่างราบรื่น โรงเรียนจึงกลายเป็นศูนย์กลาง
แห่งการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย เชื่อมโยงทั้งครอบครัว ชุมชน และแหล่ง
มรดกทางวัฒนธรรม ทำให้ผู้เรียนได้เติบโตอย่างสมบูรณ์ทั้งด้าน
วิชาการ คุณธรรม และความภาคภูมิใจในรากเหง้าของความเป็น
ไทย

ภูมิภาคสัปปายะ

โรงเรียนของเราไม่ได้เป็นเพียงสถานศึกษา หากแต่เป็น
สถานที่ที่หล่อหลอมชีวิตและความทรงจำของผู้คนมาหลายชั่วอายุ
ต้นไม้ใหญ่ที่แผ่กิ่งก้านให้ร่มเงา สนามหญ้าเขียวชอุ่ม และอากาศที่

ถ่ายเทอย่างสดชื่น ล้วนช่วยโอบอุ้มให้เด็ก ๆ ได้เติบโตท่ามกลาง ความงามของธรรมชาติ บรรยากาศที่ร่มรื่นนี้มีได้เป็นเพียง เครื่องประดับของพื้นที่ แต่เป็นเสมือนลมหายใจที่ทำให้ทุกคนรู้สึก ถึงความสงบเย็นในใจ

อาคารเรียนแม้จะมีรูปทรงเป็นเพียงสี่เหลี่ยมธรรมดา แต่ การออกแบบกลับแฝงด้วยความหมาย เพราะตั้งอยู่ในทิศทางที่ อากาศสามารถถ่ายเทได้อย่างเหมาะสม ห้องเรียนไม่อบอ้าว แต่ โปร่งสบาย ชวนให้นักเรียนตั้งใจเรียนอย่างมีสมาธิ ยิ่งไปกว่านั้น รูปแบบสถาปัตยกรรมที่เรียบง่ายแต่เปี่ยมด้วยความรื่นรมย์นี้ ยัง สะท้อนถึงแนวคิด “รมณีย์” คือความงามที่มีได้อยู่เพียงในสายตา หากยังสัมผัสได้ด้วยใจที่อ่อนโยนและพร้อมจะเรียนรู้ และเหนือสิ่ง อื่นใด โรงเรียนแห่งนี้ไม่ได้เป็นเพียง “space” หรือพื้นที่ว่างเปล่า สำหรับจัดการเรียนรู้ แต่เป็น “place” ที่เต็มไปด้วยเรื่องราว ความ รัก และความผูกพันของลูกหลานประจักษ์ที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทุก กำแพง อาคาร และต้นไม้จึงเปี่ยมไปด้วยความทรงจำร่วมที่ยิ่งใหญ่ เป็นรากฐานที่หล่อเลี้ยงให้ทุกชีวิตเติบโตอย่างงดงามทั้งกาย ใจ และปัญญา นี่คือความหมายแท้จริงของ “ภูมิภาคสัปปายะ” ใน พระพุทธศาสนา สถานที่ที่มีได้ก็อยู่แค่เพียงร่างกายและการเรียนรู้ แต่ยิ่งก็อยู่คู่กับความผูกพัน ความสงบเย็น และความเป็นชุมชนที่ ยั่งยืน

ภัสสัปปายะ

อาหารคือปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวคู่ต่อการเจริญเติบโตของเด็ก ๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา โรงเรียนของเราจึงให้ ความสำคัญต่อการจัดการอาหารอย่างยิ่ง โรงอาหารได้รับการดูแล

ให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ และเป็นพื้นที่ที่นักเรียนสามารถ
รับประทานอาหารเช้าอย่างสบายใจและปลอดภัยในทุก ๆ วัน

สิ่งที่น่าภาคภูมิใจคือ ผู้บริหารและคุณครูมิได้เพียงมุ่งเน้น
ด้านการเรียนการสอนเท่านั้น หากแต่ยังใส่ใจในรายละเอียดของ
อาหารการกินของเด็ก ๆ อย่างลึกซึ้ง ทุกมื้ออาหารที่จัดสรร ไม่ว่าจะ
จะเป็นมื้อกลางวันหรืออาหารว่างในช่วงกิจกรรม ล้วนผ่านการคัด
สรรอย่างพิถีพิถัน ทั้งในด้านโภชนาการ ความสดใหม่ และคุณค่าที่
เป็นประโยชน์ต่อร่างกายและสมองของผู้เรียน อาหารที่เสิร์ฟจึงไม่
เพียงอร่อยและน่ารับประทาน แต่ยังคงครบถ้วนตามหลักโภชนาการ
ช่วยให้นักเรียนมีพลังและสมาธิในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

การเอาใจใส่เช่นนี้สะท้อนถึงความรักและความห่วงใยของ
ครูและผู้บริหาร ที่มองเห็นความสำคัญของอาหารในฐานะรากฐาน
แห่งการพัฒนาคน เพราะเด็กที่ได้รับสารอาหารครบถ้วนจะเติบโต
แข็งแรง มีพลังใจที่แจ่มใส และพร้อมสำหรับการเรียนรู้และการใช้
ชีวิต

บุคคลสปายะ

บุคคลคือหัวใจสำคัญของการสร้างบรรยากาศแห่งการ
เรียนรู้ที่เกื้อกูล โรงเรียนของเรามีครูผู้เปี่ยมด้วยเมตตาและความรู้
คอยดูแล เอาใจใส่ และสั่งสอนนักเรียนอย่างใกล้ชิด ไม่เพียงใน
ฐานะผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ แต่ยังเป็น กัลยาณมิตร ที่คอยชี้ทาง
สร้างแรงบันดาลใจ และประคับประคองให้ได้ก ๆ เติบโตทั้งด้าน
วิชาการและคุณธรรม

ในขณะเดียวกัน นักเรียนเองก็เป็นเสมือนพี่น้องที่ร่วม
เดินทางเรียนรู้ไปด้วยกัน บรรยากาศในโรงเรียนเต็มไปด้วยการ

ช่วยเหลือเกื้อกูล การแบ่งปัน และการทำงานเป็นทีม จึงก่อให้เกิดความอบอุ่นและความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน เสมือนโรงเรียนคือครอบครัวใหญ่ที่โอบอุ้มทุกคนไว้ด้วยความรักและความปรารถนาดี

สิ่งที่ทำให้โรงเรียนของเรามีความพิเศษยิ่งขึ้น คือบทบาทของ ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่เปิดใจกว้างและสนับสนุนการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เพื่อให้นักเรียนที่นี่ ซึ่งเราเรียกอย่างภาคภูมิใจว่า “ลูกประตูดุ๊ย” ได้เติบโตอย่างเต็มศักยภาพ ผู้อำนวยการพร้อมเปิดรับกิจกรรมหลากหลาย ทั้งด้านวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม กีฬา และคุณธรรม โดยมีนโยบายชัดเจนเพื่อมุ่งสู่การเป็น Smart School อย่างแท้จริง

คุณครูทุกท่านก็สอดรับนโยบายนี้อย่างเข้มข้น ด้วยการจัดการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดอยู่เพียงการนั่งฟังในห้องเรียน แต่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริงในรูปแบบของ Active Learning กิจกรรมการเรียนรู้จึงถูกออกแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เด็ก ๆ ได้คิดวิเคราะห์ ได้ทดลอง และได้สร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรง ไม่ว่าจะเป็นการทำโครงการ การเรียนรู้จากแหล่งชุมชน หรือการเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้เช่นนี้ทำให้ความรู้มิใช่สิ่งที่ถูกส่งต่อจากครูเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นสิ่งที่นักเรียนได้ค้นพบด้วยตนเองและนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

และสิ่งที่เสริมพลังให้โรงเรียนก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง ก็คือนักเรียนเองที่พร้อมเปิดใจเรียนรู้ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองในหลากหลายด้าน เด็ก ๆ ไม่เพียงแต่รับฟังสิ่งที่ครูสอน แต่ยังกล้าที่จะตั้งคำถาม ทดลองค้นหา และลงมือทำด้วยความมุ่งมั่น ความพร้อมและศักยภาพเช่นนี้ ทำให้การเรียนรู้

เกิดผลอย่างแท้จริง และสร้างพลังบวกที่ขับเคลื่อนทั้งห้องเรียนและทั้งโรงเรียน

ทั้งหมดนี้คือความหมายลึกซึ้งของ “บุคคลสี่ปายะ” ในพระพุทธศาสนา การได้อยู่ท่ามกลางบุคคลที่เหมาะสม ทั้งผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ ครูที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อนนักเรียนที่เกื้อกูล และนักเรียนที่พร้อมเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ คือการอยู่ในชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เกื้อหนุนให้ทุกคนเติบโตอย่างงดงามและยั่งยืน

ธรรมสี่ปายะ

โรงเรียนของเราให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนที่เกื้อกูลทั้งด้านความรู้และด้านคุณธรรม หลักสูตรการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความรู้เชิงวิชาการ แต่ยังบูรณาการเข้ากับการบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อชุมชนอย่างลึกซึ้ง นักเรียนจึงไม่ได้เรียนรู้เพียงเพื่อการสอบหรือความสำเร็จส่วนตัว แต่เรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีงามและเป็นประโยชน์แก่สังคม

ด้วยความที่โรงเรียนเป็น โรงเรียนวิถีพุทธ แนวทางการเรียนการสอนจึงตั้งอยู่บนฐานของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ควบคู่ไปกับวิชาความรู้สมัยใหม่ ครูทุกท่านให้ความสำคัญกับการสอดแทรกคุณค่าทางจิตใจในการเรียนการสอน เช่น ความซื่อสัตย์ เมตตา การรู้จักเสียสละ และความรับผิดชอบต่อ ชุมชนนักเรียนจึงได้เติบโตเป็นทั้งผู้รู้และผู้มีคุณธรรม

นอกจากนี้ โรงเรียนยังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมจิตอาสา การทำโครงการเพื่อชุมชน หรือการเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่ง

เหล่านี้ช่วยหล่อหลอมให้นักเรียนรู้จักการใช้ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหา
ในสังคมและเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

ด้วยความมุ่งมั่นเช่นนี้ โรงเรียนของเราจึงได้รับรางวัลและ
เกียรติคุณมากมายในด้านคุณธรรมและจริยธรรม รางวัลเหล่านี้ไม่
เพียงเป็นเครื่องยืนยันถึงความสำเร็จของโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังเป็น
ความภาคภูมิใจของนักเรียน ครู และชุมชนที่ได้ร่วมกันสร้าง
โรงเรียนให้เป็นพื้นที่แห่งคุณธรรมและความดีงาม

อิริยาบถสัปปายะ

โรงเรียนของเราให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลระหว่าง
การเรียนรู้และการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน ไม่เพียงแต่
จัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ
ได้มีอิริยาบถที่หลากหลาย ผ่านกิจกรรมกลางแจ้ง กีฬา และการ
พักผ่อนที่เหมาะสม สนามฟุตบอล สนามหญ้า และร่มเงาของต้นไม้
ใหญ่ กลายเป็นพื้นที่แห่งการเคลื่อนไหว ที่ช่วยให้เด็ก ๆ ได้ผ่อนคลาย
จากการนั่งเรียน และเติมเต็มพลังใหม่ให้พร้อมสำหรับการ
เรียนรู้ต่อไป

กิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้ นี้มีความหลากหลายและ
เหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นการเรียน ดนตรี
ไทย ที่ปลูกฝังความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม การเรียน ภาษาจีนและ
ภาษาอังกฤษ ที่เปิดโลกสู่สากล การเรียน ศิลปะ ที่ส่งเสริมความคิด
สร้างสรรค์ หรือการเรียน โขน ที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและ
ศิลปวัฒนธรรมไทยอันทรงคุณค่า นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมทาง
วิชาการ ที่ช่วยพัฒนาความรู้ และกิจกรรม กีฬา ที่หล่อหลอมความ
แข็งแรงของร่างกายและความมีน้ำใจนักกีฬา

พระพุทธศาสนา มีความผูกพันกับวัด และรักษาขนบธรรมเนียมที่สืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน อย่างไรก็ตาม เมื่อเรามองลึกลงไป จะพบว่าเบื้องหลังความมั่งคั่งเหล่านี้ยังแฝงด้วย ปัญหา ที่ทำลายและต้องการการแก้ไขอย่างจริงจัง ความเร่งรีบของสังคมสมัยใหม่ทำให้ผู้คนจำนวนไม่น้อยละเลยที่จะหันกลับมาใส่ใจวัดและโบราณสถาน วิถีชีวิตดั้งเดิมที่เคยผูกพันกับศาสนาและชุมชนเริ่มถูกแทนที่ด้วยความสะดวกสบายและความบันเทิงจากเทคโนโลยีโบราณสถานที่เคยเป็นสัญลักษณ์แห่งความรุ่งเรืองของวัด ก็ค่อย ๆ เสื่อมโทรมตามกาลเวลา ขาดการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเริ่มเลือนรางลง เยาวชนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยห่างเหินจากวัดและกิจกรรมทางศาสนา เพราะมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตยุคปัจจุบัน ความผูกพันระหว่างคนรุ่นใหม่กับรากเหง้าของชุมชนจึงค่อย ๆ ลดน้อยลง

ยิ่งไปกว่านั้น คนในชุมชนบางส่วนยังไม่ตระหนักถึงคุณค่าที่แท้จริงของบ้านเกิดตนเอง การมีชีวิตอยู่ท่ามกลางโบราณสถานและวัดที่ศักดิ์สิทธิ์กลายเป็นสิ่งที่ “ชินตา” จนลืมที่จะเห็นคุณค่าและความหมาย ความไม่ใส่ใจเช่นนี้ทำให้ศักยภาพในการรักษาและพัฒนาชุมชนถูกจำกัดลง และยังเป็นอุปสรรคต่อการสืบทอดความภาคภูมิใจสู่คนรุ่นใหม่ ปัญหาทั้งหมดนี้เปรียบได้กับ “ทุกซ์” ที่ชุมชนวัดตึกต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ทุกซ์มิได้หมายถึงความทุกข์ใจของปัจเจกเพียงอย่างเดียว แต่คือความท้าทายร่วมกันของทั้งชุมชนที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ ความเสื่อมโทรมของสิ่งเก่า และความห่างเหินของผู้คนจากรากเหง้าและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

เมื่อเรามองลึกกลงไปถึงสาเหตุว่า “ทำไมชุมชนวัดตึกจึงเผชิญกับปัญหาเช่นนี้” คำตอบไม่ได้มีเพียงข้อเดียว หากแต่ประกอบด้วยหลายปัจจัยที่ทับถมและเชื่อมโยงกันมาอย่างต่อเนื่อง ประการแรก ความเปลี่ยนแปลงของ สังคมเมืองสมัยใหม่ ทำให้ผู้คนต้องใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ แข่งขันกับเวลาและภาระหน้าที่ จนละเลยที่จะหันกลับมามองวัด โบราณสถาน และประเพณีที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน การเข้าวัดทำบุญหรือร่วมกิจกรรมชุมชนจึงค่อย ๆ ลดน้อยลง กลายเป็นสิ่งที่ทำเฉพาะในโอกาสสำคัญ ไม่ได้เป็นวิถีชีวิตเหมือนเช่นในอดีต ประการที่สอง เยาวชนรุ่นใหม่จำนวนมาก ถูกดึงดูดด้วย เทคโนโลยีและโลกดิจิทัล ซึ่งเต็มไปด้วยความรวดเร็ว ฉับไว และความบันเทิงหลากหลาย ส่งผลให้ความสนใจต่อเรื่องราวของวัด ศาสนา และโบราณสถานลดลง การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น โขน ดนตรีไทย หรือหัตถศิลป์ จึงดู “ห่างไกล” จากวิถีชีวิตของพวกเขา ประการที่สาม การ ขาดการสืบทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นก่อน เป็นอีกสาเหตุสำคัญ ครูภูมิปัญญาและปราชญ์ท้องถิ่นหลายท่านยังคงมีความรู้ลึกซึ้ง แต่ช่องทางในการถ่ายทอดกลับจำกัด ไม่ต่อเนื่อง และไม่สามารถเข้าถึงเยาวชนได้อย่างกว้างขวาง ความรู้และคุณค่าที่เคยเป็นแก่นกลางของชุมชนจึงค่อย ๆ จางหายไปพร้อมกับกาลเวลา ประการที่สี่ การประสานงานระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชนยังไม่แน่นแฟ้น พอที่จะสร้างพลังร่วมในการพัฒนา บางครั้งโรงเรียนมุ่งเน้นเพียงการเรียนการสอนเชิงวิชาการ วัดเน้นกิจกรรมทางศาสนา ส่วนชุมชนก็แยกไปตามวิถีชีวิตของตนเอง การขาดการบูรณาการเช่นนี้ทำให้พลังของชุมชนไม่ถูกรวมกันเป็นพลังเดียวที่เข้มแข็ง และประการสุดท้าย คือ ทศนคติ

ของผู้คนที่ค่อย ๆ มองวัดและโบราณสถานเป็นเพียงสิ่งเก่าแก่หรือสถานที่ประกอบพิธีกรรม มากกว่าจะมองว่าเป็น “แหล่งเรียนรู้และจิตวิญญาณของชุมชน” การมองเช่นนี้ทำให้ความใส่ใจและความรับผิดชอบในการดูแลรักษาลดน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อรวมเหตุปัจจัยทั้งหมดเข้าด้วยกัน ก็ให้เห็นได้ว่า นี่คือ “สมุทัย” หรือเหตุแห่งปัญหาที่ทำให้ความงามของชุมชนวัดตึกค่อย ๆ เลือนหายไป หากเราไม่หยุดคิด ไม่ตระหนัก และไม่ลงมือแก้ไข ความทรงจำและคุณค่าของชุมชนอาจเหลือเพียงเรื่องเล่าในตำรา มากกว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตอยู่ในวิถีของผู้คน

แม้ชุมชนวัดตึกจะเผชิญปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นความเร่งรีบของสังคมเมือง ความเสื่อมโทรมของโบราณสถาน หรือความห่างเหินของเยาวชนจากรากเหง้าวัฒนธรรม แต่ชุมชนของเราก็ยังมีความหวัง หากทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจัง ปัญหาทั้งหลายย่อมสามารถคลี่คลายได้ ภาพที่เราปรารถนาจะเห็นคือชุมชนวัดตึกที่สงบ ร่มรื่น โบราณสถานได้รับการบูรณะ เยาวชนกลับมามีความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และผู้คนในชุมชนร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง เมื่อเป็นเช่นนี้ วัดตึกก็จะกลับมาเป็นทั้งศูนย์รวมจิตใจ พื้นที่เรียนรู้ และเป็นมรดกของบ้านเมืองที่น่าภาคภูมิใจอย่างแท้จริง ภาพนี้สะท้อนถึง “นิโรธ” หรือสภาพที่ปัญหาถูกดับไป หัวใจสำคัญของการบรรลุ “นิโรธ” อยู่ที่การนำแนวคิด บวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) มาบูรณาการเป็นพลังร่วม บ้าน วัด และโรงเรียนไม่ได้แยกส่วนต่างหาก แต่คือสามเสาหลักที่ต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

บ้าน ครอบครัวคือรากฐานที่สำคัญ หากผู้ปกครองปลูกฝังคุณค่าความรักถิ่น ความกตัญญู และการมีส่วนร่วม เด็ก ๆ ก็จะได้โตขึ้นพร้อมหัวใจที่เชื่อมโยงกับบ้านเกิด และพร้อมที่จะสืบสานคุณค่าของชุมชนวัดตึก

วัด คือศูนย์กลางแห่งศรัทธาและวัฒนธรรม หากพระสงฆ์และผู้นำชุมชนร่วมกันฟื้นฟูโบราณสถาน จัดกิจกรรมบ่มเพาะคุณธรรม และเป็นที่พึ่งทางจิตใจ วัดก็จะกลับมาเป็น “หัวใจของชุมชน” ที่ผู้คนหลงใหลเข้ามาเรียนรู้และสืบสานมรดกทางจิตวิญญาณ

โรงเรียน โรงเรียนคือแหล่งบ่มเพาะความรู้ หากครูบูรณาการการเรียนการสอนเข้ากับแหล่งเรียนรู้ชุมชน เช่น โขน ดนตรีไทย หัตถศิลป์ และเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ เยาวชนก็จะได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้า และพร้อมเป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์ชุมชน เมื่อบ้าน วัด และโรงเรียนต่างทำหน้าที่ของตนเอง และร่วมมือกันอย่างเป็นเอกภาพ พลังของ **บวร** จะทำให้ชุมชนวัดตึกก้าวผ่านปัญหา และเปลี่ยนกลับมาเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เปี่ยมด้วยคุณธรรม ศิลปวัฒนธรรม และความร่วมมือ นี่คือภาพแห่ง “นิโรธ” ที่งดงามและเป็นไปได้จริง หากเราทุกคนร่วมแรงร่วมใจกัน หนทางที่จะทำให้ชุมชนวัดตึกกลับมาใช้ชีวิตชีวาและความงดงามดั้งเดิม เรียกว่า “มรรค” หรือแนวทางแห่งการปฏิบัติ ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ไกลเกินเอื้อม หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จริง หากทุกฝ่ายร่วมแรงร่วมใจกัน หนึ่งในวิธีการที่สำคัญคือการจัดกิจกรรม “Walk and Talk” ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้ก้าวเดินไปในเส้นทางของชุมชน ไม่เพียงเพื่อชมสถานที่ แต่เพื่อซึมซับบรรยากาศ พุดคุย

แลกเปลี่ยน และเรียนรู้จาก ปราชญ์ท้องถิ่น ที่เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เด็ก ๆ จะได้เห็นด้วยตนเองว่า โขน ดนตรีไทย งานศิลปะ หรือประวัติศาสตร์ของวัดตึก มีใช้สิ่งใกล้ตัว แต่เป็นมรดกที่มีชีวิตอยู่ในบ้านเกิดของพวกเขาเอง

นอกจากนี้ การลงมือ บำรุงรักษาโบราณสถานและวัดร่วมกันก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยปลูกฝังให้เด็ก ๆ และคนในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน ไม่มองวัดหรือโบราณสถานเป็นเพียง “สิ่งเก่าแก่” แต่เป็นสมบัติอันล้ำค่าที่ต้องช่วยกันดูแลรักษาให้คงอยู่ต่อไป หัวใจสำคัญของมรดก คือความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่าง บ้าน-วัด-โรงเรียน (บวร) บ้านคือรากฐานที่ปลูกฝังคุณค่า วัดคือศูนย์รวมจิตใจและศรัทธา โรงเรียนคือพื้นที่แห่งการบ่มเพาะความรู้ เมื่อทั้งสามประสานมือกันอย่างแน่นแฟ้น พลังที่เกิดขึ้นก็จะเป็นพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน ดังนั้น มรดกจึงไม่ใช่เพียงแนวคิดทางศาสนา หากแต่เป็นแนวทางปฏิบัติที่จับต้องได้ เด็ก ๆ เดินก้าวเล็ก ๆ ไปพร้อมกับการเรียนรู้ ชุมชน ผู้ใหญ่ร่วมแรงร่วมใจในการอนุรักษ์และพัฒนา และทุกคนเชื่อมโยงหัวใจเข้าด้วยกัน ปัญหาที่มีอยู่ก็จะค่อย ๆ คลี่คลาย และชุมชนวัดตึกก็จะกลับมาเป็นพื้นที่ที่เที่ยงามและน่าภาคภูมิใจของทุกคน

(๔) ผลการพัฒนาชุมชน

กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพเยาวชนภายใต้กระบวนการสร้างสื่อสร้างสรรค์และจิตอาสาชุมชน ได้ดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นและต่อเนื่องตลอดระยะเวลากิจกรรม โดยเริ่มจากการลงพื้นที่ถ่ายทำเพื่อผลิตสื่อสร้างสรรค์ในหัวข้อสื่อสร้างสรรค์โรงเรียนของ

เรา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต่อยอดจากการเรียนรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ และการผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่ทีมวิจัยได้ถ่ายทอดให้แก่ นักเรียน นักเรียนได้รับการฝึกทักษะการคิดประเด็น การเล่าเรื่อง และการผลิตคลิปสั้นความยาวหนึ่งนาที ภายใต้โจทย์เราอยากนำเสนอสิ่งดี ๆ ของโรงเรียนเราอย่างไร และใช้คำสำคัญว่านวัตกรรมประตุชัยเป็นกรอบแนวคิด โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่โรงเรียน ใช้ระยะเวลาดำเนินการสี่สัปดาห์ พร้อมการตัดต่อคลิปและการนำเสนอผลงาน ซึ่งมีคณาจารย์ในโรงเรียนและทีมวิจัยร่วมกันพิจารณาผลงาน ส่งผลให้เกิดคลิปนำเสนอจำนวนสี่คลิป ต่อมาในกิจกรรมวันที่สอง เป็นกิจกรรมจิตอาสาชุมชนและกิจกรรม walk and talk สื่อสร้างสรรค์ นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเก็บขยะและดูแลความสะอาดรอบชุมชนวัดตึกและวัดวรเชษฐาราม รวมถึงการทำจิตอาสาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและท้องถิ่นผ่านกิจกรรมวาดภาพพระนอน การเป็นยูทูบเกอร์ และการแสดงโขน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมจิตอาสาตามความสนใจของกลุ่มตนเอง ได้แก่ วัดวรเชษฐาราม วัดตึก วัดโลกยสุทธาราม และบ้านครูหม่อม ซึ่งเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ถิ่นฐานโบราณสถาน และมรดกวัฒนธรรมในฐานะนวัตกรประตุชัย กิจกรรมวันที่สาม เป็นการฝึกทักษะการสื่อสารผ่านกิจกรรมวิทยุโรงเรียนจำลองและการผลิตสื่อสร้างสรรค์ในพื้นที่จริง ทีมวิจัยได้ฝึกบุคลิกภาพของนักเรียนในการเป็นผู้นำเสนอหรือผู้สร้างอิทธิพลทางความคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากนั้นให้นักเรียนลงถ่ายทำในสี่พื้นที่ โดยนักเรียนเป็นผู้ออกแบบโครงเรื่องและสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง ทั้งการแนะนำแหล่งท่องเที่ยว การสะท้อน

กิจกรรมจิตอาสา และการสื่อสารอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น การวาดภาพอนุรักษ์โบราณสถาน การเป็นยูทูบเกอร์ และการนำเสนอภูมิปัญญาการทำหัวโขน ส่งผลให้เกิดคลิปสื่อสร้างสรรค์แบบ walk and talk ความยาวห้าถึงเจ็ดนาที จำนวนสี่คลิป ภายใต้คำสำคัญ พุทธนวัตกรรมประตูดุ๊ยและ walk and talk ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ผ่าน QR code และในกิจกรรมวันที่สี่ เป็นกิจกรรมการนำเสนอผลงานคลิปวิดีโอทัศน์ แนวคิด และกระบวนการสร้างสรรค์ของนักเรียนแต่ละกลุ่มต่อที่ประชุม กระบวนการทั้งหมดสะท้อนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่บูรณาการทักษะสื่อสร้างสรรค์ จิตอาสา การทำงานเป็นทีม และจิตสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทั้งด้านทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความภาคภูมิใจในบ้านเกิดของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม

- ลงพื้นที่ถ่ายทำเพื่อนำเสนอ “สื่อสร้างสรรค์โรงเรียนของเรา”

แผนภาพที่ ๔๙ กิจกรรมวาดสื่อเปลี่ยนโลก คลิป ๑ นาทีเปลี่ยนชีวิต

หลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้การทำสื่อสร้างสรรค์ ที่ทางทีมวิจัยได้สอนในกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อแล้ว ทีมวิจัยให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องการทำคลิปสั้น และให้ลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่โรงเรียน ด้วยประเด็นที่ทีมวิจัยตั้งให้ได้แก่ “เราอยากนำเสนอสิ่งดีๆ ของโรงเรียนเราอย่างไร” และมีคำสำคัญว่า “นวัตกรรมประตูดัชชั” แล้วให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง โดยขั้นตอนนี้ใช้เวลา ๔๐ นาที พร้อมการตัดคลิปนำเสนอ และมีการตัดสินด้วยคณาจารย์ในโรงเรียนและทีมวิจัย

- คลิปนำเสนอ “สื่อสร้างสรรค์โรงเรียนของเรา” จำนวน ๔ คลิป

คลิปความยาว ๑ นาที มีคำสำคัญว่า “นวัตกรรมประตูดัชชั”

พุดธนนวัตกรรมประตูดัชชั

แผนภาพที่ ๕๐ คลิปนำเสนอ “สื่อสร้างสรรค์โรงเรียนของเรา”
จำนวน ๔ คลิป

-จิตอาสาชุมชน

แผนภาพที่ ๕๑ เก็บขยะรอบชุมชนวัดตึก

-walk and talk สื่อสร้างสรรค์

แผนภาพที่ ๕๒ จิตอาสาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและท้องถิ่น ด้วย
การวาดภาพพระนอน

แผนภาพที่ ๕๓ จิตอาสาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและท้องถิ่น ด้วย
การเป็นยูทูบด์

แผนภาพที่ ๕๔ จิตอาสาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและท้องถิ่นการ
แสดงโขน

เป็นการสร้างวัดกรประตู่ชัยให้มีจิตอาสาในการอนุรักษ์
ถิ่น อนุรักษ์โบราณสถาน หรือการแสดงโขน โดยทีมวิจัยให้นักเรียน
เลือกว่ากลุ่มของตนเองจะทำกิจกรรมจิตอาสาในพื้นที่อย่างไร กลุ่ม
ที่ ๑ เลือกทำจิตอาสาในการรักษาความสะอาดรอบๆ โบราณสถาน
ของวัดวรเชษฐาราม กลุ่มที่ ๒ วัดตึก เลือกทำจิตอาสาในการรักษา
ความสะอาดรอบๆ โบราณสถานของวัดตึกและการดูแลความ
สะอาดในวัด กลุ่มที่ ๓ วัดโลกยสุทธาราม จิตอาสาอนุรักษ์
ศิลปวัฒนธรรมและท้องถิ่น ด้วยการเป็นยูทูบไกด์ และการวาดภาพ
พระนอน กลุ่มที่ ๔ บ้านครูหม่อม จิตอาสาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
และท้องถิ่นการแสดงโขน

-วิทยุโรงเรียนจำลอง

แผนภาพที่ ๕๕ การผลิตสื่อสร้างสรรค์พื้นที่วัดเชษฐาราม

ทีมวิจัยได้ฝึกบุคลิกภาพของนักเรียนในการเป็นผู้นำเสนอ หรือ Influencer ในการทำเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากนั้นให้นักเรียนลงถ่ายทำในพื้นที่จริง ใน ๔ พื้นที่ โดยการวางโครงเรื่องของแต่ละสถานที่ นักเรียนได้คิดสร้างสรรค์งานของตนเอง

แผนภาพที่ ๕๖ การผลิตสื่อสร้างสรรค์พื้นที่วัดโลกยสุทธาราม

ทีมวิจัยได้ฝึกบุคลิกภาพของนักเรียนในการเป็นผู้นำเสนอ หรือ Influencer ในการทำเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากนั้นให้นักเรียนลงถ่ายทำในพื้นที่จริง ใน ๔ พื้นที่ โดยการวางโครงเรื่อง

ของแต่ละสถานที่ นักเรียนได้คิดสร้างสรรค์งานของตนเอง โดยพื้นที่วัดโลกยสุทธาราม มีจิตอาสาเรื่องการวาดภาพอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อให้เกิดสำนึกรักษ์บ้านเกิด และยูวโกด์ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

แผนภาพที่ ๕๗ การผลิตสื่อสร้างสรรค์พื้นที่วัดติก

ทีมวิจัยได้ฝึกบุคลิกภาพของนักเรียนในการเป็นผู้นำเสนอ หรือ Influencer ในการทำเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากนั้นให้นักเรียนลงถ่ายทำในพื้นที่จริง ใน ๔ พื้นที่ โดยการวางโครงเรื่องของแต่ละสถานที่ นักเรียนได้คิดสร้างสรรค์งานของตนเอง โดย

พื้นที่วัดตึก มีจิตอาสาการทำความสะอาดรอบๆ บริเวณพื้นที่วัดตึก เพื่อให้เกิดสำนึกรักษ์บ้านเกิด และทำคลิปแนะนำสถานที่ต่างๆ ในวัดตึก

แผนภาพที่ ๕๘ การผลิตสื่อสร้างสรรค์พื้นที่บ้านหัวโชน
มล.พันธ์สวัสดิ ศุขสวัสดิ

ทีมวิจัยได้ฝึกบุคลิกภาพของนักเรียนในการเป็นผู้นำเสนอ หรือ Influencer ในการทำเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากนั้นให้

นักเรียนลงถ่ายทำในพื้นที่จริง ใน ๔ พื้นที่ โดยการวางโครงเรื่องของแต่ละสถานที่ นักเรียนได้คิดสร้างสรรค์งานของตนเอง โดยพื้นที่บ้านโชน มล.พันธ์สวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ มีจิตอาสาการทำความสะอาดรอบๆ บริเวณพื้นที่ เพื่อให้เกิดสำนึกรักษ์บ้านเกิด และทำคลิปเรื่องการทำหัวโชน

-การผลิตสื่อสร้างสรรค์ ๔ พื้นที่

แผนภาพที่ ๕๙ การผลิตสื่อสร้างสรรค์พื้นที่วัดเชษฐาราม

ทีมวิจัยได้ฝึกปฏิบัติการของนักเรียนในการเป็นผู้นำเสนอ หรือ Influencer ในการทำเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากนั้นให้นักเรียนลงถ่ายทำในพื้นที่จริง ใน ๔ พื้นที่ โดยการวางโครงเรื่องของแต่ละสถานที่ นักเรียนได้คิดสร้างสรรค์งานของตนเอง

แผนภาพที่ ๖๐ การผลิตสื่อสร้างสรรค์พื้นที่วัดโลกยสุทธาราม
 ทีมวิจัยได้ฝึกบุคลิกภาพของนักเรียนในการเป็นผู้นำเสนอ
 หรือ Influencer ในการทำเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากนั้นให้

นักเรียนลงถ่ายทำในพื้นที่จริง ใน ๔ พื้นที่ โดยการวางโครงเรื่องของแต่ละสถานที่ นักเรียนได้คิดสร้างสรรค์งานของตนเอง โดยพื้นที่วัดโลกยสุทธาราม มีจิตอาสาเรื่องการวาดภาพอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อให้เกิดสำนึกรักษ์บ้านเกิด และยูวโกด์ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

แผนภาพที่ ๖๑ การผลิตสื่อสร้างสรรค์พื้นที่วัดตึก

ทีมวิจัยได้ฝึกบุคลิกภาพของนักเรียนในการเป็นผู้นำเสนอ หรือ Influencer ในการทำเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากนั้นให้นักเรียนลงถ่ายทำในพื้นที่จริง ใน ๔ พื้นที่ โดยการวางโครงเรื่องของแต่ละสถานที่ นักเรียนได้คิดสร้างสรรค์งานของตนเอง โดยพื้นที่วัดตึก มีจิตอาสาการทำความสะอาดรอบๆ บริเวณพื้นที่วัดตึก

เพื่อให้เกิดสำนึกรักบ้านเกิด และทำคลิปแนะนำสถานที่ต่างๆ ใน
วัดตึก

แผนภาพที่ ๖๒ การผลิตสื่อสร้างสรรค์พื้นที่บ้านหัวโขน
มล.พันธ์สวัสดิ์ สุขสวัสดิ์

ทีมวิจัยได้ฝึกบุคลิกภาพของนักเรียนในการเป็นผู้นำเสนอ หรือ Influencer ในการทำเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากนั้นให้นักเรียนลงถ่ายทำในพื้นที่จริง ใน ๔ พื้นที่ โดยการวางโครงเรื่องของแต่ละสถานที่ นักเรียนได้คิดสร้างสรรค์งานของตนเอง โดยพื้นที่บ้านโชน มล.พันธ์สวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ มีจิตอาสาการทำความสะอาดรอบๆ บริเวณพื้นที่ เพื่อให้เกิดสำนึกรักษ์บ้านเกิด และทำคลิปเรื่องการทำหัวโชน

กิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ชุมชนวัดลำเรือแตก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(๑) ประวัติชุมชน

จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ ปู่ชวดตาชวด เล่าต่อกัน มาว่าตำบลเชียงรากน้อยหรือทุ่งเชียงรากน้อย เดิมเมื่อหลายร้อยปี ที่ผ่านมาเป็นป่าไม้รกทึบมากและมีฝูงช้างอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และช้างก็จะนอนจนเป็นหนองน้ำเล็กใหญ่เป็นบึง ชาวบ้านในสมัย นั้นมีประชาน้อยมากถนนหนทางก็ไม่มี ชาวบ้านก็จะมาถางป่า เพื่อทำการเกษตร (ทำนา) บางครั้งช้างก็จะมาเหยียบย่ำทำลายทำให้พืชผลเสียหายและเมื่อถึงฤดูแล้งน้ำในบึงหรือหนองก็จะแห้งขอด ช้างก็จะเดินทางไปกินน้ำที่แม่น้ำเจ้าพระยาจนเป็นลำกลางเป็นคลอง ชาวบ้านในสมัยนั้นใช้เรือเป็นพาหนะและจะนำเรือมาจอดไว้ที่วัด ธรรมนาวา เดิมเรียกชื่อวัดนี้ว่าวัดลำเรือแตกเพราะช้างเดินทางผ่าน ก็จะเหยียบหรือทำลายเรือจนแตกเสียหาย ชาวบ้านจึงเรียกว่าลำเรือแตกและช้างก็จะเดินทางไปแม่น้ำเจ้าพระยาจนเกิดเป็นลำคลอง ชาวบ้านจะเรียกว่าคลองช้างราก ต่อมาก็เรียกเพี้ยนมาว่าคลองเชียงราก ส่วนวัดธรรมนาวาเดิมชาวบ้านเรียกว่าวัดลำเรือแตกต่อมา เปลี่ยนชื่อเป็นวัดธรรมนาวาเพื่อให้เป็นสิริมงคลและโลโก้ของเทศบาลเชียงรากน้อยใช้รูปช้างยืนอยู่ในวงกลมล้อมรอบ ด้วยรวงข้าวซึ่งหมายถึงช้างเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองเพราะในสมัยโบราณใช้ช้างทำศึกสงคราม ส่วนรวงข้าวหมายถึงพื้นที่ตำบลเชียงรากน้อยเป็นพื้นที่ทำนาข้าว

หมู่บ้านที่ ๑๒ มีกลุ่มหมู่บ้านอยู่เหนือวัดธรรมนาวา ชาวบ้านจะเรียกชุมชนแห่งนี้ว่าชุมชนลำเรือแตกหรือกลุ่มหมู่บ้านลำเรือแตกในปัจจุบันนี้

(๒) แผนที่ชุมชน

แผนภาพที่ ๖๓ แผนที่ชุมชนวัดลำเรือแตก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พื้นที่ชุมชนวัดลำเรือแตก ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนวัดธรรมนาวาและวัดธรรมนาวาในฐานะศูนย์กลางสำคัญด้านพระพุทธศาสนาและการศึกษาของชุมชน สามารถอธิบายสภาพแวดล้อมและศักยภาพของพื้นที่ตามหลักสัปปายะ ๗ ได้อย่างชัดเจน โดยในมิติอาวาสสัปปายะ พื้นที่ตั้งของโรงเรียนวัดธรรมนาวาอยู่ใกล้วัดธรรมนาวา มีบรรยากาศสงบ ร่มรื่น เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติธรรม ในมิติโคจรสัปปายะ ชุมชนมีระบบการคมนาคมที่สะดวกและปลอดภัย มีถนนสายหลักเชื่อมต่อพื้นที่ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการเดินทาง การประกอบอาชีพ และการเข้าถึงแหล่งบริการสาธารณะ สำหรับภัสสสัปปายะ วัดธรรมนาวาทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางของชุมชนในการประชุม พบปะ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ก่อให้เกิดการสื่อสารที่เหมาะสมและสร้างความสัมพันธ์อันดีในสังคมชุมชน ด้านบุคคลสัปปายะ ชุมชนมีบุคคลสำคัญที่เป็นที่พึ่งทางใจและทางปัญญา ได้แก่ พระครูประทีปนิติธรรม เจ้าอาวาสวัดธรรมนาวาและเจ้าคณะตำบลคลองจิก ซึ่งทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ชุมชนอย่างใกล้ชิด ควบคู่กับผู้อำนวยการโรงเรียนวัดธรรมนาวาที่เป็นที่ปรึกษาและผู้สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษาและสังคม ด้านโภชนสัปปายะ ชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ด้านแหล่งทำมาหากิน ทั้งภาคเกษตรกรรม ร้านค้า และร้านอาหาร โดยเฉพาะพื้นที่ใกล้วัดที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านใช้เป็นตลาดนัดชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ในมิติอุตุสัปปายะ สภาพดินฟ้าอากาศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเอื้อต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ส่งผลให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนา การปลูกข้าวโพด และการเลี้ยงปลา

และในมิติอริยาบถสัปปายะ ทั้งโรงเรียนวัดธรรมนาวาและวัดธรรมนาวามีพื้นที่สำหรับการพักผ่อน ออกกำลังกาย และลานเอนกประสงค์ที่เปิดให้ชุมชนเข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกัน สภาพแวดล้อมโดยรวมจึงสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนวัดลำเรือแตกมีความพร้อมทั้งด้านกายภาพ สังคม และจิตใจ ตามหลักสัปปายะ ๗ อย่างเกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

(๓) ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

แผนภาพที่ ๒๔ ลงพื้นที่ชุมชนวัดลำเรือแตก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนจากกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่มีเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นศูนย์กลาง แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาความสามารถของเยาวชนในการทำความเข้าใจสภาพปัญหาของชุมชนอย่างเป็นระบบ ผ่านการลงพื้นที่จริง บริเวณรอบวัด ซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน กระบวนการดังกล่าวเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามประสบการณ์และความเข้าใจของตนเอง โดยยึดชุมชนเป็นหลักการคิดสำคัญ ก่อนนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ร่วมกับการออกแบบกิจกรรมขยายผลที่มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนด้วยกันเอง หัวใจสำคัญของการดำเนินงานอยู่ที่การใช้พื้นที่ของเยาวชนเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ผ่านการบันทึกและถอดบทเรียนจากการลงพื้นที่ตามกรอบอริยสัจโมเดล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างมีเหตุมีผลและเป็นขั้นตอน โดยในขั้นทุกซ์ เยาวชนได้ร่วมกันทำความเข้าใจและยอมรับสถานะที่ไม่น่าพึงพอใจที่เกิดขึ้นในชุมชน ผ่านการทบทวนทุนเดิมจากแผนที่ชุมชนซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศเชิงบวกและความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ จากนั้นจึงระดมสมองเพื่อให้เห็นภาพรวมของปัญหาหลัก และใช้กระบวนการจัดลำดับความสำคัญด้วยเทคนิคการลงคะแนน เพื่อคัดเลือกปัญหาที่ชุมชนเห็นว่ามีพลังแรงกดดันที่สุด จนสามารถสรุปออกมาเป็นประโยคบอกเล่าปัญหาที่ชัดเจนและได้รับการยอมรับร่วมกัน ในขั้นสมมุติ เยาวชนได้ร่วมกันวินิจฉัยปัญหาเชิงลึกเพื่อค้นหารากเหง้าของปัญหา โดยนำประโยคบอกเล่าปัญหาที่ได้จากขั้นแรกมาเป็นโจทย์ตั้งต้นในการสนทนา และใช้เทคนิคการถามว่าทำไมซ้ำอย่างเป็น

ระบบภายใต้การนำกระบวนการของพุทธนวัตกร เพื่อช่วยให้เยาวชนสามารถก้าวพ้นจากการมองเห็นเพียงอาการของปัญหาไปสู่การเข้าใจสาเหตุเชิงโครงสร้างและเชิงพฤติกรรมที่เป็นต้นตอแท้จริง จนนำไปสู่การสรุปลักษณะหลักที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน ขึ้นนิโรธเป็นกระบวนการสร้างภาพฝันและเป้าหมายร่วมกันของชุมชน โดยเยาวชนได้ใช้คำถามเชิงสร้างสรรค์เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการจินตนาการถึงสถานะที่พึงประสงค์เมื่อปัญหาถูกคลี่คลาย ทำให้สามารถมองเห็นภาพความสำเร็จร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ก่อนจะสังเคราะห์ภาพฝันดังกล่าวออกมาเป็นประโยคเป้าหมายที่ชัดเจน มีความเป็นไปได้ และสะท้อนความต้องการร่วมของชุมชน และในขั้นมรรค เยาวชนได้มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ร่วมออกแบบการเปลี่ยนแปลง โดยเปิดพื้นที่ให้ทุกคนเสนอแนวคิดและวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างอิสระ พร้อมทั้งร่วมกันจัดกลุ่มแนวทางตามศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน แยกเป็นแนวทางที่สามารถดำเนินการได้เองและแนวทางที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภายนอก รวมถึงแนวทางระยะสั้นและระยะยาว จนสามารถรวบรวมเป็นชุดโครงการเบื้องต้นเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนปฏิบัติการในลำดับต่อไป ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถเรียนรู้และประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ ๔ เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่การเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์การทำงานร่วมกัน และความรู้สึกเป็นเจ้าของการพัฒนาชุมชน ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างพลเมืองรุ่นใหม่ที่มีปัญญาและคุณธรรมในการขับเคลื่อนชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

(๔) ผลการพัฒนาชุมชน

ผลการพัฒนาชุมชนจากการดำเนินโครงการพุทธนวัตกรรมในพื้นที่ชุมชนลำเรือแตกสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกอย่างเป็นระบบทั้งในมิติทางสังคม วัฒนธรรม จิตสำนึก และโครงสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยเฉพาะบทบาทของเยาวชนซึ่งได้รับการยกระดับจากผู้มีส่วนร่วมเชิงรับไปสู่การเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนา กระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นมิได้มุ่งเพียงผลลัพธ์เชิงกิจกรรมในระยะสั้น หากแต่เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมที่เชื่อมโยงวัด โรงเรียน และชุมชนเข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย ส่งผลให้เกิดความตระหนักร่วมกันว่าการพัฒนาชุมชนเป็นภารกิจของทุกภาคส่วน มิใช่หน้าที่ของหน่วยงานภายนอกเพียงฝ่ายเดียว การเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้มีบทบาทในการคิด วิเคราะห์ และออกแบบแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติทั้งในกลุ่มเยาวชนและคนในชุมชน จากเดิมที่เยาวชนมักถูกมองว่าเป็นเพียงผู้รับผลกระทบหรือผู้ตามนโยบาย กลับกลายเป็นผู้ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างมีศักดิ์ศรีและความรับผิดชอบ ในเชิงกระบวนการ โครงการได้ประยุกต์ใช้หลักคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยเฉพาะหลักปรโตโฆสะซึ่งเน้นการรับฟังเสียงของผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง และหลักโยนิโสมนสิการซึ่งช่วยให้การคิดวิเคราะห์ปัญหาเป็นไปอย่างรอบด้าน ไม่ติดอยู่กับอคติหรือการมองปัญหาเพียงผิวเผิน เมื่อผลงานเข้ากับกรอบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมตามหลักสัปายะ ๗ และการแก้ไขปัญหอย่างเป็นระบบตามหลักอริยสัจ ๔ ทำให้ชุมชนสามารถมองเห็นปัญหาและ

ศักยภาพของตนเองอย่างชัดเจนและเป็นองค์รวม ผลจากกระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การจัดทำแผนที่ชุมชนที่สะท้อนทั้งจุดอ่อนและจุดแข็งในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านคมนาคม เศรษฐกิจอาชีพ สิ่งแวดล้อม และพื้นที่สาธารณะ ซึ่งมีได้เป็นเพียงข้อมูลเชิงเทคนิค แต่เป็นเครื่องมือทางปัญญาที่ช่วยให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจร่วมและสามารถสื่อสารปัญหาและความต้องการของตนเองได้อย่างเป็นระบบ ในเชิงผลลัพธ์เชิงรูปธรรม ชุมชนได้เริ่มต้นโครงการเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการสร้างพุทธศุขภาวะ โดยใช้พื้นที่วัดธรรมนาวาเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ผ่านกิจกรรม Green and Clean Space ซึ่งไม่เพียงเป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์ หรือดูแลความสะอาด แต่เป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ การทำงานร่วมกัน และความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมของคนทุกวัย โดยเฉพาะเยาวชน กิจกรรมดังกล่าวช่วยฟื้นฟูพื้นที่สาธารณะให้กลับมาเป็นพื้นที่แห่งการพบปะ การพักผ่อน และการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ ขณะเดียวกันยังช่วยแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะและกลิ่นไม่พึงประสงค์จากมูลสัตว์ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนโดยตรง ในเชิงสังคม การพัฒนาที่เกิดขึ้นช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งพระสงฆ์ ครู เยาวชน ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือที่ไม่เป็นทางการแต่มีความเข้มแข็ง วัดและโรงเรียนได้รับการยกระดับบทบาทจากสถานที่ประกอบศาสนกิจและการศึกษา ไปสู่การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง ในเชิงวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ การนำหลักธรรมมาเป็นกรอบการคิดและการปฏิบัติ ช่วยหล่อหลอมให้

การพัฒนาชุมชนมิได้มุ่งเน้นเพียงความเจริญทางวัตถุ แต่ให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดแนวทางการพัฒนาแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ที่เน้นความพอเพียง ความเอื้ออาทร และการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ในระยะยาว ผลการพัฒนาชุมชนจากโครงการนี้ได้วางรากฐานสำคัญในการสร้างเครือข่ายแกนนำเด็กและเยาวชนที่มีศักยภาพ มีทักษะการคิดเชิงระบบ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน พร้อมทั้งมีจิตสำนึกสาธารณะและความภาคภูมิใจในบ้านเกิดของตนเอง เครือข่ายดังกล่าวสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาในประเด็นอื่น ๆ ของชุมชนต่อไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เมื่อพิจารณาโดยรวม ผลการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นมิได้จำกัดอยู่เพียงผลสำเร็จของโครงการใดโครงการหนึ่ง หากแต่เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมและโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนจากภายใน โดยมีเยาวชนเป็นพลังสำคัญในการสืบสานและต่อยอดการพัฒนาไปสู่อนาคตอย่างมีปัญญาและคุณธรรม

แผนภาพที่ ๒๕ ลงพื้นที่ชุมชนวัดลำเรือแตก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กิจกรรมพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ชุมชนวัดเจติยภูมิ จังหวัดขอนแก่น

(๑) ประวัติชุมชน

ชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ ศาสนา และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีประชากรรวมกว่า ๑๘,๐๐๐ คน และครัวเรือนมากกว่า ๕,๖๐๐ ครัวเรือน ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงทั้งด้านภูมิประเทศและการคมนาคม เนื่องจากมีถนนสายหลักเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดขอนแก่นและอุดรธานี ส่งผลให้ชุมชนสามารถพัฒนาได้ทั้งในมิติการเกษตร พาณิชยกรรม และการบริการ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ การปลูกข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และพืชเศรษฐกิจอื่น ควบคู่กับการเลี้ยงสัตว์และการประมงพื้นบ้าน ขณะเดียวกันยังมีอาชีพค้าขาย รับจ้าง และบริการ ซึ่งก่อให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาพรวม โครงสร้างทางสังคมของชุมชนมีความพร้อมด้านการศึกษา และสาธารณสุข โดยมีสถานศึกษาครบทุกระดับตั้งแต่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจนถึงมัธยมศึกษา มีหน่วยบริการสาธารณสุขประจำตำบล และมีระบบสาธารณสุขป้อนขั้นพื้นฐานที่ครอบคลุม ส่งผลให้ชุมชนมีความมั่นคงทางสังคมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในระดับที่ดี แม้จะมีปัญหาการลักขโมยและยาเสพติดบ้างในบางกรณี แต่สามารถควบคุมได้ด้วยความร่วมมือของผู้นำชุมชน หน่วยงาน

ท้องถิ่น และประชาชน ด้านการสังคมสังเคราะห์ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขามมีบทบาทสำคัญในการดูแลกลุ่มเปราะบาง ผ่านโครงการเบี้ยยังชีพ การช่วยเหลือผู้ยากไร้ การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย และการส่งเสริมการจ้างงานเยาวชน ซึ่งสะท้อนถึงระบบการดูแลทางสังคมที่เอื้อต่อความเข้มแข็งของชุมชน ในมิติศาสนาและวัฒนธรรม ชุมชนวัดเจติยภูมิถือเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของพื้นที่ โดยมีวัดและสำนักสงฆ์จำนวนมาก และมีพระธาตุขามแก่นเป็นแหล่งศรัทธาสำคัญที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตของประชาชนกับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น ประเพณีท้องถิ่น เช่น สงกรานต์แห่เทียนเข้าพรรษา บุญบั้งไฟ และพิธีบวงสรวงพระธาตุขามแก่น ยังคงได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง สะท้อนอัตลักษณ์และความเป็นชุมชนอีสานที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมเข้มแข็ง ควบคู่กับการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านบทบาทของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน โดยกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานต่าง ๆ อาทิ พิธีบายศรีสู่ขวัญ การทอเสื่อกก ศาลปู่ตา และกลองยาว มิได้เป็นเพียงการอนุรักษ์ประเพณี หากแต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเยาวชนกับรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยปลูกฝังคุณค่าด้านกตัญญู ความสามัคคี ระเบียบวินัย และการใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งยังสามารถต่อยอดไปสู่การสร้างรายได้เสริมและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในอนาคต การดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนในพื้นที่วัดเจติยภูมิครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งพระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ นิสิต นักเรียน และประชาชนในชุมชน ทำให้กระบวนการเรียนรู้มิได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดความรู้เชิง

ทฤษฎี แต่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในพื้นที่ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจบริบทชุมชนอย่างรอบด้าน เกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่น และสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม ชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม จึงเป็นชุมชนที่มีศักยภาพสูงทั้งด้านทรัพยากรมนุษย์ เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม หากสามารถบูรณาการทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของเยาวชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ จะทำให้ชุมชนแห่งนี้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืนในระยะยาวได้อย่างมั่นคงและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นอย่างแท้จริง

(๒) แผนที่ชุมชน

แผนที่ที่ ๖๖ แผนที่ชุมชนวัดเจติยภูมิ จังหวัดขอนแก่น

แผนที่ชุมชนบ้านขามสะท้อนให้เห็นโครงสร้างและศักยภาพของพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ทั้งในมิติทางศาสนา การศึกษา สังคม และการดำรงชีวิตของผู้คน โดยมีโรงเรียนพระธาตุขามแก่น พิทยาลัย วัดเจติยภูมิ และวัดป่าบ้านขาม ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางหลักของชุมชน เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดสัปปายะ ๗ จะเห็นได้ว่าพื้นที่แห่งนี้มีความเกื้อกูลต่อการพัฒนาคนและชุมชนอย่างรอบด้าน เริ่มจากอวาาสสัปปายะซึ่งหมายถึงที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยลักษณะการตั้งของโรงเรียนและวัดที่อยู่ใกล้กัน ทำให้เกิดบรรยากาศที่สงบ ร่มรื่น เอื้อต่อการเรียนรู้ การฝึกวินัย และการปลูกฝังคุณธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เด็กและเยาวชนสามารถซึมซับคุณค่าทางจริยธรรมผ่านวิถีชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นธรรมชาติ โคอจรสัปปายะในชุมชนบ้านขามสะท้อนถึงความสะอาดด้านการคมนาคมและการเข้าถึง

ทรัพยากร เนื่องจากมีถนนสายหลักและเส้นทางสัญจรที่ปลอดภัย
 เอื้อต่อการเดินทาง การค้าขาย การประกอบอาชีพ และการเข้าถึง
 แหล่งอาหารและแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ภัตตาคาร
 ปายะหรือการสื่อสารที่เหมาะสม ปรากฏชัดผ่านบทบาทของวัดเจ
 ดิยภูมิและวัดป่าบ้านขามในฐานะพื้นที่สาธารณะสำหรับการประชุม
 ปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนในชุมชน ซึ่งช่วย
 เสริมสร้างความเข้าใจ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมในการ
 จัดการปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกัน บุคคลสัปปายะซึ่งหมายถึง
 บุคคลที่เหมาะสมต่อการเกื้อหนุนการพัฒนา ปรากฏผ่านบทบาท
 ของพระสงฆ์ผู้นำทางจิตใจ ได้แก่ พระครูสุตธรรมภาณี ผศ.ดร. เจ้า
 อาวาสวัดเจดีย์ภูมิและเจ้าอาวาสวัดป่าบ้านขาม รวมถึงผู้บริหาร
 สถานศึกษาโรงเรียนพระธาตุขามแก่นพิทยาลัย ซึ่งเป็นบุคคลที่
 ชุมชนเข้าถึงได้ง่าย ให้คำปรึกษา สนับสนุนกิจกรรม และทำหน้าที่
 เชื่อมโยงระหว่างศาสนา การศึกษา และชีวิตชุมชนอย่างใกล้ชิด
 โภชนสัปปายะหรือความเหมาะสมด้านอาหารและปัจจัยการยังชีพ
 สะท้อนผ่านโครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชนที่มีทั้งภาคการเกษตร
 ร้านค้า ร้านอาหาร และตลาดนัดชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่รอบวัดที่
 เปิดโอกาสให้ชาวบ้านนำผลผลิตและอาหารมาจำหน่ายอย่าง
 สม่ำเสมอ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ในระดับ
 คราวเรือน อุตสัปปายะหรือความเหมาะสมด้านสภาพแวดล้อมและ
 ภูมิอากาศ ปรากฏจากลักษณะพื้นที่ที่เอื้อต่อการทำเกษตรกรรม
 และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ดินฟ้าอากาศและ
 ทรัพยากรธรรมชาติสนับสนุนให้ชาวบ้านสามารถดำรงชีวิตและ
 ประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง ลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจ

และสุดท้ายอิริยาบถสัปปายะซึ่งหมายถึงอิริยาบถและการใช้พื้นที่อย่างเหมาะสม ปรากฏจากการที่โรงเรียนและวัดมีพื้นที่สำหรับการพักผ่อน ออกกำลังกาย และจัดกิจกรรมสาธารณะ เช่น ลานเอนกประสงค์และพื้นที่สีเขียว ทำให้ชุมชนมีพื้นที่ร่วมในการทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา สุขภาวะ และการสังคม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม แผนที่ชุมชนบ้านขามตามกรอบสัปปายะ ๗ แสดงให้เห็นว่าชุมชนแห่งนี้ได้เป็นเพียงพื้นที่อยู่อาศัย แต่เป็นระบบนิเวศทางสังคมที่มีความสมดุลระหว่างกายภาพ จิตใจ ปัญญา และความสัมพันธ์ของผู้นคน โดยมีศาสนาและการศึกษาเป็นแกนกลางสำคัญ หากสามารถต่อยอดการใช้ทุนทางพื้นที่ บุคคล และวัฒนธรรมเหล่านี้อย่างเป็นระบบ จะทำให้ชุมชนบ้านขามมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเยาวชนและชุมชนสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาวอย่างสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริง

(๓) ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

ผลการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนวัดเจตีย์ภูมิ บ้านขาม ที่ดำเนินการโดยกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการซึ่งมีเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นแกนกลาง สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาการเรียนรู้ที่ยึดชุมชนเป็นฐานคิดและเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้มีบทบาทในการมองเห็น วิเคราะห์ และทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในบริบทพื้นที่ของตนเอง โดยกระบวนการทั้งหมดเริ่มจากการลงพื้นที่รอบชุมชนวัดเจตีย์ภูมิ เพื่อให้เยาวชนได้สัมผัสสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และสถานการณ์ปัญหาจริง จากนั้นนำประสบการณ์ดังกล่าวมาสังเคราะห์ผ่านกรอบคิดตามหลักอริยสัจ ๔ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ

วิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ ในขั้นตอนทุกซ์ เยาวชนได้ร่วมกันทำความเข้าใจและยอมรับสภาพปัญหาที่ไม่น่าพึงพอใจของชุมชน ผ่านการทบทวนทุนเดิมด้วยแผนที่ชุมชน การระดมแนวความคิด และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาโดยใช้เทคนิคการลงคะแนน ซึ่งช่วยให้เห็นภาพรวมของปัญหาหลักและสามารถสรุปออกมาเป็นประโยคบอกเล่าปัญหาที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ต่อมาในขั้นสมุทัย เยาวชนได้เรียนรู้การวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อค้นหารากเหง้าของปัญหา ไม่มองเพียงอาการที่ปรากฏ แต่พยายามตอบคำถามว่าทำไมปัญหาจึงเกิดขึ้น โดยใช้เทคนิคการถามว่าทำไมซ้ำหลายครั้งภายใต้การนำกระบวนการของพุทธนวัตกรรม ทำให้สามารถระบุสาเหตุหลักที่เป็นต้นตอของปัญหาและเกิดความเข้าใจร่วมกันอย่างมีเหตุผล ชั้นนิโรธเป็นกระบวนการสำคัญที่เปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้สร้างภาพฝันและกำหนดสถานะที่พึงประสงค์ของชุมชนในอนาคต ผ่านคำถามเชิงสร้างสรรค์ที่กระตุ้นให้เกิดจินตนาการถึงความสำเร็จเมื่อปัญหาถูกคลี่คลาย แล้วนำภาพฝันดังกล่าวมาสังเคราะห์เป็นเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง สุดท้ายในขั้นมรรค เยาวชนได้ร่วมกันระดมสมองเพื่อเสนอแนวทางและชุดกิจกรรมในการแก้ไขปัญหา โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ จากนั้นจึงนำแนวคิดทั้งหมดมาจัดกลุ่มและพิจารณาความเป็นไปได้ ทั้งในมิติของแนวทางที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เองหรือจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภายนอก รวมถึงการแยกแนวทางระยะสั้นและระยะยาว เพื่อสรุปออกมาเป็นชุดโครงการเบื้องต้นสำหรับใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนปฏิบัติการในลำดับต่อไป โดยภาพรวม

กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนครั้งนี้ไม่ได้มุ่งเพียงการระบุปัญหาเท่านั้น แต่เป็นการเสริมสร้างทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ การทำงานร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาชุมชน อันนำไปสู่การปลูกฝังสำนึกความเป็นเจ้าของพื้นที่และการเรียนรู้เชิงพุทธที่เชื่อมโยงปัญญา คุณธรรม และการปฏิบัติจริงเข้าด้วยกัน อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

(๔) ผลการพัฒนาชุมชน

ผลการพัฒนาชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จากการดำเนินโครงการพุทธนวัตกรสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางความคิดและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนซึ่งเดิมประสบปัญหาการขาดพื้นที่และกลไกในการแสดงความคิดเห็นและมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง การออกแบบกระบวนการพัฒนาในครั้งนี้จึงมุ่งสร้างการตระหนักรู้ถึงปัญหาและภารกิจของพุทธนวัตกร ผ่านการเปิดพื้นที่การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการให้เยาวชนจำนวน ๑๕๐ คน ได้เข้ามามีบทบาทเป็นกลไกสำคัญของ การเปลี่ยนแปลง โดยเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับผลกระทบหรือผู้ถูกระทำในโครงสร้างชุมชนเดิม ไปสู่การเป็นผู้ร่วมคิด ผู้ร่วมวิเคราะห์ และผู้ร่วมออกแบบแนวทางพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง ภายใต้กรอบการพัฒนาที่มีปัญญาและคุณธรรมเป็นฐาน เยาวชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นต่อการเป็น พุทธนวัตกร ไม่เพียงในมิติของการมองเห็นปัญหา แต่รวมถึง ความสามารถในการรับฟังอย่างลึกซึ้งซึ่งตามหลักปรโตโฆสะ การคิดวิเคราะห์อย่างแยกคางตามหลักโยนิโสมนสิการ และการมองชุมชน

อยากรอบด้านผ่านกรอบสี่ปายะ ๗ ซึ่งช่วยให้การวิเคราะห์ปัญหา และศักยภาพของพื้นที่ไม่แยกส่วน แต่เชื่อมโยงมิติทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เมื่อกระบวนการดังกล่าวถูกบูรณาการเข้ากับหลักอริยสัจ ๔ ในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา จึงทำให้การพัฒนาชุมชนมิได้หยุดอยู่ที่การระบุปัญหาเชิงผิวเผิน หากแต่สามารถวินิจฉัยถึงรากเหง้าของปัญหา สร้างภาพเป้าหมายของสภาวะที่พึงประสงค์ และออกแบบหนทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทจริงของพื้นที่ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม คือการที่กลุ่มเยาวชนสามารถร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชนซึ่งสะท้อนทั้งปัญหาและโอกาสในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยพบประเด็นสำคัญในหลายมิติ เช่น ด้านโครงสร้างปายะซึ่งยังมีข้อจำกัดเรื่องเส้นทางสัญจรเพื่อการเกษตรที่ไม่สะดวกและขาดความปลอดภัย รวมถึงการขาดป้ายบอกทางและไฟส่องสว่างในบางจุด ด้านโภชนาการปายะซึ่งแม้ชุมชนจะมีฐานอาชีพเกษตรกรรมที่เข้มแข็ง แต่ยังขาดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตผ่านการแปรรูปหรือการตลาดออนไลน์ และด้านอาวาสสี่ปายะซึ่งยังมีปัญหาขยะและสุขภาวะจากกลิ่นไม่พึงประสงค์ของมูลสัตว์ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน การวิเคราะห์ดังกล่าวนำไปสู่การระดมความคิดและการออกแบบโครงการต่อยอดในรูปแบบพุทธนวัตกรรมเยาวชนนักพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและคุณธรรม โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาชุมชนบ้านขามให้เป็นต้นแบบด้านพุทธเศรษฐศาสตร์และพุทธสุขภาวะ อันจะนำไปสู่การก่อรูปของเครือข่ายแกนนำเด็กและเยาวชนที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โครงการ

ที่ถูกออกแบบขึ้นภายใต้กรอบอริยสัจโมเดลมุ่งเน้นประเด็นพุทธศุภา
 ภาวะ โดยระบุทุกข์สำคัญของคน ได้แก่ การขาดพื้นที่สาธารณะ
 ที่เอื้อต่อการพักผ่อนและทำกิจกรรมร่วมกันของเยาวชนและคนใน
 ชุมชน รวมถึงปัญหาขยะและกลิ่นจากมูลสัตว์ และกำหนดมรดก
 หรือแนวทางแก้ไขในรูปแบบโครงการ Green and Clean Space
 ปฏิบัติการสุภาพะ ณ วัดปากข้าวสารใต้ ซึ่งเน้นการใช้พื้นที่วัดและ
 พื้นที่สาธารณะเป็นฐานของการพัฒนา ผ่านการปฏิบัติการสัปปายะ
 ที่เยาวชนและชุมชนร่วมกันพัฒนาพื้นที่ตามหลักอวาสสัปปายะ
 และอิริยาปถสัปปายะ เช่น การทำความสะอาดบริเวณรอบวัด การ
 จัดระเบียบพื้นที่ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้งาน
 ร่วมกัน ตลอดจนการจัดกิจกรรม Community Clean-Up Drive
 เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกการดูแลพื้นที่สาธารณะและสร้างพื้นที่สีเขียว
 หรือพื้นที่กิจกรรมขนาดย่อมที่มีความสงบ ร่มรื่น และปลอดภัย ผล
 การพัฒนาชุมชนจากกระบวนการดังกล่าวจึงมิได้ปรากฏเพียงในรูป
 ของกิจกรรมหรือโครงการ แต่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณค่า
 และกระบวนการทัศน์ของเยาวชนและคนในชุมชน ที่เริ่มมองตนเอง
 เป็นเจ้าของปัญหา เจ้าของพื้นที่ และเจ้าของการพัฒนา อันเป็น
 รากฐานสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับ
 ชุมชนวัดเจติยภูมิ บ้านขาม ในระยะยาวอย่างแท้จริง

แผนภาพที่ ๖๘ ลงพื้นที่ชุมชนวัดเจติยภูมิ จังหวัดขอนแก่น

บทที่ ๔

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

ทั้งด้านพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม

(๑) ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนวัดดีดวด

กรุงเทพมหานคร

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้านพฤติกรรม	พฤติกรรมของคนในชุมชน มองว่าเยาวชน “ไม่มี ประสบการณ์” หรือ “ไม่สนใจ” เรื่องราว ของชุมชน การตัดสินใจจึงขึ้นอยู่กับ ผู้ใหญ่เป็นหลัก ใน ความรู้สึกของชุมชน เฉยเมย หรือสงสัยใน ความสามารถของคน รุ่นใหม่ในการเข้ามามี ส่วนร่วม	พฤติกรรมของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป มองว่าเยาวชนคือ “กลไกสำคัญ” ที่ขาด ไม่ได้ รู้สึกดีใจที่ได้เห็น ลูกหลาน มีความ รับผิดชอบ ต่อส่วนรวม มากขึ้น และไม่ได้มอง ปัญหาแค่ผิวเผิน แต่ใช้ หลักการคิดอย่างเป็น ระบบ (อริยสัจ ๔) ใน การวิเคราะห์เรื่องราว

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
		ในบ้านเกิดของตนเอง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญที่สุด
ด้าน ความสัมพันธ์	ผู้ใหญ่ตัดสินใจเป็นหลัก ชุมชนยังคงมีโครงสร้าง แบบดั้งเดิม โดย “การตัดสินใจมาจาก ผู้ใหญ่ในชุมชนเป็น หลัก” ทำให้การสื่อสาร เป็นการ “สั่งการ” มากกว่า “แลกเปลี่ยน”	ความสัมพันธ์ของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ผู้นำชุมชน “เปิดใจรับ ฟังอย่างตั้งใจ” เมื่อเห็น ว่าเยาวชนนำเสนอ แนวคิดด้วย “ปัญญาและคุณธรรม” และหลักการวิเคราะห์ที่ แข็งแกร่ง (เช่น อริยสัจ ๔) ผู้ใหญ่รู้สึกว่ายาวชน เป็น “กลไกสำคัญ” ที่ สามารถไว้วางใจให้ร่วม ตัดสินใจและแก้ไข ปัญหาชุมชนได้อย่าง แท้จริง
ด้านการมีส่วนร่วม	การตัดสินใจส่วนใหญ่ มักมาจากผู้ใหญ่ ผู้นำ	การมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	<p>ท้องถิ่น หรือหน่วยงาน ภายนอก ทำให้เยาวชน “ขาดเวทีและช่องทางที่ เหมาะสม” ในการ แสดงความคิดเห็น ชุมชน “ไม่คาดหวัง” ว่าเยาวชนจะเข้ามาเป็น กลไกสำคัญในการแก้ไข ปัญหา เนื่องจากเชื่อว่า เยาวชนไม่สนใจ เรื่องราวของชุมชน</p>	<p>ผู้ใหญ่ในชุมชนรู้สึก “โล่งใจ” และ “ให้ ความเชื่อมั่น” ว่ามีคน รุ่นใหม่ที่พร้อมจะเข้ามา สานต่อและเป็นเจ้าภาพ ในการขับเคลื่อนการ พัฒนา ชุมชนมีความภาคภูมิใจ ที่พื้นที่ของตนเองมีการ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยลูกหลาน และ เชื่อมั่นว่าการมีส่วนร่วม ในรูปแบบนี้จะทำให้ ชุมชนเทศบาลตำบล หนองเสือเป็น “ชุมชนต้นแบบ” ใน ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>

(๒) ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนบ้านเส้น
จังหวัดลำพูน

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้านพฤติกรรม	ก่อนดำเนินโครงการ พฤติกรรมของคนใน ชุมชนโดยทั่วไปยัง มองว่าเยาวชนเป็น เพียงผู้สังเกตการณ์ที่ “ขาดประสบการณ์” และ “ไม่สนใจ” เรื่องราวของชุมชน การตัดสินใจส่วนใหญ่ จึงอยู่ในอำนาจของ ผู้ใหญ่หรือผู้นำ ท้องถิ่น ความรู้สึก ของชุมชนในช่วงนั้น ออกไปในทางเฉยเมย และไม่มั่นใจใน ความสามารถของคน รุ่นใหม่ในการเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนา	หลังจากดำเนินโครงการ พฤติกรรมของคนในชุมชน เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็น ได้ชัด ชาวบ้านเริ่มมองว่า เยาวชนคือ “กลไกสำคัญ” ของการพัฒนา รู้สึกดีใจ และภาคภูมิใจที่เห็น ลูกหลานลุกขึ้นมาทำงาน เพื่อส่วนรวม มีความ รับผิดชอบและมีทักษะการ คิดเชิงระบบ โดยเฉพาะ การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ปัญหา และวางแนวทางพัฒนา ชุมชน ซึ่งถือเป็นการ เปลี่ยนแปลงที่สำคัญและ ลึกซึ้งทางสังคม

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้าน ความสัมพันธ์	ก่อนดำเนินโครงการพบว่ารูปแบบการบริหารและการสื่อสารยังคงเป็นลักษณะ “บนลงล่าง” โดยผู้ใหญ่เป็นผู้ตัดสินใจหลัก การสื่อสารส่วนใหญ่เป็นการสั่งการมากกว่า การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้เยาวชนมีบทบาทเพียงผู้รับฟัง ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจ	ภายหลังการดำเนินโครงการ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ผู้นำและผู้ใหญ่ในชุมชนเริ่ม “เปิดใจรับฟังอย่างตั้งใจ” เมื่อเห็นว่าเยาวชนนำเสนอแนวคิด ด้วยเหตุผล ปัญหา และคุณธรรม โดยมีกรอบคิดที่ชัดเจน เช่น การใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา
ด้านการมีส่วนร่วม	ก่อนดำเนินโครงการพบว่า การตัดสินใจส่วนใหญ่มักมาจากผู้นำท้องถิ่นหรือหน่วยงานภายนอก เยาวชนไม่มีเวทีที่	หลังจากดำเนินโครงการ เยาวชนได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความตั้งใจ ความสามารถ และความรับผิดชอบ ทำให้ผู้ใหญ่รู้สึก “โล่งใจ” และ “เชื่อมั่น” ว่ามีคนรุ่นใหม่ที่มี

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	เหมาะสมในการ แสดงความคิดเห็น และการเรียนรู้ ร่วมกับชุมชน ผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่จึง “ไม่ คาดหวัง” ว่าเยาวชน จะเข้ามามีบทบาทใน กระบวนการพัฒนา	พร้อมจะเข้ามาสานต่อ เจตนารมณ์ของชุมชน การ มีส่วนร่วมจึงขยายตัวจาก ระดับบุคคลสู่ระดับชุมชน เกิดความร่วมมือระหว่าง รุ่น และสร้างบรรยากาศ แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจที่ เห็นลูกหลานของตนเป็นผู้ ขับเคลื่อนการพัฒนา

(๓) ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนตำบลกรูด
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้านพฤติกรรม	<p>๑. ขาดช่องทางสร้างรายได้เสริม ทักษะอาชีพจำกัด (เช่น ผู้สูงอายุ) หรือเน้นการขายแบบดั้งเดิม</p> <p>๒. ปัญหาปากท้องและความเป็นอยู่ยังไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควร</p> <p>๓. เยาวชนอาจยังขาดความกล้าแสดงออก หรือขาดทักษะชีวิตที่สร้างสรรค์</p> <p>๔. การจัดการปัญหา (เช่น ขยะ, สิ่งแวดล้อม) ยังไม่เป็นระบบ</p>	<p>๑. พฤติกรรมเชิงเศรษฐกิจประชาชนมีอาชีพเสริม มีการแปรรูปผลผลิต และเข้าถึงตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มรายได้ (หมู่ ๑, ๓, ๔, ๖) ผู้สูงอายุก็มีอาชีพ (หมู่ ๓)</p> <p>๒. พฤติกรรมเยาวชนเยาวชนมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น และมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ (หมู่ ๒)</p> <p>๓. พฤติกรรมเชิงสิ่งแวดล้อม มีการจัดการขยะอย่างถูกต้อง และการรณรงค์ใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปลูกต้นไม้ (หมู่ ๑, ๔, ๕)</p>

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้าน ความสัมพันธ์	<p>๑. สมาชิกในชุมชน อาจยังขาด ปฏิสัมพันธ์ หรือมี ความร่วมมือกันน้อย</p> <p>๒. ขาดความรู้สึกรับ ผิดชอบต่อ ส่วนรวม หรือขาด กลไกช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน</p> <p>๓. ปัญหาทางสังคม เช่น ผู้ป่วยจิตเวช อาจไม่ได้รับการดูแล ที่ถูกต้อง</p>	<p>๑. เกิดความสามัคคี ความสัมพันธ์ที่ดี และการ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันใน ชุมชนอย่างชัดเจน (หมู่ ๑, ๒, ๓, ๔, ๖)</p> <p>๒. เกิดความรับผิดชอบต่อ สังคม (หมู่ ๒) และความ เข้มแข็งของชุมชน (หมู่ ๔)</p> <p>๓ ชาวบ้านมีความสุขมาก ขึ้น (หมู่ ๑, ๕) และปัญหา ผู้ป่วยจิตเวชได้รับการดูแล จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (หมู่ ๓)</p>
ด้านการมีส่วนร่วม	<p>๑. ผู้นำอาจยังไม่แข็ง ขัน หรือชาวบ้านยัง พึ่งพาการแก้ไขปัญห จากภายนอกเป็นหลัก</p> <p>๒. ปัญหาโครงสร้าง พื้นฐาน (น้ำ, ไฟ, ถนน) คาราคาซัง ไม่</p>	<p>๑. ผู้นำ (ยุวพุทธนวัตกร) ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วม โครงการฯ ได้กลายเป็น กลไกหลัก นำปัญหาของ ชาวบ้าน (น้ำ, ไฟ, ถนน) เข้าที่ประชุมเพื่อหาแนว ทางแก้ไขอย่างเร่งด่วน (หมู่ ๑, ๓, ๕)</p>

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	<p>ถูกนำเข้าสู่กระบวนการแก้ไข อย่างเป็นรูปธรรม</p> <p>๓. ขาดการรวมกลุ่ม เพื่อเศรษฐกิจหรือ สวัสดิการสังคม</p> <p>๔. ชาวบ้านมีบทบาท ในการตัดสินใจหรือ วางแผนชุมชนน้อย</p>	<p>๒. การตัดสินใจ ชาวบ้านมี บทบาทในการตัดสินใจ และร่วมวางแผนพัฒนา แก้ปัญหา หรือวางแผน งบประมาณท้องถิ่น (หมู่ ๖)</p> <p>๓. การรวมกลุ่ม เกิดการ จัดตั้งกลุ่มอาชีพ วิสาหกิจ ชุมชน ตลาดนัดชุมชน กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่ม ออมทรัพย์ (หมู่ ๔, ๖)</p>

(๔) ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนพยอม จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้านพฤติกรรม	ก่อนดำเนินโครงการ พฤติกรรมของคนใน ชุมชนโดยทั่วไปยังมอง ว่าเยาวชนเป็นเพียงผู้ สังเกตการณ์ที่ “ขาด ประสบการณ์” และ “ไม่สนใจ” เรื่องราว ของชุมชน การตัดสินใจ ส่วนใหญ่จึงอยู่ใน อำนาจของผู้ใหญ่หรือ ผู้นำท้องถิ่น ความรู้สึก ของชุมชนในช่วงนั้น ออกไปในทางเฉยเมย และไม่มั่นใจใน ความสามารถของคน รุ่นใหม่ในการเข้ามามี ส่วนร่วมในการพัฒนา	หลังจากดำเนิน โครงการ พฤติกรรม ของคนในชุมชน เปลี่ยนแปลงไปอย่าง เห็นได้ชัด ชาวบ้านเริ่ม มองว่าเยาวชนคือ “กลไกสำคัญ” ของการ พัฒนา รู้สึกดีใจและ ภาคภูมิใจที่เห็น ลูกหลานลุกขึ้นมา ทำงานเพื่อส่วนรวม มี ความรับผิดชอบและมี ทักษะการคิดเชิงระบบ โดยเฉพาะการ ประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์ ปัญหาและวางแนวทาง พัฒนาชุมชน ซึ่งถือเป็น การเปลี่ยนแปลงที่

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
		สำคัญและลึกซึ้งทาง สังคม
ด้าน ความสัมพันธ์	ก่อนดำเนินโครงการ พบว่ารูปแบบการ บริหารและการสื่อสาร ยังคงเป็นลักษณะ “บน ลงล่าง” โดยผู้ใหญ่เป็นผู้ ตัดสินใจหลัก การ สื่อสารส่วนใหญ่เป็น การสั่งการมากกว่าการ แลกเปลี่ยนความ คิดเห็น ทำให้เยาวชนมี บทบาทเพียงผู้รับฟัง ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการตัดสินใจ	ภายหลังการดำเนิน โครงการ ความสัมพันธ์ ของคนในชุมชนมีความ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ ดีขึ้น ผู้นำและผู้ใหญ่ใน ชุมชนเริ่ม “เปิดใจรับ ฟังอย่างตั้งใจ” เมื่อเห็น ว่าเยาวชนนำเสนอ แนวคิดด้วยเหตุผล ปัญหา และคุณธรรม โดยมีกรอบคิดที่ชัดเจน เช่น การใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการวิเคราะห์และ แก้ปัญหา
ด้านการมีส่วนร่วม	ก่อนดำเนินโครงการ พบว่า การตัดสินใจส่วน ใหญ่มักมาจากผู้นำ ท้องถิ่นหรือหน่วยงาน ภายนอก เยาวชนไม่มี	หลังจากดำเนิน โครงการ เยาวชนได้ พิสูจน์ให้เห็นถึงความ ตั้งใจ ความสามารถ และความรับผิดชอบ

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	<p>เวทีที่เหมาะสมในการแสดงความคิดเห็นและการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่จึง “ไม่คาดหวัง” ว่าเยาวชนจะเข้ามามีบทบาทในกระบวนการพัฒนา</p>	<p>ทำให้ผู้ใหญ่รู้สึก “โล่งใจ” และ “เชื่อมั่น” ว่ามีคนรุ่นใหม่ที่พร้อมจะเข้ามาสานต่อเจตนารมณ์ของชุมชน การมีส่วนร่วมจึงขยายตัวจากระดับบุคคลสู่ระดับชุมชน เกิดความร่วมมือระหว่างรุ่น และสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจที่เห็นลูกหลานของตนเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนา</p>

(๕) ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนปากข้าวสาร จังหวัดสระบุรี

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการเป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้านพฤติกรรม	พฤติกรรมของคนในชุมชนมองว่าเยาวชน “ไม่มีประสบการณ์” หรือ “ไม่สนใจ” เรื่องราวของชุมชน การตัดสินใจจึงขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่เป็นหลัก ในความรู้สึกของชุมชนเฉยเมย หรือสงสัยในความสามารถของคนรุ่นใหม่ในการเข้ามามีส่วนร่วม	พฤติกรรมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปมองว่าเยาวชนคือ “กลไกสำคัญ” ที่ขาดไม่ได้ รู้สึกดีใจที่ได้เห็นลูกหลาน มีความรับผิดชอบ ต่อส่วนรวมมากขึ้น และไม่ได้มองปัญหาแค่ผิวเผิน แต่ใช้หลักการคิดอย่างเป็นระบบ (อริยสัจ ๔) ในการวิเคราะห์เรื่องราวในบ้านเกิดของตนเอง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุด
ด้านความสัมพันธ์	ผู้ใหญ่ตัดสินใจเป็นหลัก ชุมชนยังคงมี	ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการเป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
	<p>โครงสร้างแบบดั้งเดิมโดย</p> <p>“การตัดสินใจมาจากผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นหลัก” ทำให้การสื่อสารเป็นการ “สั่งการ” มากกว่า “แลกเปลี่ยน”</p>	<p>ผู้นำชุมชน “เปิดใจรับฟังอย่างตั้งใจ” เมื่อเห็นว่าเยาวชนนำเสนอแนวคิดด้วย</p> <p>“ปัญญาและคุณธรรม” และหลักการวิเคราะห์ที่แข็งแกร่ง (เช่น อริยสัจ ๔)</p> <p>ผู้ใหญ่รู้สึกว่ายาวชนเป็น “กลไกสำคัญ” ที่สามารถไว้วางใจให้ร่วมตัดสินใจและแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างแท้จริง</p>
ด้านการมีส่วนร่วม	<p>การตัดสินใจส่วนใหญ่มักมาจากผู้ใหญ่ ผู้นำท้องถิ่น หรือหน่วยงานภายนอก ทำให้</p> <p>เยาวชน “ขาดเวทีและช่องทางที่เหมาะสม” ในการแสดงความคิดเห็น</p>	<p>การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป</p> <p>ผู้ใหญ่ในชุมชนรู้สึก “โล่งใจ” และ “ให้ความเชื่อมั่น” ว่ามีคนรุ่นใหม่พร้อมจะเข้ามา</p>

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	<p>คิดเห็น ชุมชน “ไม่คาดหวัง” ว่าเยาวชนจะเข้ามาเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากเชื่อว่าเยาวชนไม่สนใจเรื่องราวของชุมชน</p>	<p>สานต่อและเป็นเจ้าภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนา ชุมชนมีความภาคภูมิใจในพื้นที่ของตนเองมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยลูกหลาน และเชื่อมั่นว่าการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้จะทำให้ชุมชนเทศบาลตำบลหนองเสือเป็น “ชุมชนต้นแบบ” ในด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>

(๖) ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของ ชุมชนบ้านสวนดอก
จังหวัดเชียงใหม่

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้านพฤติกรรม	พฤติกรรมของคนใน ชุมชนนั้นจะขาดความ ร่วมมือจากประชาชน ในชุมชน ในการเข้าหา โดยตรง ถ้าไม่ผ่านผู้นำ ชุมชนก่อน	พฤติกรรมของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เพราะการทำกิจกรรมใน การลงพื้นที่นั้นทาง ทีมงานเน้นการมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญและ สนับสนุนบทบาทของกลุ่ม คนในชุมชน ให้เข้ามา มีส่วนร่วมในการ พัฒนา ชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่าง เสมอภาค รวมถึงให้มีการ แนะนำจัดตั้งโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้าง งาน สร้างรายได้ให้มาก ขึ้น ยกพื้นที่ชุมชนให้ ดีกว่าเดิม
ด้าน ความสัมพันธ์	ความสัมพันธ์ของคน ในชุมชนนั้น จะมีความ	ความสัมพันธ์ของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปใน

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	<p>แบ่งแยกออกเป็น สังคมตนเอง เพราะ บริเวณพื้นที่ชุมชนสวน ดอกนั้น ยังเต็มไปด้วย แรงงานต่างด้าวได้ กลายมาเป็นกลุ่ม ประชากรแฝงมา อาศัยอยู่ในชุมชนที่มี จำนวนเพิ่มมากขึ้นเกิน กว่าจะควบคุมได้ ซึ่ง ประชากรกลุ่มนี้มักจะ นำโรคระบาดเข้ามาใน ชุมชน สร้างปัญหา สังคม และก่อปัญหา อาชญากรรม เช่น ลัก ทรัพย์ ชิงทรัพย์ รวมถึงคดีอุกฉกรรจ์ สะเทือนขวัญ จึงทำให้ คนในชุมชนขาด ความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกัน</p>	<p>ลักษณะที่ช่วยให้การมีสื่อ เป็นสิ่งที่กระจายข่าวสาร และสอดส่องความ เรียบร้อยในชุมชน และมี การแนะนำให้มีเวรตรวจ ยามรักษาการชุมชนใน ช่วงเวลาต่างๆ เพื่อความ สงบสุขของชุมชนสวน ดอก</p>

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้านการมีส่วนร่วม	<p>การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังถือว่ามี การพูดคุยไปมาหาสู่ ต้อนรับผู้มาเยือนได้ดี แต่อาจจะมีบางหลังคาเรือนที่ไม่ค่อยจะ ต้อนรับคนแปลกหน้า และจะปิดประตูอยู่ แบบเงิบๆ ในบ้านตนเอง</p>	<p>การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เพราะได้ให้คำแนะนำว่า ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดโครงการอบรม ให้ความรู้ แก่ ประธานชุมชนและ คณะกรรมการชุมชน ประชากรในชุมชนเกี่ยวกับ การพัฒนาชุมชนให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้น จึง เป็นผลดีในการมีส่วนร่วม ภาคประชาชนของชุมชน</p>

(๗) ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนหนองเสือ จังหวัด
ปทุมธานี

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้าน พฤติกรรม	พฤติกรรมของคนใน ชุมชน มองว่าเยาวชน “ไม่มีประสบการณ์” หรือ “ไม่สนใจ” เรื่องราว ของชุมชน การตัดสินใจจึงขึ้นอยู่กับ ผู้ใหญ่เป็นหลัก ใน ความรู้สึกของชุมชน เฉยเมย หรือสงสัยใน ความสามารถของคน รุ่นใหม่ในการเข้ามามี ส่วนร่วม	พฤติกรรมของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป มองว่าเยาวชนคือ “กลไกสำคัญ” ที่ขาด ไม่ได้ รู้สึกดีใจที่ได้เห็น ลูกหลาน มีความ รับผิดชอบ ต่อส่วนรวม มากขึ้น และไม่ได้มอง ปัญหาแค่ผิวเผิน แต่ใช้ หลักการคิดอย่างเป็น ระบบ (อริยสัจ ๔) ใน การวิเคราะห์เรื่องราว ในบ้านเกิดของตนเอง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญที่สุด
ด้าน ความสัมพันธ์	ผู้ใหญ่ตัดสินใจเป็น หลัก ชุมชนยังคงมี	ความสัมพันธ์ของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	<p>โครงสร้างแบบดั้งเดิม โดย</p> <p>“การตัดสินใจมาจาก ผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นหลัก” ทำให้ การสื่อสารเป็นการ “สั่งการ” มากกว่า “แลกเปลี่ยน”</p>	<p>ผู้นำชุมชน “เปิดใจรับฟังอย่างตั้งใจ” เมื่อเห็นว่าเยาวชนนำเสนอแนวคิดด้วย</p> <p>“ปัญญาและคุณธรรม” และหลักการวิเคราะห์ที่แข็งแกร่ง (เช่น อริยสัจ ๔)</p> <p>ผู้ใหญ่รู้สึกว่ายาวชนเป็น “กลไกสำคัญ” ที่สามารถไว้วางใจให้ร่วมตัดสินใจและแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างแท้จริง</p>
ด้านการมีส่วนร่วม	<p>การตัดสินใจส่วนใหญ่ มักมาจากผู้ใหญ่ ผู้นำท้องถิ่น หรือหน่วยงานภายนอก ทำให้เยาวชน “ขาดเวทีและช่องทางที่เหมาะสม”</p>	<p>การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป</p> <p>ผู้ใหญ่ในชุมชนรู้สึก “โล่งใจ” และ “ให้ความเชื่อมั่น” ว่ามีคน</p>

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	<p>ในการแสดงความ คิดเห็น ชุมชน “ไม่ คาดหวัง” ว่าเยาวชน จะเข้ามาเป็นกลไก สำคัญในการแก้ไข ปัญหา เนื่องจากเชื่อ ว่าเยาวชนไม่สนใจ เรื่องราวของชุมชน</p>	<p>รุ่นใหม่ที่พร้อมจะเข้ามา สานต่อและเป็นเจ้าภาพ ในการขับเคลื่อนการ พัฒนา ชุมชนมีความภาคภูมิใจ ในพื้นที่ของตนเองมีการ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยลูกหลาน และ เชื่อมั่นว่าการมีส่วนร่วม ในรูปแบบนี้จะทำให้ ชุมชนเทศบาลตำบล หนองเสือเป็น “ชุมชนต้นแบบ” ใน ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>

(๘) ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของ ชุมชนวัดตึก จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้านพฤติกรรม	ด้านพฤติกรรมในชุมชน โรงเรียนประตู่ชัย แม้ นักเรียนจะรู้จักกันแต่ ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้สัมพันธ์ภาพยังมี ระยะห่าง แรกๆ ยังไม่ รู้จักแบ่งงาน แบ่งหน้าที่ กันทำ	พฤติกรรมของนักเรียน หลังจากที่เข้าร่วม โครงการมีสัมพันธ์ภาพ มากขึ้น ทำงานร่วมกัน ได้ดีขึ้น มีพฤติกรรม การเอื้อเฟื้อ การแบ่ง งานกันทำ การมีน้ำใจ ไม่ตัดสิน และการแบ่ง หน้าที่กันทำงาน พอ ทำกิจกรรมได้สักระยะ หนึ่งนักเรียนเรียนรู้ที่ จะทำงานร่วมกัน และ แบ่งหน้าที่ตาม ความสามารถของแต่ละ บุคคล
ด้าน ความสัมพันธ์	ความสัมพันธ์ของ นักเรียนที่เข้าร่วม โครงการเป็นแบบคน รู้จักไม่เคยร่วมงานกัน	ความสัมพันธ์ของ นักเรียนที่เข้าร่วม โครงการเรียนรู้ที่จะ ทำงานร่วมกัน และ

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
		แบ่งหน้าที่ตาม ความสามารถของแต่ละ บุคคล
ด้านการมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วมของ นักเรียนในช่วงแรกน้อย	การมีส่วนร่วมของ นักเรียนในช่วงหลังเข้า ร่วมโครงการมีมาก และมีความเป็นน้ำ หนึ่งใจเดียวกันทั้ง ๔ กลุ่ม เรียกว่าเป็นลูก ประดู่ซัยต์แท้จริง

(๙) ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนวัดลำเรือแตก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้านพฤติกรรม	พฤติกรรมของคนใน ชุมชน มองว่าเยาวชน “ไม่มีประสบการณ์” หรือ “ไม่สนใจ” เรื่องราวของ ชุมชน การตัดสินใจจึงขึ้นอยู่กับ ผู้ใหญ่เป็นหลัก ใน ความรู้สึกของชุมชน เฉยเมย หรือสงสัยใน ความสามารถของคน รุ่นใหม่ในการเข้ามา มีส่วนร่วม	พฤติกรรมของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป มองว่าเยาวชนคือ “กลไกสำคัญ” ที่ขาด ไม่ได้ รู้สึกดีใจที่ได้เห็น ลูกหลาน มีความ รับผิดชอบ ต่อ ส่วนรวมมากขึ้น และ ไม่ได้มองปัญหาแค่ผิว เผิน แต่ใช้ หลักการคิด อย่างเป็นระบบ (อริยสัจ ๔) ในการ วิเคราะห์เรื่องราวใน บ้านเกิดของตนเอง ซึ่ง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ สำคัญที่สุด

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้าน ความสัมพันธ์	<p>ผู้ใหญ่ตัดสินใจเป็นหลัก ชุมชนยังคงมีโครงสร้าง แบบดั้งเดิม โดย “การตัดสินใจมาจาก ผู้ใหญ่ในชุมชนเป็น หลัก” ทำให้การ สื่อสารเป็นการ “สั่ง การ” มากกว่า “แลกเปลี่ยน”</p>	<p>ความสัมพันธ์ของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ผู้นำชุมชน “เปิดใจรับฟัง อย่างตั้งใจ” เมื่อเห็นว่า เยาวชนนำเสนอแนวคิด ด้วย “ปัญญาและคุณธรรม” และหลักการวิเคราะห์ที่ แข็งแกร่ง (เช่น อริยสัจ ๔) ผู้ใหญ่รู้สึกว่ายาวชนเป็น “กลไกสำคัญ” ที่ สามารถไว้วางใจให้ร่วม ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ชุมชนได้อย่างแท้จริง</p>
ด้านการมีส่วนร่วม	<p>การตัดสินใจส่วนใหญ่ มักมาจากผู้ใหญ่ ผู้นำ ท้องถิ่น หรือหน่วยงาน ภายนอก ทำให้ เยาวชน “ขาดเวทีและ</p>	<p>การมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ผู้ใหญ่ในชุมชนรู้สึก “โล่ง ใจ” และ “ให้ความ เชื่อมั่น” ว่ามีคนรุ่นใหม่</p>

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	ช่องทางที่เหมาะสม” ในการแสดงความ คิดเห็น ชุมชน “ไม่ คาดหวัง” ว่าเยาวชน จะเข้ามาเป็นกลไก สำคัญในการแก้ไข ปัญหา เนื่องจากเชื่อ ว่าเยาวชนไม่สนใจ เรื่องราวของชุมชน	ที่พร้อมจะเข้ามาสานต่อ และเป็นเจ้าภาพในการ ขับเคลื่อนการพัฒนา ชุมชนมีความภาคภูมิใจ ในพื้นที่ของตนเองมีการ พัฒนาอย่างต่อเนื่องโดย ลูกหลาน และเชื่อมั่นว่า การมีส่วนร่วมในรูปแบบ นี้จะทำให้ชุมชนเทศบาล ตำบลหนองเสือเป็น “ชุมชนต้นแบบ” ใน ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน

(๑๐) ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนวัดเจติยภูมิ
จังหวัดขอนแก่น

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้านพฤติกรรม	พฤติกรรมของคนในชุมชน มองว่าเยาวชน”ไม่มี ประสบการณ์” หรือ”ไม่ สนใจ” เรื่องราวของชุมชน การตัดสินใจจึงขึ้นอยู่กับ ผู้ใหญ่เป็นหลัก ใน ความรู้สึกของชุมชน เฉยเมยหรือสงสัยใน ความสามารถของคนรุ่น ใหม่ในการเข้ามามีส่วน ร่วม	พฤติกรรมของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป มองว่าเยาวชนคือ ”กลไกสำคัญ” ที่ขาด ไม่ได้รู้สึกดีใจที่ได้เห็น ลูกหลาน มีความ รับผิดชอบ ต่อ ส่วนรวมมากขึ้น และ ไม่ได้มองปัญหาแค่ผิว เผิน แต่ใช้ หลักการคิด อย่างเป็นระบบ (อริยสัจ ๔) ในการ วิเคราะห์เรื่องราวใน บ้านเกิดของตนเอง ซึ่ง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ สำคัญที่สุด
ด้าน ความสัมพันธ์	ผู้ใหญ่ตัดสินใจเป็นหลัก ชุมชนยังคงมีโครงสร้าง แบบดั้งเดิม โดย	ความสัมพันธ์ของคนใน ชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ผู้นำชุมชน “เปิดใจรับฟัง

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	“การตัดสินใจมาจาก ผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นหลัก” ทำให้การสื่อสารเป็นการ “สั่งการ” มากกว่า “แลกเปลี่ยน”	อย่างตั้งใจ” เมื่อเห็นว่า เยาวชนนำเสนอแนวคิด ด้วย “ปัญญา และ คุณธรรม” และหลักการ วิเคราะห์ที่แข็งแกร่ง (เช่น อริยสัจ ๔) ผู้ใหญ่ รู้สึกว่ายาวชนเป็น “กลไกสำคัญ” ที่ สามารถไว้วางใจให้ร่วม ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ชุมชนได้อย่างแท้จริง
ด้านการมีส่วนร่วม	การตัดสินใจส่วนใหญ่มัก มาจากผู้ใหญ่ ผู้นำ ท้องถิ่น หรือหน่วยงาน ภายนอก ทำให้เยาวชน “ขาดเวทีและช่องทางที่ เหมาะสม” ในการแสดง ความคิดเห็น ชุมชน “ไม่ คาดหวัง” ว่าเยาวชนจะ เข้ามาเป็นกลไกสำคัญใน การแก้ไขปัญหา	การมีส่วนร่วมของคน ในชุมชนเปลี่ยนแปลง ไปผู้ใหญ่ในชุมชนรู้สึก “โล่งใจ” และ “ให้ ความเชื่อมั่น” ว่ามีคน รุ่นใหม่ที่พร้อมจะเข้า มาสานต่อและเป็น เจ้าภาพในการ ขับเคลื่อนการพัฒนา ชุมชนมีความ

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	เนื่องจากเชื่อว่า เยาวชน ไม่สนใจเรื่องราวของ ชุมชน	ภาคภูมิใจ ที่พื้นที่ของ ตนเองมีการพัฒนา อย่างต่อเนื่องโดย ลูกหลาน และเชื่อมั่น ว่าการมีส่วนร่วมใน รูปแบบนี้จะทำให้ ชุมชนเทศบาลตำบล หนองเสือเป็น “ชุมชน ต้นแบบ” ในด้านการ พัฒนาที่ยั่งยืน

(๑๑) ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ด้านพฤติกรรม
ความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม ภาพรวม

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
ด้านพฤติกรรม	<p>โดยภาพรวมชุมชนยังมองบทบาทเยาวชนในฐานะผู้ตามหรือผู้สังเกตการณ์ เยาวชนถูกมองว่าขาดประสบการณ์ ไม่สนใจเรื่องชุมชน หรือยังไม่พร้อมรับผิดชอบงานส่วนรวม ทำให้การแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชนเน้นวิธีเดิมและขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่เป็นหลัก อีกทั้งบางพื้นที่มีพฤติกรรมการจัดการปัญหาเชิงเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมแบบกระจาย ขาดระบบและขาดเครื่องมือร่วม</p>	<p>โดยภาพรวมเยาวชนแสดงพัฒนาการด้านความรับผิดชอบ ความกล้าแสดงออก และการคิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น ชุมชนเริ่มมองว่าเยาวชนคือกลไกสำคัญของการพัฒนา เห็นการลงมือทำจริงที่จับต้องได้ เช่น การวิเคราะห์ปัญหาเชิงเหตุผล การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอน การใช้เครื่องมือดิจิทัล การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ รวมถึงเกิดพฤติกรรมใหม่ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในบางพื้นที่</p>

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
		เช่น การพัฒนาอาชีพ เสริม การเข้าถึงตลาด ออนไลน์ การแปรรูป ผลผลิต และการจัดการ ขยะหรือการรณรงค์ สิ่งแวดล้อมอย่างเป็น รูปธรรม
ด ั าน ความสัมพันธ์	โดยภาพรวม ความสัมพันธ์ในชุมชน ยังเป็นลักษณะบนลง ล่าง ผู้ใหญ่ตัดสินใจและ สั่งการเป็นหลัก การ สื่อสารเน้นการ มอบหมายมากกว่าการ แลกเปลี่ยน ทำให้ เยาวชนไม่ได้เป็นส่วน หนึ่งของกระบวนการ คิดร่วม นอกจากนี้บาง พื้นที่มีความเปราะบาง ของความสัมพันธ์ เช่น การแบ่งกลุ่ม การ	โดยภาพรวม ความสัมพันธ์ระหว่าง วัยและระหว่างกลุ่มมี ขึ้นอย่างชัดเจน ผู้นำ และผู้ใหญ่เปิดใจรับฟัง มากขึ้นเมื่อเห็นว่า เยาวชนนำเสนอด้วย เหตุผล ปัญหา และ คุณธรรม ความสัมพันธ์ เปลี่ยนจากการสั่งการ ไปสู่การแลกเปลี่ยนและ ร่วมตัดสินใจ เกิดความ ไว้วางใจและความ ร่วมมือระหว่างรุ่นมาก

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	ระแวงกัน หรือปัญหา สังคมที่ทำให้ความไว เนื้อเชื่อใจลดลง	ขึ้น อีกทั้งบางพื้นที่เกิด กลไกทางสังคมที่ช่วย ดูแลกัน เช่น การ สื่อสารข่าวสารร่วม การ เฝ้าระวังความปลอดภัย การช่วยเหลือกัน และ การเชื่อมโยงหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องเข้ามา สนับสนุน
ด้านการมีส่วนร่วม	โดยภาพรวมชุมชนยังมี ข้อจำกัดด้านเวทีและ ช่องทางการมีส่วนร่วม ของเยาวชน การ ตัดสินใจมักอยู่กับผู้นำ ชุมชน ผู้ใหญ่ หรือ หน่วยงานภายนอก ชุมชนจำนวนหนึ่งไม่ คาดหวังว่าเยาวชนจะ เป็นกำลังหลัก จึงทำให้ การมีส่วนร่วมของ	โดยภาพรวมระดับการ มีส่วนร่วมขยายตัวทั้ง เชิงปริมาณและคุณภาพ เยาวชนเริ่มมีบทบาท เป็นผู้ร่วมวางแผน เป็น แกนนำกิจกรรม และ เป็นผู้ประสานงานการ พัฒนาในประเด็นต่าง ๆ ชุมชนรู้สึกเชื่อมั่นและ ภาคภูมิใจที่มีคนรุ่นใหม่ พร้อมสานต่อ เกิดการ รวมกลุ่มและความ

รายด้าน	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
	ก่อนดำเนินโครงการ เป็นอย่างไร	หลังดำเนินโครงการ เปลี่ยนแปลงอย่างไร
	เยาวชนอยู่ในระดับต่ำ และไม่ต่อเนื่อง	ร่วมมือที่ชัดเจนขึ้นใน บางพื้นที่ เช่น กลุ่ม อาชีพ วิสาหกิจชุมชน ตลาดนัดชุมชน กองทุน หรือกลุ่มออมทรัพย์ และกระบวนการนำ ปัญหาเข้าสู่ที่ประชุม เพื่อร่วมตัดสินใจและ ผลักดันการแก้ไขอย่าง เป็นรูปธรรม

